

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ՆԱՐԻՆԵ ՄԱԴՈՅԱՆ

ՀԱՄԱՑԱՆՑԱՅԻՆ
ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՈՒԹՅԱՆ
ԼԵԶՎԱԿԱՆ ԵՎ ԱՐՏԱԼԵԶՎԱԿԱՆ
ԳՈՐԾՈՆՆԵՐԸ

ԵՐԵՎԱՆ
ԵՊՀ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ
2020

ՀՏԴ 81'42:004.77:316.776

ԳՄԴ 81.2-5+32.973.202+60.56

Ս 136

*Հրատարակության է երաշխավորել ԵՊՀ եվրոպական լեզուների և
հաղորդակցության ֆակուլտետի գիտական խորհուրդը և
անգլիական բանասիրության ամբիոնը:*

Խմբագիր՝ Բ. Գ. Դ., պրոֆեսոր Ս. Ք. Գասպարյան
Գրախոս՝ Բ. Գ. Թ., դոցենտ Մ. Հ. Յաղուբյան

Մադոյան Նարինե Համլետի

Ս 136 Համացանցային հաղորդակցության լեզվական և
արտալեզվական գործոնները/ Նարինե Մադոյան: -Եր: ԵՊՀ
հրատ., 2020 թ., 176 էջ:

Մենագրությունում հանրալեզվաբանական, լեզվագործաբանական դրույթների կիրառմամբ անդրադարձ է կատարվում համացանցային հաղորդակցության լեզվական և արտալեզվական գործոններին միջգիտակարգային տեսանկյունից: Աշխատությունը նվիրված է հարատեքստի, հարալեզվական միջոցների, համառոտագրությունների, գեղջման, հապավումների քննությանը: Վեր են հանվում բանավոր խոսքի դրսևորումները համաժամանակյա և տարածամանակյա հաղորդակցական տարատեսակներում՝ անդրադարձ կատարելով վիրտուալ տիրույթում խոսքաստեղծման միջոցներին: Հետազոտությունը կարող է իր ներդրումն ունենալ համացանցային հաղորդակցական հմտությունների զարգացման գործում: Աշխատությունը հասցեագրված է լեզվաբաններին, մասնավորապես համացանցային հաղորդակցության քննությամբ զբաղվող մասնագետներին և առհասարակ ընթերցող հանրությանը:

ՀՏԴ 81'42:004.77:316.776

ԳՄԴ 81.2-5+32.973.202+60.56

ISBN 978-5-8084-2472-2

© ԵՊՀ հրատ., 2020

© Մադոյան Ն., 2020

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ.....	5
ՀԱՄԱՑԱՆՑԱՅԻՆ ՀԱՂՈՐԴԱԿՅՈՒԹՅՈՒՆԸ՝ ՈՐՊԵՍ ՄԻՋԳԻՏԱԿԱՐԳԱՅԻՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹՅԱՆ ՈԼՈՐՏ.....	11
Համացանցային հաղորդակցության սոցիալ-հոգեբանական առանձնահատկությունները.....	11
Համացանցային դիսկուրս. տեսական մոտեցումներ.....	27
Համացանցային քաղաքավարության դերը ներդաշնակ հաղորդակցության մեջ.....	41
ՀԱՄԱԺԱՄԱՆԱԿՅԱ ԵՎ ՏԱՐԱԺԱՄԱՆԱԿՅԱ ՀԱՄԱՑԱՆՑԱՅԻՆ ՀԱՂՈՐԴԱԿՅՈՒԹՅՈՒՆ.....	58
Խոսքի բանավոր և գրավոր ձևերը համացանցային դիսկուրսում.....	58
Հուզանշաններ և համացանցային գրաճանաչություն.....	70
Էլեկտրոնային նամակներ, զրույցներ և մեկնաբանություններ...	98
ԼԵԶՎԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍՈՒՄԸ ՀԱՄԱՑԱՆՑԱՅԻՆ ԴԻՍԿՈՒՐՍՈՒՄ.....	125
Զեղչումը՝ որպես լեզվական տնտեսման միջոց.....	125
Հապավումներ և համառոտագրություններ. գործաբանական-հանրալեզվաբանական հայեցակերպ.....	145
ԵԶՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆ.....	159
ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ.....	163

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Համացանցային լեզվաբանությունը վերջին տասնամյակներում մեծ զարգացում է ապրել՝ փոխելով նախկինում հաստատված մոտեցումները լեզվի և դրա կիրառության վերաբերյալ: Համացանցային հաղորդակցության մեջ գերիշխող լեզվական միավորները դիտվել են հիմնականում որպես սլենգային դրսևորումներ, հետևաբար ուսումնասիրվել են որպես լեզվի ենթաշերտ, որը բնորոշում է համացանցային հաղորդակցությունը: Այնուամենայնիվ, համացանցի լայնատարած կիրառումը բոլոր ոլորտներում հանգեցրեց նոր լեզվի ի հայտ գալուն, և 2005 թվականից ի վեր համացանցային դիսկուրսն իր արժանի տեղը զբաղեցրեց լեզվաբանական ուսումնասիրությունների շրջանակներում, մասնավորապես համացանցային լեզվաբանության մեջ:

Համացանցային հաղորդակցությունը հարաշարժ տիրույթում հանդես եկող նորարարական տեխնոլոգիաների արդյունքում թելադրում է հաղորդակցման յուրահատուկ ու բազմաժանր մոդելներ՝ համաժամանակյա և տարաժամանակյա հաղորդակցական տարատեսակներով հանդերձ:

Համացանցային հաղորդակցությունը՝ որպես մարդկային ճանաչողության յուրահատուկ դրսևորում, իր բնույթով սոցիալական է, քանզի այստեղ՝ հաղորդակցության համատեքստում, լավագույնս ի հայտ են գալիս անհատների միջանձնային հարաբերությունները: Այս կանոնակարգված գործընթացում մասնավորապես կարևոր դեր է խաղում հաղորդակցական համագործակցությունը, որի իրականացմանը նպաստում են նորարարական տեխնոլոգիաները՝ համակարգելով հաղորդակցական ակտերը և բարենպաստ պայմաններ ստեղ-

ծելով հաղորդակցական ձախողումներից խուսափելու համար:

Հակառակ այն կարծիքներին, թե համացանցային հաղորդակցությունն իր բնույթով անկենդան է, և անձի ինքնությունն այստեղ ոչ մի դեր չի խաղում, վերջին տարիների ուսումնասիրությունները վկայում են, որ լեզվական և հարալեզվական միջոցների ընտրության քննությամբ հնարավոր է պատկերացում կազմել անհատների սեռային, սոցիալական, մշակութային և այլ խմբերին պատկանելու մասին: Սրանք կարևոր գործոններ են, որոնց առկայության շնորհիվ էլ ստեղծվում է վիրտուալ իրականությունը: Փաստորեն՝ համացանցային լեզվաբանության մոտեցմամբ օգտատերերը ոչ թե զուտ տեղեկատվություն փոխանցողներ են, ինչպես առերես հաղորդակցության ժամանակ, այլ նրանցից պահանջվում են ճանաչողական մեխանիզմների մեծ ակտիվացում և ճիշտ մտահանգում կատարելու կարողություն, քանի որ համացանցում առկա հաղորդակցական տարբեր մոդելները (համաժամանակյա, տարաժամանակյա) պահանջում են հաղորդակցական համապատասխան ռազմավարությունների կիրառություն՝ արդյունավետ հաղորդակցություն իրականացնելու համար:

Համացանցային դիսկուրսում (խոսույթ) անհրաժեշտ է պարզել հաղորդակցության բնույթը, որի որոշարկումը կախված է օգտատերերի շփումից համաժամանակյա կամ տարաժամանակյա համատեքստում: Հայտնի է, որ համաժամանակյա համացանցային հաղորդակցությունը տեղի է ունենում այն դեպքում, երբ հաղորդակցվողները միաժամանակ են հայտնվել առցանց տիրույթում, այսինքն՝ այստեղ առկա են առերես հաղորդակցությանը բնորոշ յուրահատկություններ: Մինչդեռ էլեկտրոնային նամակները, մեկնաբանությունները և

մյուս գրառումները տարաժամանակյա հաղորդակցության տեսակներ են, որոնք հաղորդակցության մյուս նմուշներից տարբերվում են ոչ միայն լեզվական տարբեր միջոցների կիրառությամբ, այլև սոցիալ-հոգեբանական առանձնահատկություններով: Սույն հաղորդակցական տարատեսակներում բանավոր և գրավոր լեզվի դրսևորումները որոշարկելիս պետք է հաշվի առնել հարալեզվական միջոցների, համառոտագրությունների, հապավումների, ինչպես նաև հարատեքստի դերը: Առերես հաղորդակցությանը բնորոշ հարալեզվական ցուցիչները այստեղ փոխարինվում են կետադրական նշաններով և շարժական հուգապատկերներով: Ընդ որում՝ հուգանշանների կիրառությունը բացահայտում է օգտատերերի սոցիալական կեցվածքը, նրանց համակած զգացմունքները: Օգտատերերի ճանաչողական, հաղորդակցական կարողությունների դրսևորումները օգնում են ճիշտ ներկայացնել որևէ տեղեկատվություն և մեկնաբանել համացանցում տեղ գտած տարաբնույթ թեմաները: Այս հատկությունները բացահայտում են հաղորդակցվողների սոցիալական կեցվածքը: Հետևաբար հասկանալի է, որ այստեղ առաջնային նշանակություն ունի համացանցային գրագիտությունը, որը որոշակի իմացություն պահանջող գործոնների ամբողջություն է, որով էլ օգտատերերն առաջնորդվում են որևէ հուգանշան, հապավում, համառոտագրություն կամ այլ նշան կիրառելիս: Այս միավորները հաղորդակցական ակտերին զուգահեռ կարող են որոշիչ լինել անհատի ինքնությունը բացահայտելու հարցում: Այլ կերպ ասած՝ դրանք ոչ միայն լրացնում են հարալեզվական միջոցների բացը, այլ նաև ունեն հանրաբանական արժեք:

Սույն մենագրական ուսումնասիրությունը նպատակ ունի քննության առնելու համացանցային դիսկուրսը միջգիտակար-

գայնության դիրքերից և վեր հանելու բանավոր կամ գրավոր խոսքային տարրերի կիրառությունները համացանցային հաղորդակցության մեջ: Աշխատանքում կարևորվում են նաև համացանցում պատեհ քաղաքավարությամբ հաղորդակցվելու խնդիրները, քանի որ քաղաքավարությունը ոչ պակաս կարևոր գործոն է հաջողված հաղորդակցություն իրականացնելու համար: Քննության ենք առնում նաև հաղորդակցվողների վերաբերմունքային հոգեբանական հատկություններով պայմանավորված հուզանշանների գործառույթը, էլեկտրոնային նամակների լեզվական և նպատակային հենքը: Փորձ է արվում նաև լուսաբանելու զեղչման՝ որպես համացանցային հաղորդակցության կարևորագույն բաղադրիչի տեսական և գործնական յուրահատկությունները:

Համացանցային դիսկուրսի՝ ժամանակակից աշխարհում աստիճանաբար ավելի լայն թափ ստացող կիրառությամբ պայմանավորված՝ կարևորվում են համացանցային հաղորդակցության լեզվական, հարալեզվական և արտալեզվական գործառույթ կատարող միջոցների քննությունն ու լուսաբանումը: Ու թեև համացանցային լեզվաբանությամբ զբաղվող մի շարք գիտնականներ անդրադարձել են սույն աշխատությունում արծարծվող տարբեր խնդիրների (տե՛ս հղումները մեր աշխատանքի տարբեր մասերում), այնուհանդերձ նրանց հետազոտական ուսումնասիրություններում բացակայում է համացանցային դիսկուրսում (մասնավորապես գործարար էլեկտրոնային նամակներում, էլեկտրոնային զրույցներում և մեկնաբանություններում) լեզվական և արտալեզվական գործոնների փոխներթափանցվածության համալիր քննությունը հարալեզվական բնութագրական հատկանիշների հաշվառմամբ: Հետևաբար այս ուսումնասիրության շրջանակներում

մենք նպատակադրվում ենք առավել ամբողջացնելու պատկերացումը համացանցային դիսկուրսի նշված տարատեսակների մասին, քանզի անգլերեն համացանցային հաղորդակցության լեզվական և արտալեզվական գործոնների որոշարկումը՝ հարալեզվական միավորների կիրառության հաշվառմամբ, նոր լույս է սփռում համացանցային դիսկուրսի հաղորդակցական նպատակի վերհանման խնդիրների վրա և հնարավորություն է տալիս նորովի սահմանելու դիսկուրսի այս տեսակը՝ ուշադրություն հրավիրելով բանավոր խոսքին բնորոշ տարրերի գերակայությանը:

Մեր մեթոդաբանական նախընտրությունները պայմանավորված են այս ուսումնասիրության մեջ մեր առջև դրված նպատակներով ու խնդիրներով: Լեզվագործաբանական ու հարատեքստային նկարագրական մեթոդների կիրառումը համատեքստի ու հարատեքստի գիտելիքային հենքի հաշվառմամբ հնարավորություն է տալիս կատարելու խոսքի լուծություն և հետազոտելու երկխոսական միավորների նմուշներ տարաժամանակյա և համաժամանակյա համացանցային հաղորդակցական իրադրություններում: Հետազոտության արդյունքները թույլ են տալիս վերաիմաստավորել և ամբողջացնել արդի լեզվաբանության տեսական շատ դրույթեր, արժևորել դրանց իրացումը համացանցային հաղորդակցական գործընթացներում, բարձրացնել դրանց արդյունավետությունը՝ օժանդակելով համացանցում հաղորդակցվող ոչ հմուտ օգտատերերին՝ ճիշտ ընկալելու գրուցակիցներին և նպատակային դարձնելու համացանցային քաղաքավարության նորմերի կիրառումը:

Հույս ենք հայտնում, որ այս ուսումնասիրության արդյունքները կարող են կիրառվել նաև անգլերենի առցանց դա-

սավանդման գործնական դասընթացներում, համացանցային/Էլեկտրոնային դիսկուրսի տեսության խնդիրները լուսաբանող տեսական դասընթացներում և ուսումնամեթոդական համապատասխան ձեռնարկներում:

ՀԱՄԱՑԱՆՑԱՅԻՆ ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆԸ՝ ՈՐՊԵՍ ՄԻՋԳԻՏԱԿԱՐԳԱՅԻՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹՅԱՆ ՈԼՈՐՏ

Համացանցային հաղորդակցության սոցիալ-հոգեբանական առանձնահատկությունները

Համացանցային հաղորդակցությունը՝ որպես այդպիսին, նորույթ չէ և դեռ վաղուց է գրավել ուսումնասիրողների ուշադրությունը, սակայն վերջին տասնամյակում հետաքրքրությունը դրա նկատմամբ մեծացել է, և հաղորդակցության այս տարատեսակին առնչվող բազմաթիվ նոր տեսական մոտեցումներ են ի հայտ եկել: Ինչպես վկայում են համացանցային հաղորդակցությանը բնորոշ հոգեբանական ու սոցիոլոգիական առանձնահատկությունների ուսումնասիրությունները, վերջինս ավելի մոտ է միջանձնյա հաղորդակցությանը և չի տեղավորվում տեխնոլոգիական գործելակերպի շրջանակներում: Այս նոր մոտեցումները հիմնականում պայմանավորված են «հաղորդակցություն» հասկացությունը նորովի մեկնաբանելու ձգտումով: Այսպես՝ հաղորդակցությունն այլևս չի դիտվում որպես մեկ անձից մյուսին տեղեկատվություն փոխանցելու գործընթաց, քանի որ էլեկտրոնային հաղորդակցության առանձնահատկությունները (ինչպես, օրինակ, տեղեկատվություն փոխանցողի և այն ստացողի միջև անհամաչափությունը) հաղորդակցության այլ մոդել են պարտադրում. դա ինչ-որ չափով անտեսում է համագործակցային բաղադրիչը, որը, ըստ էության, խթանում է միջանձնյա հաջող հաղորդակցության իրականացումը: Մյուս կողմից համագործակցային բաղադրիչի անտեսումը ստվերում է թողնում նաև որոշակի գիտելիքի առկայության անհրաժեշտությունը (Riva, Galmiberti 1998:2-3,

Farina 1991:8)¹: Այդուամենայնիվ, փորձը ցույց է տալիս, որ արդյունավետ հաղորդակցվելու համար հաղորդակցվողները պետք է ունենան հենքային ընդհանուր գիտելիք, փոխադարձաբար ըմբռնեն միմյանց ակնկալիքները և հետևեն սահմանված այն կանոններին, որոնք նպաստում են հաջող հաղորդակցության գործընթացին (Jakobson 1980: 81-82, տե՛ս նաև Riva, Galmiberti 1998:11-12)²:

Ռ. Յակոբսոնը կարևորում է նաև ֆիզիկական, հոգեկան կապի առկայությունը, քանի որ միայն այս դեպքում է, որ խոսողները կարող են արդյունավետ հաղորդակցվել բուն հաղորդակցության մեջ: Ռ. Յակոբսոնը նշում է վեց բաղադրիչ՝ տեղեկատվություն, տեղեկատվություն փոխանցող, տեղեկատվության հասցեատեր, հարատեքստ, լեզվական կոդ, շփում և խոսքի գործառույթների հետ դրանց հարաբերակցության կարևորում, որն էլ սահմանում է հաղորդակցական ակտի մտադրայնությունը: Ռ. Յակոբսոնի այս մոդելը, ըստ Ջ. Ռիվայի, Կ. Գալիմբերտիի, լիովին չի լուսաբանում հասարակական հարատեքստի ազդեցության դրսևորումները հաղորդակցության ընթացքում այն առումով, որ չի բացահայտում, թե ինչ կերպ է տեղեկատվությունն իրացվում (Jakobson 1980: 81-82, Riva, Galmiberti 1998):

Հաղորդակցության մասին խոսելիս պետք է անդրադարձ կատարվի հարատեքստին: Լեզվաբանները այն հիմնականում որակել են լեզվական, այլ ոչ թե սոցիալական բաղադրիչների համակարգ՝ այն դիտարկելով լեզվաբանական գիտակարգերի տեսանկյունից: Այս մոտեցմանը չի հարում Մ. Բախտինը, որը բացահայտորեն մերժում էր սոսյուրյան վերացական օբյեկտիվիզմը: Ըստ Մ. Բախտինի՝ լեզուն իր իմաստը ստանում է ոչ թե լեզվական կաղապարների վերացական համակարգից և

դրանց հոգեֆիզիոլոգիական իրականացման գործընթացից, այլ լեզվական հաղորդակցության սոցիալական իրադրությունից, որտեղ հաղորդակցությունը տեղի է ունենում մեկ կամ ավելի խոսքային ակտերի շնորհիվ: Ասույթների իմաստային կադապարները որոշարկելու հարցում Մ. Բախտինը հատկապես շեշտադրում է սոցիալական իրադրության և դրան հարող լայն հարատեքստի կարևորությունը (Bakhtin 1986, Volosinov 1976: 172, Riva, Galimberti 1998:12):

Ջ. Ռիվայի և Կ. Գալիմբերտիի դիտարկումները ցույց են տալիս, որ սոցիալ-հոգեբանական մոտեցումները չորս կարևոր դեր են կատարում մարդկային հաղորդակցությունն ընկալելու և լուսաբանելու գործում, քանի որ, ըստ այդ մոտեցումների, հաղորդակցությունը դիտարկվում է որպես համընդհանուր, համապարփակ երևույթ: Ոչ լեզվական և տարածական հաղորդակցական կադապարները, ըստ էության, լրացնում են լեզվական հաղորդակցությունը, և սա, բնականաբար, լեզվաբանական հետազոտությունների նոր դաշտ է բացում հաղորդակցության բնույթը լուսաբանելու համար: Այստեղից հետազոտողները եզրակացնում են, որ վարքագծի յուրաքանչյուր բաղադրիչ ունի իրեն բնորոշ հաղորդակցական արժեք: Նրանց համոզմամբ սոցիալ-հոգեբանական մոտեցումը լեզուն համարում է ոչ թե զուտ հաղորդակցման միջոց, այլ կարևոր մշակութային հարթակ, որտեղ սոցիալական արժեքների ու պատկերացումների հիման վրա խոսակիցները հաղորդակցական ակտ են իրականացնում: Այսպիսով՝ կարևորվում է տեղեկատվության ապակոդավորման գործընթացը: Այլ կերպ ասած՝ ցանկացած հաղորդակցություն իր բնույթով սոցիալական է, և հաղորդակցության այն սահմանումը, թե դա զուտ տեղեկատվություն փոխանցելու միջոց է, այլևս արդիա-

կան չէ, քանի որ հաղորդակցությունը սոցիալ-հոգեբանական գործոնների ակտիվացում է, որտեղ հաղորդակցական հաջող ակտը պայմանավորված է ոչ միայն խոսակիցների ֆիզիկական ներկայությամբ, այլև նրանցից յուրաքանչյուրին բնորոշ սոցիալական ինքնության առանձնահատկություններով (Rime 1984: 420, Riva, Galmiberti 1998:13-14):

Ասվածից ակնհայտ է, որ Ջ. Ռիվան և Կ. Գալիմբերտին մեծապես կարևորում են հարատեքստի դերը թե՛ ֆիզիկական միջավայրի և թե՛ տարածական ու ժամանակային գործոնների առումով: Նրանց համոզմամբ լեզվական, հասարակական և սոցիալ-հոգեբանական առանձնահատկությունների փոխներգործությամբ է ձևավորվում հաղորդակցական միջավայրը (տե՛ս Riva, Galimberti 1998:14):

Առանձնակի հետաքրքրություն է ներկայացնում այն մոտեցումը, համաձայն որի՝ հաղորդակցությունը մարդկային ճանաչողության տարատեսակ է, քանզի հենց հաղորդակցության մեջ և դրա միջոցով են դրսևորվում մարդկանց միջանձնյա հարաբերությունները՝ ըստ էության, հնարավորություն տալով նրանց ճանաչելու ոչ միայն միմյանց, այլ նաև հաղորդակցական իրականությունը: Այս դեպքում հաղորդակցական իրադրությունը դիտարկվում է որպես տեղեկատվության փոխանցման և հասցեատիրոջ ընդունած տեղեկության ապակողավորման գործընթացների փոխազդեցության արդյունք³:

Անդրադառնալով համացանցային հաղորդակցության առանձնահատկություններին՝ հարկ է նշել, որ էապես կարևոր է վերջինիս բնույթը. համացանցային հաղորդակցությունը տեղի է ունենում համաժամանակյա՞, թե՞ տարաժամանակյա համատեքստում:

Հայտնի է, որ համացանցային համաժամանակյա հաղոր-

դակցության կարևորագույն նախապայմանը խոսակիցների՝ առցանց տիրույթում միաժամանակ գտնվելն է, որը դա մոտեցնում է առերես հաղորդակցությանը (Riva, Galimberti 1998:17 տե՛ս նաև Dix, Finlay, Abowd & Beale 1993:665), մինչդեռ համացանցային տարաժամանակյա հաղորդակցությունը էապես տարբերվում է դրանից: Տարաժամանակյա հաղորդակցության ամենատարածված տարատեսակներից է, օրինակ, էլեկտրոնային նամակը, որն իր բնույթով առանձնանում է հաղորդակցության մյուս գրավոր նմուշներից ոչ միայն տեքստային, այլև սոցիալ-հոգեբանական առումներով: Լեզվաբանները, փորձարարական ուսումնասիրություններում համեմատելով համացանցային հաղորդակցության յուրահատկությունները ոչ էլեկտրոնային հաղորդակցության այլ գրավոր նմուշների հետ, հանգել են այն համոզման, որ սոցիալական գործոնների և տեղեկատվության հազեցվածության տեսանկյունից տարբերությունները դրանց միջև էական են: Տվյալ դեպքում սոցիալական գործոնը դրսևորվում է օգտատերերի սոցիալական իրազեկվածությամբ, տեղեկատվությունը ճիշտ ներկայացնելու ճանաչողական-հաղորդակցական կարողությամբ, ինչպես նաև համացանցում առկա տարբեր թեմաները տեղին մեկնաբանելու հմտությամբ (Galimberti 1998:17):

Ի տարբերություն տարաժամանակյա հաղորդակցության՝ համաժամանակյա հաղորդակցության կարևորագույն յուրահատկությունն այն է, որ վերջինս տեղի է ունենում իրական ժամանակային ձևաչափում, որտեղ օգտատերերը հնարավորություն ունեն հաղորդակցվելու մեկ կամ մի քանի խոսակիցների հետ: Համաժամանակյա հաղորդակցության տարատեսակների շարքում շահեկանորեն առանձնանում է համացանցային էլեկտրոնային զրույցը, երբ միմյանց հետ կարող են հա-

դորդակցվել մի խումբ օգտատերեր՝ հաղորդագրություն ուղարկելով տվյալ խմբին կամ որևէ կոնկրետ օգտատիրոջ: Տարածամանակյա համացանցային հաղորդակցությունը զուրկ է այս յուրահատկությունից, որով էլ առանձնանում է հաղորդակցության մնացած բոլոր տարատեսակներից: Ջ. Նյուհեյզընը համաժամանակյա հաղորդակցության համար էական է համարում բազմամիջավայրային ընդլայնման (multimediality), գերտեքստայնության, փաթեթների փոխանջատման և փոխգործունեության հնարավորությունները, որոնցից զուրկ է տարածամանակյա հաղորդակցությունը: Այս տարբերությունները պայմանավորված են տեխնիկական գործոններով: Ինչպես գիտենք, ստեղնաշարի և համակարգչի էկրանի միջոցով տեղի ունեցող հաղորդակցությունը ավելի շատ ժամանակ է պահանջում, քան սովորական առերես հաղորդակցությունը: Հաղորդակցության գործընթացն էլ ավելի է բարդանում այնպիսի մետահաղորդակցական առանձնահատկությունների բացակայությանը, ինչպիսիք են դեմքի արտահայտությունը, ձայնի ելևէջները, տոնայնությունը և այլն (Newhagen 1996, տե՛ս նաև Riva, Galimberti 1998:19)⁴: Այս սահմանափակումները բավականին «անկենդան» են դարձնում համացանցային հաղորդակցությունը, քանի որ խոսակիցներին հասանելի են միայն սահմանափակ տեքստային միջոցներ, ինչպիսիք են հապավումները, հուզանշաններն ու հուզանիշ պատկերները, որոնց դերը համացանցային տեքստում մետահաղորդակցական է (արտահայտում են զգացմունքներ, ասույթի իլլուզիոտիվ իմաստը և այլն) (Dix, Finaly, Abowd & Beale 1993:496, տե՛ս նաև Riva, Galimberti 1998:19): Սակայն կարելի է նաև նկատել, որ համացանցային և առերես հաղորդակցության միջև տարբերություններից զատ՝ դրանցում կան նաև որոշակի ընդհանրություն-

ներ: Ակնհայտ է, օրինակ, որ առերես հաղորդակցությունը տեղի է ունենում համագործակցային միջավայրում, որտեղ խոսակիցները շարունակ վերադասավորում են հաղորդակցական ակտերը՝ հաշվի առնելով դիմացինի շահերը (Goodwin & Heritage 1990:286, այս մասին տե՛ս նաև Riva, Galimberti 1998:20): Համացանցային հաղորդակցությունը ավելի պակաս համագործակցային մթնոլորտում է տեղի ունենում, ինչը պայմանավորված է հաղորդակցության միջոցի՝ համացանցի առանձնահատկություններով (Brenan 1991:71): Պետք է նշել, որ տվյալ գործոնը կախված է համացանցային հաղորդակցության համաժամանակյա կամ տարաժամանակյա ձևաչափից:

Ու թեև համացանցային հաղորդակցության միջավայրում առկա են որոշակի յուրահատկություններ, որոնք բնորոշ են առերես հաղորդակցությանը, խոսակիցների համագործակցության ձգտումը, որը միտված է հաղորդակցությունն առավել արդյունավետ դարձնելու, հաղորդակցական սույն տարատեսակում սահմանափակ է, ինչը պայմանավորված է տեխնոլոգիական միջոցների յուրահատկությամբ: Այս առումով Ջ. Ռիվան և Կ. Գալիմբերտին համացանցային հաղորդակցությունը սահմանում են որպես վիրտուալ շփում, որն իր բնույթով, իհարկե, զրույց է, սակայն այստեղ բացակայում են արդյունավետ հաղորդակցության բոլոր կանոններն ու չափորոշիչները: Այլ կերպ ասած՝ համացանցային ներգրավվածությունը տեղեկատվություն փոխանցողի և այն ստացողի միջև ոչ ներդաշնակ հարաբերություններ է ստեղծում: Հաղորդողը կարող է փոխանցել տեղեկատվություն, մինչդեռ այն ստացողը չի կարող վստահ լինել, որ իր հետ հաղորդակցվողի վիրտուալ ինքնությունը իրականում համապատասխանում է տվյալ անձին (Riva, Galimberti 1998:20):

Ռ. Ղիլիոնի սահմանմամբ հաղորդակցությունը իրականության արտացոլանքն է, որն էլ առկայանում է նշանային համակարգի ու որոշակի կանոնների կիրառմամբ և կարող է վերաբերել նաև համացանցային հաղորդակցությանը ընդամենը որպես վիրտուալ խոսքնաքանդի նմուշի (Ghiglione 1986): Հաղորդակցության սույն տարատեսակում իրականության կերտումը տեղի է ունենում անհամաչափորեն, քանի որ վիրտուալ շփումը շարունակելու կամ դադարեցնելու որոշումը կախված է տեղեկատվություն ստացողի կամքից: Ընդ որում՝ այս որոշումը չպետք է պատահական համարել, քանի որ այն իր հերթին կախված է մի շարք գործոններից. ինչպե՞ս է հասցեատերը ընկալում տվյալ իրավիճակը, որո՞նք են վերջինիս նպատակները և այն սոցիալական նորմերը, որոնք ուղղորդում են վերջինիս վարքագիծը: Որոշ գիտնականներ համացանցային հաղորդակցության սույն առանձնահատկությունը բնութագրելու համար նույնիսկ կիրառում են «էլեկտրոնային օպորտունիզմ» գիտաբառը: Համեմատելով առերես հաղորդակցությունը էլեկտրոնային նամակների հետ՝ նրանք գալիս են այն համոզման, որ առերես հաղորդակցությունը, ի տարբերություն էլեկտրոնայինի, ավելի հարուստ է և միտված է համագործակցության, քանի որ առերես հաղորդակցությունն առանձնանում է հարալեզվական և ոչ լեզվական բաղադրիչներով, որոնք նպաստում են ներդաշնակ հաղորդակցության կայացմանը (Rocco & Warglien 1995:15): Այս առումով համացանցային հաղորդակցությունը կարելի է սահմանել որպես գործընթաց, որտեղ մի խումբ գործող անձինք որոշակի հաղորդակցական իրադրությունում քննարկում են տվյալ հաղորդակցական գործընթացից բխող հետևանքները: Հաղորդակցվող անհատների վերաբերմունքը ձևավորվում է համատեղ

քննարկումների արդյունքում դրսևորվող կարծիքների հիման վրա: Այլ կերպ ասած՝ նրանց մինչ այդ ձևավորված կարծիքը տեղի է տալիս համընդհանուրին (Stasser 1992): Ջ. Ռիվան և Կ. Գալիմբերտին Գ. Սթասերի այս սահմանումը էական են համարում համացանցային հաղորդակցության ուսումնասիրություններում, քանզի սոցիալական հարատեքստը, որտեղ տեղի է ունենում համացանցային հաղորդակցությունը, իրոք, կարևորագույն ազդեցություն ունի սույն գործընթացի իրագործման արդյունավետության վրա: Սույն հաղորդակցական գործընթացում հաղորդակցվողները կարող են ներմուծել լեզվի նոր կիրառություն՝ փոխելով մինչ այդ հաստատված իրենց վիրտուալ հարաբերությունները (Riva, Galimberti 1998:21): Անդրադառնալով համացանցային հաղորդակցությանը՝ ամերիկացի սոցիոլոգներ Լ. Սփրուլն ու Ս. Քիսլերը նշում են, որ հաղորդակցության հիշյալ տարատեսակում չկան, այսպես կոչված, սոցիալական ցուցիչներ (social cue), որոնք հնարավորություն են ընձեռում օգտատերերին որոշարկելու իրադրությանը բնորոշ միջանձնյա հարաբերությունների առանձնահատկությունները: Հետազոտողները սոցիալական ցուցիչները բաժանում են երկու տեսակի՝ կայուն, անփոփոխ և հարաշարժ: Կայուն, անփոփոխ ցուցիչ ասելով՝ նրանք նկատի ունեն այն ֆիզիկական միջավայրը, որտեղ իրականանում է հաղորդակցությունը (տուն, գրասենյակ և այլն) (Sproull & Kiesler 1986:1495-1496): Եթե փորձենք զուգահեռներ անցկացնել համացանցային միջավայրի հետ, ապա կարելի է նկատել, որ այս պարագայում անփոփոխ ցուցիչներ կարող են համարվել օգտատերերի անձնական տվյալները, համաժամանակյա հաղորդակցության մեջ կիրառվող ծածկանունները սոցիալական կայքերում և այլն: Մինչդեռ հարաշարժ ցուցիչների թվին են

դասվում հարալեզվական և արտալեզվական ցուցիչները, որոնք, ըստ մեր իսկ կատարած ուսումնասիրության, փոխարինվում են հուզանշաններով և շարժական հուզապատկերներով: Լ. Սփրուլը և Ս. Քիսլերը եզրակացնում են, որ համացանցային հաղորդակցությունն իրականանում է սոցիալական վալյուումում, որտեղ անհատների ինքնությունը խամրում ու աստիճանաբար անհետանում է: Սրանից բխող հետևությունն այն է, որ համացանցային հաղորդակցությունը նախընտրողները ինքնաարտահայտման հարցում իրենց ավելի ազատ են զգում: Նրանք համոզված են, որ համացանցով հաղորդակցվելիս գրուցակիցները անտեսում են սոցիալական նորմերը, քանի որ չեն ենթարկվում քննադատության և չեն վերահսկվում ուրիշների կողմից: Այս ազատությունը, թերևս, պայմանավորված է համացանցային իրականության համար բնութագրական հատուկ գաղտնիության գործոնով (Sproull & Kiesler 1986: 1496):

Մեփական ինքնության զգացողության բացակայությունը նպաստում է, որ օգտատերերը ոտնահարեն սոցիալական նորմերը: Ռիվայի և Գալիմբերտիի արդարացի դիտարկմամբ Ջ. Սիգելը, Վ. Դուբրովսկին, Վ. Քիսլերը և Թ. ՄքԳուայըը նման ոտնահարման օրինակ են համարում ֆլեյմինգը, որն իր բնությամբ դիմացինի անձը վարկաբեկող վիրավորական խոսքային գործունեության տեսակ է: Եվ իրոք, ակնհայտ է, որ սոցիալական կայքերը հազեցած են ֆլեյմինգ պարունակող տարատեսակ ասույթներով (սրանց քննությանը կանդրադառնանք այս գլխի 1.3 ենթագլխում): Որոշ գիտնականներ, սակայն, հակադարձում են՝ պնդելով, որ ֆլեյմինգը՝ որպես խոսքային գործունեության բացասական դրսևորում, միայն համացանցային հաղորդակցությանը չէ, որ բնորոշ է (Lea, O'Shea,

Fung & Spears 1992)⁵:

Ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ Լ. Սփրուլի և Ս. Քիսլերի այս մոտեցմանը հակադրվում է Ջ. Մանտովանին. հերքելով սոցիալական վակուումի գաղափարը՝ նա նշում է, որ նույնիսկ սենյակում միայնակ լինելու պարագայում հաղորդակցությունը գերծ չի մնում սոցիալական հարատեքստի առկայությունից⁶ (Mantovani 1996a: 170-172, այս մասին տե՛ս նաև Riva, Galimberi 1998:23-24):

Բազմաթիվ այլ հետազոտություններ հաստատում են Ջ. Մանտովանիի այս մոտեցման իրավացիությունը՝ մատնանշելով, որ անհատ-սոցիալական հարատեքստ փոխհարաբերությունները հաստատվում են նույնիսկ սոցիալ-ճանաչողական առումով (Abrams & Hogg 1990; Spears & Lea 1992; Tajfel & Turner 1986; Turner et al. 1987): Նրանք, ի հաստատումն իրենց տեսակետի, վկայակոչում են այն, որ օգտատերերը չունեն մեկ սահմանված «ես», այլ առանձնանում են մի շարք ինքնաբերական «ես»-երով: Դրանք ի հայտ են գալիս այն սոցիալական հարատեքստում, որտեղ անմիջականորեն անհատները հաղորդակցվում են:

Ըստ Մ. Լիի և Ռ. Սփիրսի՝ խոսքնթացը կառավարող սոցիալական նորմերի բացակայությունը և դրանից բխող անվերահսկելի իրավիճակը ստիպում են անհատներին կիրառել վերոնշյալ նորմերը՝ սեփական վարքագիծը վերահսկելու նպատակով (Lea & Spears 1991):

Սոցիալ-ճանաչողական դաշտում կատարված հետազոտությունների արդյունքում ի հայտ եկավ համացանցային հաղորդակցությունը մեկնաբանող սոցիալ-հոգեբանական նոր մոտեցում, որը կոչվեց իրադրային գործելակերպի տեսություն (Situational Action Theory): Վերջինս գործելակերպը մեկնաբա-

նում է ոչ թե որպես նախօրոք պլանավորված և կիրառվող գործունեություն, այլ վարքագիծ, որը, տվյալ հարատեքստին բնորոշ զարգացումներին համահունչ, հարմարվում ու վերադասավորվում է: Սույն տեսությունն ուսումնասիրում է, թե ինչպես են անհատները, հաշվի առնելով տվյալ իրավիճակը, համապատասխան գործունեություն ծավալում: Այլ կերպ ասած՝ սոցիալական հարատեքստը ֆիզիկական անփոփոխ կառույց չէ: Օգտատերերը համացանցային հաղորդակցական իրադրությունները ընկալում են ըստ դրանց բնորոշ մշակութային առանձնահատկությունների և ուղղորդում են խոսքն՝ թացը՝ հաշվի առնելով սույն գործոնները (Suchman 1987: 167):

Այսպիսով՝ ցանկացած հաղորդակցական իրադրության մեջ մշակութային առանձնահատկությունները, որոնք տարբեր արտալեզվական բնութագրականների հետ մեկտեղ ձևավորում են հաղորդակցության հարատեքստը, երբեք էլ անփոփոխ ու կայուն չեն կարող լինել, քանի որ դրանց կայունությունը մեծապես կախված է հաղորդակցվող օգտատերերի նախասիրություններից ընդհանրապես և կոնկրետ հաղորդակցական մտադրություններից՝ մասնավորապես: Այսինքն՝ դրանք մշտապես գտնվում են հաղորդակցվող-անհատի մտադրությունների անմիջական ազդեցության ներքո: Հետևաբար պատահական չէ, որ ըստ Մանտովանիի՝ սոցիալական հարատեքստը ընդամենը հաղորդակցությունն ուղղորդող նախադրյալ է, իսկ հաղորդակցության իմաստը ձևավորվում է հաղորդակցվողների խոսքում ներկայացվող երկուստեք ծանոթ նշանային համակցությունների հերթագայությամբ (1996a, 1996b):

Ինչպես իրավամբ նկատում են Ջ. Ռիվան և Կ. Գալիմբերտին, կիրառելով իրադրային գործելակերպի տեսության դրույթները՝ Ջ. Մանտովանին իր մեկնաբանություններում

(1996a, 1996b) համացանցային օգտատերերին լայն առումով չի համարում զուտ տեխնոլոգիական միջոցներ կիրառողներ: Նրա համոզմամբ օգտատերերը իրականում սոցիալական ինքնություն ունեցող անհատներ են, որոնք սեփական նպատակների իրականացման համար ձգտում են որոշակի անկախության, իսկ ժամանակակից տեխնոլոգիաները պետք է բավարարեն այդ պահանջները (այս մասին տե՛ս A. Riva, G. Galimberti 1998:27): Իրադրային գործելակերպի տեսությունը նորովի է մեկնաբանում հաղորդակցություն հասկացությունը: Այսինքն՝ հարատեքստը ստեղծվում է օգտատերերի ջանքերով. նրանք հաղորդակցվում են, որպեսզի իմաստալից հաղորդակցական ակտ իրագործեն և ոչ թե զուտ տեղեկատվություն փոխանցեն: Այսինքն՝ հաղորդակցության բնույթը (բովանդակությունը) կախված է հաղորդակցական տվյալ իրադրության մեկնաբանությունից, որում անմիջականորեն ներգրավված են օգտատերերը: Այս առումով հաղորդվող տեղեկատվության իմաստը պարզաբանելու արդյունավետ միջոց կարելի է համարել վերջինս հենքային համատեղ գիտելիքի հետ զուգորդելը (Mantovani 1996a, 1996b)՝:

Այսպիսով, ինչպես արդեն նշել ենք, սոցիալական հարատեքստը կարելի որակել որպես տվյալ մշակույթին բնորոշ նշանային համակարգ, որն անընդհատ փոփոխվում է մարդկային միջամտությամբ: Այն չի կարող սահմանվել միայն միջանձնյա փոխհարաբերությունների տեսանկյունից կամ տվյալ ֆիզիկական միջավայրի առանձնահատկությունների հիման վրա, որտեղ էլ հենց իրականանում է տեղեկատվության փոխանցման գործընթացը: Սոցիալական հարատեքստը հաղորդակցությունն ուղղորդող նախադրյալներից է, ըստ էության՝ հաղորդակցվողներին երկուստեք ծանոթ նշանային հերթա-

գայություն, որտեղ խոսքային գործողության անհրաժեշտություն է ծագում, և հաղորդակցությունն իմաստալից է դառնում (Mantovani 1996a, 1996b):

Համացանցային հաղորդակցության ուսումնասիրության շրջանակներում էական շեշտադրում է արվում նաև վերաբերմունքային գործոնի վրա, որը կարևոր դեր է կատարում հաղորդակցության գործընթացի հետագա ծավալման առումով, քանզի, ինչպես արդեն վերը նշվեց, հաղորդակցվողների մտադրությունները և դիրքորոշումները, որոնք լայն առումով կարևորվում են ցանկացած հաղորդակցական գործընթացում, էական դերակատարություն ունեն նաև վիրտուալ հաղորդակցության մեջ: Հաղորդակցական և մտավոր գործընթացների սերտ փոխկապակցվածության շնորհիվ անխուսափելիորեն դրսևորվում են անհատ օգտատերերի այս կամ այն մտավոր կադապարները՝ ըստ էության, բացահայտելով հաղորդակցվողների անհատականությունը և ուղղակիորեն կամ քողարկված ձևով արտացոլելով հաղորդակցվող-օգտատերերի կենսափորձն ու աշխարհընկալումը: Սակայն մյուս կողմից չի կարելի լիովին բացառել նաև այնպիսի իրավիճակ, երբ համացանցի առկայությամբ հաղորդակցվողների միջև ձևավորվող անհամաչափ հարաբերությունները որոշակի լարվածություն ստեղծեն հաղորդակցվողների միջև, անվստահություն ծնեն զրուցակցի իրական ինքնության վերաբերյալ և խոչընդոտեն հաջող հաղորդակցության իրականացումը: Հենց այս հնարավոր իրավիճակների առկայությունն էլ համացանցային հաղորդակցությունը դարձնում է խնդրահարույց:

Համացանցային հաղորդակցության սոցիալ-հոգեբանական առանձնահատկությունները սահմանող վերոնշյալ մոտեցումները մի էական տարբերություն ունեն: Այսպես՝ դիրքորո-

շային դրույթը (positioning) խոսքնթացը համարում է մարդկային գործունեության ամենակարևոր դրսևորումներից, քանի որ այն պարունակում է հնարավոր բոլոր մտավոր երևույթները: Ինչպես նշում են Ռ. Առեն և Վան Լանջենհովը, այնպիսի մտավոր երևույթներ, ինչպիսիք են անհատի վերաբերմունքը, նրան համակած զգացումները, ներակա կերպով ներգրավված են դիսկուրսի ծավալման մեջ (Harre 1989; Harre & van Langenhove 1991: 394-395): Կարելի է նկատել, որ հաղորդակցական և մտավոր գործընթացները խիստ փոխկապակցված են, ուստի ի հայտ են գալիս, այսպես կոչված, մտավոր կադավարներ (brainframes) (Riva, Galimberi 1998:29):

Ռ. Առեն և Բ. Դեյվիսը համոզված են, որ անհատի «ես»-ը կամ «ես»-երը անընդհատ ներգրավված են դիսկուրսի կերտման գործընթացում: Սույն փաստը պայմանավորված է թերևս այն գործոնով, որ անհատները, վերակերտելով իրենց, այսպես կոչված, «ես»-ը, փորձում են ավելի արդյունավետ հաղորդակցվել (Davies & Harre 1990:47): Քննելով անհատի «ես»-ի կամ ինքնադիսկուրսի հարցը՝ Ռոսալդոն այն կարծիքն է հայտնում, որ «ես» ասվածը զուտ անհատի ներքնաշխարհի արգասիք չէ, այլ նաև ձեռք բերված կենսափորձի, աշխարհընկալման, միջանձնյա հարաբերությունների արտացոլք (Rosaldo 1984):

Փորձելով սահմանել համացանցային հաղորդակցությունն ըստ այն անբակտելի կապի, որը գոյություն ունի ինքնադիսկուրսի և դրա դրսևորման միջև՝ կարելի է եզրակացնել, որ համացանցային հաղորդակցությունը խոսքնթացի վիրտուալ տարատեսակ է, որտեղ համացանցի առկայությունն ինքնին անհամաչափ հարաբերություններ է ստեղծում տեղեկատվություն փոխանցողի ու դրա հասցեատիրոջ միջև և դրանով իսկ չի նպաստում հաջող հաղորդակցությանը: Այս-

պէս՝ մի կողմից տեղեկատվություն փոխանցողը կամ խոսքն-
թացը սկսողը փորձում է տեղեկատվություն փոխանցել զրու-
ցակցին, սակայն վերջինս չի կարող վստահ լինել, որ դիմացի-
նը ստացել է իրեն ուղղված տեղեկատվությունը⁸: Մյուս կող-
մից տեղեկատվության հասցեատերը չի կարող վստահ լինել,
որ զրուցակցի ինքնությունը քողարկված չէ⁹: Ինչպէս Ջ. Ման-
տովանին է նշում, վիրտուալ իրականությունը հաղորդակցու-
թյան միջավայր է, որտեղ զրուցակիցների ֆիզիկական ներկա-
յությունը շատ տեսանելի է, սակայն վերջիններիս իրական
ինքնությունը կարող է թաքնված լինել կեղծ օգտատերերի ինք-
նության դիմակով (Mantovani 1996a:197): Սույն գործոնը բա-
ցասական ազդեցություն ունի համացանցային հաղորդակցու-
թյան վրա, քանի որ, ինչպէս գիտենք, ցանկացած հաղորդակ-
ցություն պարտադրում է որոշակի նորմեր և իրողություններ
(հատկապէս առերես հաղորդակցության ժամանակ), մինչդեռ
կեղծ ինքնությունն էլ ավելի է խոչընդոտում հաջող հաղոր-
դակցության իրագործումը համացանցում:

Ամփոփելով ասվածը՝ կարելի է նկատել, որ տեսական
սահմանումներում հիմնական շեշտը դրվում է համացանցով
հաղորդակցվողների անհամաչափ հարաբերությունների վրա,
որոնք գլխավորապէս պայմանավորված են տեխնոլոգիական
սահմանափակումներով: Հարատեքստային ցուցիչների առ-
կայությունը, այնուամենայնիվ, չի լրացնում ֆիզիկական հե-
ռավորության բացը:

Հարատեքստային և համատեքստային ցուցիչների հան-
գամանալից քննությանը կանդրադառնանք գրքի հաջորդ
գլուխներում:

Համացանցային դիսկուրս. տեսական մոտեցումներ

Համացանցային հաղորդակցությունը միանգամայն նոր միջավայր է, որը հեշտացրել է տեղեկատվություն ստանալու գործընթացը, հաղորդակցական նոր հնարավորություններ ստեղծել և ըստ որոշ լեզվաբանների՝ ձևավորել լեզվի նոր տարատեսակ: Տեխնոլոգիական սարքավորումների միջոցով հաղորդակցությունը շուրջ 70 տարվա պատմություն ունի՝ սկսած առաջին համակարգիչների ստեղծումից մինչև այսօր: Երբ ստեղծվեցին համակարգչային ցանցերը, դրանց առաջնահերթ և գլխավոր նպատակն էր համակարգիչների միջոցով հեշտացնել տեղեկատվության փոխանցումը, սակայն հետագայում դրանք դարձան մարդկանց միջև սոցիալական փոխներազման հիմնական միջոց՝ տարածամասնակյա ու համաժամանակյա տեղեկատվություն ստեղծելու և էլեկտրոնային միջոցներով փոխանցելու հնարավորություն (December 1996): Փորձելով սահմանել համացանցային հաղորդակցությունը՝ կարելի է ասել, որ հաղորդակցության սույն տարատեսակը տեղեկատվության փոխանակում է երկու կամ ավելի մարդկանց միջև: Հաղորդակցության ընթացքում հասցեագրողը հաղորդագրություն է ուղարկում զրուցակցին, սակայն հաղորդակցությունը չի սահմանափակվում բառերով կամ նախադասություններով, քանի որ այն կախված է համատեքստից, ինչպես նաև արտալեզվական միջոցների կիրառումից: Այս բազմագործառույթ գործընթացի իրականացումը պայմանավորված է նաև այն հանգամանքով, թե ինչ են ցանկանում զրուցակիցները միմյանց հայտնել: Հետևաբար այն չի կարող տեղի ունենալ հասարակական շփումից դուրս (ThurLOW 2004:18), հատկապես որ լայն առումով այն դառնում է զրուցակցի կամ

գրուցակիցների վարվելակերպի ու վերաբերմունքի վրա որոշակի ազդեցություն գործելու միջոց:

Ըստ որոշ գիտնականների՝ հաղորդակցությունը բաժանվում է 2 տիպոյթի՝ տեղեկատվական և փոխներգործական: Հետևաբար պատահական չէ, որ այն պահանջում է միջգիտակարգային լայն քննություն (Herring 2001)՝ համացանցային միջավայրում լեզվի կիրառման յուրահատկությունների հատուկ շեշտադրմամբ:

Դ. Քրիսթլի՝ համացանցային դիսկուրսին վերաբերող մոտեցումը, ըստ էության, չի տարբերվում Ս. Հերինգի տեսակետից, սակայն Դ. Քրիսթլը հակված է գործածելու *էլեկտրոնային դիսկուրս* գիտաբառը, որով կարծես առավել հստակ է ընդգծում երկխոսության և փոխներագդման բնորոշ գծերի տարանջատման կարևորությունը (Crystal 2004:224): Համացանցային դիսկուրսում հաղորդագրությունները ստեղծվում են էլեկտրոնային սարքավորումների վրա և նույն մեխանիզմով ուղարկվում տարբեր հասցեատերերի՝ անկախ նրանց գտնվելու վայրից, ընդ որում՝ տարանջատվում է համացանցային տեքստի հինգ իրավիճակ՝

- ✓ էլեկտրոնային նամակներ,
- ✓ տարածամանակյա քննարկումներ,
- ✓ համածամանակյա չատ խմբեր,
- ✓ վիրտուալ աշխարհ,
- ✓ համաշխարհային ցանց:

Այս հինգ իրավիճակները միմյանցից բավականաչափ տարբեր են, հետևաբար դրանց լեզուն նույնպես զգալիորեն զանազանվում է մեկը մյուսից, և միշտ չէ, որ դրանք կարող են գոյություն ունենալ բացառապես առանձին, քանզի որոշ դեպքերում սերտորեն փոխկապակցված են: Այնուամենայնիվ,

պետք է հաշվի առնել այն փաստը, որ լեզվական յուրահատկությունները կարող են տարբերվել՝ կախված այն բանից, թե տեղեկատվական համակարգը սոցիալական և մշակութային որ հարատեքստում է կիրառվում:

Ըստ Ս. Հերինգի՝ լեզվի կիրառության այս նոր տարատեսակները համացանցի գործածման գերիշխող և տեսանելի դրսևորումներից են՝ տպված տեքստի ձևով: Ընդ որում՝ համացանցի լեզուն քննելիս անհրաժեշտ է հաշվի առնել նաև այն՝ արդյոք գործ ունենք մեկ, թե մի քանի լեզուների խառնածին տարատեսակի հետ: Համացանցի լեզուն հաճախ դիտվում է որպես գրավոր խոսք, թեև, ըստ Դեյվիդ Քրիսթըլի, այն գրեթե լիովին տարբերվում է ավանդական բանավոր և գրավոր խոսքից (Crystal 2004): Համացանցային լեզվի յուրահատկությունները կախված են լեզվի գործածության նպատակից: Եթե հաշվի առնենք, որ համացանցային հաղորդակցությունն իր բնույթով լինում է երկու տիպի՝ կարգադրողական և նկարագրողական (Herring 2008), ապա կարող ենք ենթադրել, որ առաջին մոտեցումը բնորոշ է մանկավարժներին և բոլոր նրանց, ովքեր փորձում են ցույց տալ լեզվի զարգացման ճիշտ ուղղությունը, մինչդեռ նկարագրողականությունը բնորոշ է գիտնականներին, որոնք ուսումնասիրում են համացանցային հաղորդակցությունը տարբեր գիտակարգերի համատեքստում: Սույն աշխատանքում մենք նախընտրում ենք օգտագործել *համացանցային հաղորդակցություն* գիտաբանը, որպեսզի ընդգծենք, որ մեր բուն ուսումնասիրության առարկան ներառում է միջանմայա շփում տարբեր էլեկտրոնային սարքերի և բջջային հեռախոսների միջոցով:

Անդրադառնալով համացանցային հաղորդակցության լեզվական յուրահատկություններին՝ հարկ է նշել, որ էլեկտրո-

նային դիսկուրսի ուսումնասիրության խնդրո առարկան սույն առանձնահատկությունների քննությունն է, որն իրագործվում է դիսկուրսի վերլուծության մեթոդներով (Herring 2001:1)¹⁰: Ս. Հերինգը համացանցային դիսկուրսը սահմանում է որպես այնպիսի հաղորդակցություն, որի ընթացքում խոսակիցները շփվում են միմյանց հետ՝ տեղեկատվություն փոխանցելով ցանցային համակարգիչների միջոցով: Այս սահմանումը, ըստ էության, բացառում է էլեկտրոնային այլ տիպի սարքավորումներ (հեռախոսներ և այլն), որոնցով նույնպես անհատները հնարավորություն ունեն ուղարկելու և ստանալու հաղորդագրություններ, նկարներ, երգեր և այլն:

Համակարգչային ցանցերը բնութագրվում են որպես հաղորդակցության միջոց, որն էականապես տարբերվում է գրավոր և բանավոր հաղորդակցության տարատեսակներից: Էլեկտրոնային դիսկուրսի ուսումնասիրությունները հաստատում են, որ էլեկտրոնային հաղորդակցությունն անմիջական ազդեցություն ունի դիսկուրսի սույն տարատեսակի վրա: Այսինքն՝ էլեկտրոնային դիսկուրսը չի դիտարկվում որպես գրավոր հաղորդակցության դրսևորում, որն իրականանում է էլեկտրոնային տեխնոլոգիաների շնորհիվ (Murray 1988): Բանն այն է, որ տեքստաստեղծման միջոցներով հաղորդակցություն իրականացնողները ազատ են հաղորդվող տեղեկատվությունը խմբագրելու, վերադասավորելու և այլ փոփոխություններ կատարելու, մինչդեռ համացանցային հաղորդակցությունը և հատկապես համաժամանակյա հաղորդակցությունը չունեն այս հնարավորությունը: Համացանցային հաղորդակցության խոսքահերթի տեմպը շատ ավելի արագ է, քան սովորական գրավոր խոսքինը: Այնուամենայնիվ, այն չունի նույն տեմպը, ինչ բանավոր առերես հաղորդակցությունը (ստեղնաշարելն

ավելի ժամանակատար է, քան խոսելը): Բացի այդ՝ էլեկտրոնային դիսկուրսի յուրահատկություններից է նաև այն, որ վերջինս հնարավորություն է ընձեռում մի շարք խոսակիցների միաժամանակ հաղորդակցվելու, և հաղորդակցության սույն միջոցները հատուկ են միայն վիրտուալ իրականությանը, քանի որ հաղորդակցության մասնակիցների ճանաչողական կարողությունները, միաժամանակ ներգրավվելով մի քանի խոսընթացում, կարող են սահմանափակ լինել (Herring 1999): Վերոնշյալ գործոններով է թերևս պայմանավորված հաղորդակցվող անհատների այն համոզմունքը, որ էլեկտրոնային դիսկուրսը, այնուամենայնիվ, չի կարելի որակել որպես գրավոր կամ բանավոր խոսքի դրսևորում:

Ինչպես արդեն նշել ենք, առերես հաղորդակցությունը հարուստ է բազմապիսի միջոցներով՝ տեսողական, լսողական, ժեստային և այլն, մինչդեռ էլեկտրոնային դիսկուրսն այս առումով հաղորդակցության այնպիսի տարատեսակ է, որի տեղեկատվությունը հասանելի է գլխավորապես միայն տպագիր տեքստով (Daft & Lengel 1984): Հետևաբար պատահական չէ, որ բազմաթիվ լեզվաբանների կարծիքով համացանցային հաղորդակցությունը չի նպաստում սոցիալական արդյունավետ փոխներգործությանը¹¹, թեև փաստական նյութի քննությունը վկայում է, որ օգտատերերը հարալեզվական միջոցների բացակայությունը լրացնում են տեքստային միջոցներով, հուզանշաններով, կետադրական նշաններով:

Հարկ է նշել, որ համացանցային հաղորդակցության միջոցները նույնպես կարող են որոշիչ լինել լեզվական այս կամ այն կադապարի կիրառման համար: Իհարկե, այս դեպքում խոսքը համաժամանակյա և տարաժամանակյա հաղորդակցության մասին է, քանի որ, ինչպես արդեն նշել ենք, առաջին

դեպքում օգտատերերը առցանց շփման ժամանակ ստիպված են հաղորդակցվել հնարավորինս արագ, ինչը, սակայն, բնորոշ է տարածամանակյա հաղորդակցությանը:

Էլեկտրոնային դիսկուրսի համատարած դրսևորումներից են համաժամանակյա հաղորդակցական մոդելները և դրանց արտահայտման միջոցները: Սույն միջոցների ֆիզիկական հատկությունները պայմանավորում են լեզվի կիրառման յուրահատկությունները: Օրինակ՝ արդյո՞ք հաղորդագրության երկարությունը սահմանափակ է, կամ արդյո՞ք տեխնոլոգիական միջոցները հնարավորություն են ընձեռում օգտատիրոջը անանուն հաղորդագրություն փոխանցելու, արդյոք որոշ տեխնոլոգիական միջոցներ թույլ տալիս են օգտատիրոջը նախօրոք որոշել ստանա՞լ, թե՞ անտեսել մյուս առցանց հաղորդակցվողի հաղորդագրությունը: Սույն տեխնոլոգիական յուրահատկությունները լեզվական միավորների կիրառման փոփոխությունների են հանգեցնում:

Լեզվաբանական տեսությունների շրջանակներում քիչ չեն էլեկտրոնային դիսկուրսի սահմանումները, որոնք հիմնված են մշակութային որակների, այդ թվում՝ նաև հաստատված ու շրջանառվող նորմատիվ որակների վրա: Օրինակ՝ էլեկտրոնային դիսկուրսի տարատեսակ հանդիսացող անձնական էլեկտրոնային նամակների ոլորտում տարբերակում են, այսպես կոչված, ցուցակային սպասարկիչներ (listserver)¹² և ֆորումներ, որոնք, փաստորեն, տարածամանակյա հաղորդակցության միջավայրեր են և միտված են տեղեկատվության փոխանցում իրականացնելու: Մակայն տարածամանակյա հաղորդակցության այս երկու տարատեսակները միմյանցից տարբերվում են առկա նորմերի առումով: Եթե առաջին դեպքում օգտատերերի մեծ մասը այս կամ այն գիտական ոլորտը

ներկայացնող անհատներ են, ապա ֆորումներում հիմնականում հաղորդակցվում են արական սեռի երիտասարդ ներկայացուցիչներ, որոնք ցանկանում են իրենց կարծիքն արտահայտել այս կամ այն թեմայի վերաբերյալ, ընդ որում՝ վերջիններիս իրականացրած հաղորդակցությունը հաճախ կարելի է բնորոշել ֆլեյմինգի առկայությամբ: Բանն այն է, որ նման ֆորումների մասնակիցները հաճախ անտեսում են իրենց սոցիալական վարկանիշը և վիրավորական, թշնամական տարրեր պարունակող հաղորդագրություններ են փոխանցում միմյանց, մինչդեռ ցուցակային սպասարկիչները օգտատերերից պահանջում են նախօրոք բաժանորդագրվել՝ փոխանցելով իրենց իսկական անունը և էլեկտրոնային փոստի հասցեն: Սրանք սոցիալական և տեխնոլոգիական տեսանկյունից հաղորդակցության հստակ տարանջատված միջոցներ են, որտեղ հաղորդակցվողները պետք է ունենան սոցիալական ու մշակութային որոշակի գիտելիք և հաղորդակցվեն ուղղորդված հենքային գիտելիքով:

Մշակութային առանձնահատկությունների վրա հիմնված տարբերակումներ կարող են դիտարկվել նաև համաժամանակյա հաղորդակցական այնպիսի տարատեսակներում, ինչպիսիք են, այսպես կոչված, վերհաղորդային զրույցը և բազմաօգտատեր բազան (MUD), որտեղ խոսընթացի բնույթը և յուրաքանչյուրին բնորոշ պայմանադրությունները տարբեր են: Ինչպես նշում է Լ. Չերնին, «որոշ հապավումներ լայնատարած կիրառում ունեն այս կամ այն համաժամանակյա համացանցային հաղորդակցության միջավայրերում (ինտերնետային վերհաղորդային զրույցը), սակայն որոշ հապավումներ իրենց ոչ մշտական կիրառման պատճառով օգտատերերի կողմից դիտվում են որպես օտարոտի տարրեր, հետևաբար դրանք կի-

րառողները չեն դառնում տվյալ վիրտուալ համայնքի անդամ»¹³ (Cherny 1995: 12-13, Herring 2001:4):

Լեզվաբանական տեսություններում գերիշխում է այն դրույթը, համաձայն որի՝ համացանցային հաղորդակցության մեջ առկա լեզվական կառույցներն իրենց բնույթով շատ ավելի պարզ տարրեր են. դրանց բնորոշ են գրավոր խոսքի ընդունված նորմերի համատարած խախտումներ: Շատերը լեզվի սույն տարատեսակը որակում են որպես նոր լեզվական դրսևորում, որտեղ ընդունված լեզվական չափորոշիչներն անտեսվում են: Օրինակ՝ դեռևս 1980-ականներին Ն. Բերոնը կանխատեսեց, որ համացանցային հաղորդակցության մեջ ներգրավված հաղորդակցվողները չեն կիրառի բարդ ստորադասական նախադասություններ, իսկ հաղորդակցության նոր ի հայտ եկող սույն տարատեսակը կունենա խիստ թերզարգացած, սահմանափակ բառապաշար: Ժամանակի ընթացքում սույն գործընթացը կհանգեցնի լեզվի արտահայտչական գործառնությունների նվազման (Baron 1984: 131, Herring 2001:5):

Էլեկտրոնային դիսկուրսում ոչ ստանդարտ լեզվական միավորների կիրառումը պայմանավորված է օգտատերերի՝ ստեղնաշարը տնտեսելու ցանկությամբ, ինչպես նաև բանավոր խոսքին բնորոշ առանձնահատկությունները համացանցային հաղորդակցության մեջ ներմուծելու մտադրությամբ: Ըստ Է. Մոեյի՝ հենց ստեղնաշարը տնտեսելու ձգտումն է հաղորդակցվողներին ստիպում խուսափել հատկապես ուղղական հոլովով դրված անձնական դերանուններ գործածելուց, եթե հաղորդակցությունը տեղի է ունենում համաժամանակյա համատեքստում:

Համաժամանակյա հաղորդակցության հետևյալ նմուշը պարունակում է գեղչված բաղադրիչներ՝

never heard of it

Այս ասույթում գեղչված է ենթական, որը պետք է արտահայտված լիներ ուղղական հոլովով դրված «***I***» անձնական դերանունով:

Համաժամանակյա զրույցներից քաղված հետևյալ երկխոսությունը նույնպես պարունակում է գեղչված լեզվական միավորներ.

how are you

(20:37)

fine

(20:37)

you?

Զրուցակիցը, պատասխանելով իր որպիսության մասին տրված հարցին, կիրառում է ***fine*** ածականը՝ գեղչելով ***I'*** անձնական դերանունը և ***am*** բայական հանգույցը: Հատկանշական է, որ առանց ընդմիջման, ինչի մասին վկայում է համացանցային զրույցի ժամանակը (20:37), նույն օգտատերը կրկին կիրառում է գեղչված ասույթ՝ բաց թողնելով ***and*** շաղկապը, ***how*** հարցական դերանունը և ***are***» բայական հանգույցը: Հարցական նշանը իրականացնում է բարձրացող հնչերանգի գործառույթը:

Հիմնվելով մեր փաստական նյութի վերլուծության վրա՝ հարկ ենք համարում նշել, որ գեղչված ասույթները համատարած կիրառություն ունեն համացանցային դիսկուրսում: Նման

* Ուսումնասիրության նյութը քաղված է համացանցային դիսկուրսի համաժամանակյա և տարաժամանակյա տարատեսակները ներկայացնող կայքերից: Տե՛ս գրականության ցանկը:

երևոյթի պատճառը բացատրվում է լեզվական և արտալեզվական մի շարք գործոններով, որոնց ավելի մանրամասն կանդրադառնանք աշխատության երրորդ գլխում: Այդուհանդերձ, ստորև բերվող մի քանի ասույթները ակնհայտորեն ցույց են տալիս զեղչված անդամների լայն կիրառությունը համացանցային զրույցներում: Հետևյալ համաժամանակյա զրույցից վերցված օրինակում առկա է անդեն ենթակայի զեղչում.

big snow storm here today rider

Մինչդեռ հաջորդ ասույթում զեղչված է ուղիղ խնդիրը, ինչը սույն զրույցի թեմային անծանոթ օգտատիրոջը անհասկանալի կթվա.

i know

Լայն տարածում ունեցող մեկ այլ լեզվական դրսևորում է տեքստային միջոցներով առոգանական, այդ թվում՝ նաև հարալեզվական միավորների. ինչպիսիք են ծիծաղը, փոթկոցը և այլն, կիրառությունը, որտեղ ուղղագրական ընդունված կանոնները կարող են անտեսվել: Այսպես՝ հետևյալ օրինակում համաժամանակյա զրույցի մասնակիցները քննարկում են Ալֆ մանրապատումը¹⁴.

does any body remember the sitcom alf

Othhhhh

(20:59)

Smooth **solavita** (20:59)

I rem **onlysocialchat** (20:59)

alf yeah **onlysocialchat** (20:59)

the alien **solavita** (20:59)

hahah damn funny

Համաժամանակյա հաղորդակցությունը սկսում է օգտատերերից մեկը՝ քննարկման թեմա դարձնելով վերոնշյալ ման-

րապատումը: Արձագանքելով առաջին օգտատիրոջ հարցին՝ խոսակիցներից ոմանք կիրառում են քաղաքային (urban) խոսակցական *smooth* բառային միավորը, ինչը համապատասխանում է հայերեն *png* սլենգային արտահայտությանը: Մինչդեռ մյուս օգտատերերը կիրառում է *alf yeah* ասույթը: Երրորդ օգտատերը, միանալով հաղորդակցությանը, պարզաբանում է, թե որ մանրապատման մասին է խոսքը՝ կիրառելով the *alien* բառամիավորը: Հաղորդակցությունը եզրափակող ասույթը ներառում է ծիծաղ արտահայտող *hahah* հարալեզվական միավորը: Բերված նմուշում կրկին զեղչված են ենթական և բայական հանգույցը:

Նման մարտավարությունը ոչ թե վկայում է համացանցային դիսկուրսի աղքատիկ լինելու փաստը, այլ օգտատերերի՝ նոր համացանցային միջավայրին հարմարվելու հմտությունը: Սույն գործընթացը հանգեցնում է նոր լեզվի ստեղծման, որը, չնայած կերտվում է գրավոր լեզվական միջոցներով, սակայն շատ հաճախ պարունակում է բանավոր խոսքին բնորոշ յուրահատկություններ: Համաժամանակյա հաղորդակցության մոդելը նպաստում է բարդ կառուցվածքների ի հայտ գալուն: Ինչպես չպլանավորված խոսքի կառուցվածքն առերես հաղորդակցության ժամանակ լեզուն կողավորելիս արտացոլում է ճանաչողական սահմանափակումներ, այնպես էլ համացանցային դիսկուրսի համաժամանակյա միջոցները պարտադրում են ժամանակային որոշակի սահմանափակումներ, որոնք էլ օգտատերերին ստիպում են կիրառել պարզ և կրճատ լեզվական տարրեր ու կառույցներ (Chafe 1982, Herring 2001:6):

Ի տարբերություն համաժամանակյա էլեկտրոնային դիսկուրսի՝ տարաժամանակյա դիսկուրսն օգտատերերին հնարավորություն է ընձեռում նախօրոք պլանավորելու փոխանց-

վող տեղեկատվությունը, քանի որ հաղորդակցության վերոնշյալ տարատեսակը ժամանակային սահմանափակումներ չի պարտադրում: Էլեկտրոնային նամակների լեզվական յուրահատկությունները քննելիս պետք է հաշվի առնել մի շարք սոցիալական գործոններ, որոնցով էլ պայամանավորված է կիրառվող լեզվական տարրերի գրական կամ խոսակցական բնույթը: Ուսումնասիրելով մասնավորապես ավստրալական համալսարաններից մեկի ուսանողների էլեկտրոնային նամակները՝ համացանցային լեզվաբանները պարզել են, որ սույն նամակներում գերիշխում են խոսակցական, ոչ պաշտոնական լեզվին բնորոշ լեզվական միավորներ (հապավումներ, կրճատումներ, մեծատառի փոխարեն փոքրատառով գրված բառեր, կետադրության անտեսում և այլն): Մինչդեռ համակարգչային ոլորտում ներգրավված մասնագետների էլեկտրոնային նամակներից երևում է, որ նրանք նախընտրում են պաշտոնական գրավոր խոսքին բնորոշ շարահյուսական բարդ կառույցներ, ստորադասական նախադասություններ և այլն (Herring 1996, տե՛ս նաև Herring 2001:6):

Համացանցային դիսկուրսը սահմանող դրույթների քննությունը պարզաբանում է, որ դիսկուրսի այս տարատեսակը երբեմն կարող է ոչ կապակցված և աններդաշնակ լինել, ինչը պայմանավորված է համակարգչային համակարգերի՝ խոսքահերթը սահմանափակող գործառնությամբ: Համացանցով հաղորդակցվողների հաղորդագրություններին շատ հաճախ բնորոշ են երկար և անկանխատեսելի դադարները: (Cherny 1999; Murray 1988:331): Համակարգչային հաղորդակցությանը բնորոշ երկու գործոն խոչընդոտում են խոսընթացի կառավարման գործընթացը: Այսպես՝ հերթագայությունը խաթարվում է, քանի որ հաղորդագրությունները համացանցում հրապարակ-

վում են այն հերթականությամբ, ինչպես դրանք ստանում է համակարգը, այսինքն՝ անհատները հաշվի չեն առնում, թե ինչ պատասխան հաղորդակցական ակտ են կատարում: Խոսքահերթի ճիշտ կառավարմանը խոչընդոտում է միաժամանակյա, համատեղ արձագանքի (simultaneous feedback) բացակայությունը, որը պայմանավորված է լսողական և տեսողական ցուցիչների սահմանափակությամբ: Առաջին գործոնը հանգեցնում է համացանցային խոսքնթացի մասնատման: Դիսկուրսում տեղի է ունենում հաղորդակցական ակտերի մասնակի համընկնում (Herring 1999, Baron 2010:4):

Տարաժամանակյա հաղորդակցության գործընթացը նույնպես առաջ է քաշում մի շարք խնդիրներ, ինչպես, օրինակ, նշանակյալի վերձանման խնդիրը: Տարաժամանակյա հաղորդակցության մեջ ներգրավված օգտատերերը կապակցման սույն միջոցով անդրադառնում են նախորդ հաղորդագրության բովանդակությանը (Baym 1996; Herring 1996b, Herring 2001:8):

Դիմացինին մեջբերելը կամ նրա խոսքը պատճենելը համընդհանուր կիրառություն ունի տարաժամանակյա հաղորդակցական մոդելներում: Մեջբերումը ստեղծում է միմյանց հաջորդող հաղորդակցական ակտերի պատրանք, քանի որ մեկ հաղորդագրության մեջ այն զուգադրում է ն՝ հարց, ն՝ պատասխան: Այսինքն՝ զրուցակիցը մեջբերում է մինչ այդ փոխանցված տեղեկատվությունը, այնուհետև արձագանքում դրան: Ստեղծաշարը և ժամանակը խնայելու նպատակով հաղորդակցվողները ներկայումս մշակել են նոր մարտավարություն՝ կիրառելով [...] կետադրական նշանը՝ որպես դիմացինի խոսքի մեջբերմանը փոխարինող նշան:

Վերլուծելով տարաժամանակյա հաղորդակցության խոսքահերթի առանձնահատկությունները՝ Բայմը (1996) վեր է հա-

նում մեկ այլ խնդիր ևս. մեկ հաղորդագրությունը կարող է պարունակել մի քանի հաղորդակցական ակտ, որոնք իրենց գործառնությամբ հարակից չեն: Այսինքն՝ էլեկտրոնային նամակները միանգամից են հաղորդում տեղեկատվությունը, մինչդեռ համաժամանակյա հաղորդակցության ընթացքում տեղեկատվությունը փոխանցվում է մի քանի խոսքահերթով:

Համաժամանակյա հաղորդակցական համակարգում հաղորդագրությունը երբեմն շատ քիչ տեղեկատվություն է պարունակում, ինչը պայմանավորված է համացանցային համակարգի սահմանափակումներով (չատի որոշ համակարգեր օգտատերերին թույլ չեն տալիս 100-ից ավելի գրանիշ կիրառել), և օգտատերը շարունակում է խոսքահերթը անմիջապես հաջորդող հաղորդագրության միջոցով: Այնուամենայնիվ, օգտատերը չի կարող վստահ լինել, որ խոսակիցն անմիջապես կստանա իր ուղարկած հաղորդագրությունը, քանի որ խոսքահերթը կարող է ընդհատվել հաղորդակցության մեկ այլ մասնակցի հաղորդագրությամբ: Սույն հաղորդակցական արգելքները վերացնելու նպատակով համաժամանակյա հաղորդակցվողները նոր մեխանիզմներ են ներմուծում՝ խոսքահերթը նման ընդհատումներից զերծ պահելու նպատակով: Այսպես, օրինակ, օգտատերը հատուկ նշանի կիրառմամբ հայտնում է, որ հաղորդակցությունը դեռևս չի ավարտվել, ինչը թույլ չի տալիս հաղորդակցական ակտի մյուս մասնակիցներին ընդհատել խոսքահերթը (Herring 1999, Herring 2001:8):

Այսպիսով ակնհայտ է, որ համացանցային հաղորդակցությունը ճիշտ ընկալելու համար օգտատերերից պահանջվում է մի շարք մարտավարությունների կիրառում, որոնց թվին են պատկանում խոսքահերթի պահպանումը և հարատեքստի՝ որպես վիրտուալ հաղորդակցության կարևորագույն գործոնի իմացությունը:

Համացանցային քաղաքավարության դերը ներդաշնակ հաղորդակցության մեջ

Համացանցային և առերես հաղորդակցությանը բնորոշ է նա մի ընդհանրություն՝ քաղաքավարության նորմերի պահպանումը, որը որոշակիորեն նպաստում է ներդաշնակ հաղորդակցության գործընթացին: Համացանցային քաղաքավարությունը սահմանվում է *նեթիքթեթ (netiquette)* գիտաբառով: Համացանցային քաղաքավարական նորմերի հիմքում ընկած են քաղաքավարության՝ Ջ. Լիչի առաջարկած կարգախոսները, որոնք կիրառվում են որպես հաղորդակցությունը կանոնակարգող, հակամարտահարույց իրավիճակները կանխարգելող միջոցներ (Leech 1983):

Քաղաքավարության մարտավարությունները կարևորվում են նաև չատ սենյակներում: Դրանք կարող են կիրառվել հենց օգտատիրոջ և/կամ համացանցային տվյալ միջավայրը համակարգողի կողմից:

Քաղաքավարության՝ համացանցային դիսկուրսին բնորոշ նորմերը օգտատերերից հիմնականում պահանջում են հետևել ընդունված սոցիալական վարվելակարգին: Այլ կերպ ասած՝ վիրտուալ միջավայրին բնորոշ քաղաքավարության կանոնները ոչնչով չեն տարբերվում առօրյա հասարակական շփման նորմերից: Այնուամենայնիվ, էլեկտրոնային նամակների վերաբերյալ կան որոշակի ցուցումներ, որոնք օգնում են օգտատերերին չխախտել այդ նորմերը: Այսպես՝ խիստ պաշտոնական դիմելաձևը այնքան էլ ընդունելի չէ հատկապես, եթե խոսքը այլ մշակույթ ներկայացնող օգտատերերի մասին է: Էլեկտրոնային նամակները պետք է ստորագրություն ունենան: Համացանցում շատ կարևորվում է հաղորդագրության

կամ նամակի հակիրճ շարադրանքը, և նամակին կամ հաղորդագրությանը պատասխանելիս կարիք չկա կրկնելու բնօրինակ տեքստը:

Ինչպես առերես հաղորդակցության դեպքում, այնպես էլ վիրտուալ միջավայրում հաղորդակցվողները կանգնած են լեզվական տարբեր միջոցների ընտրության առջև, և նրանց կողմից այս կամ այն խոսքային ակտի կիրառումը պայմանավորված է արտալեզվական գործոններով: Համացանցային դիսկուրսում գործածվող լեզվական տարրերի անուղղակիության աստիճանը կարող է տարբեր լինել: Այսպես, եթե օգտատերը անձնական նպատակ է հետապնդում, ապա վերջինս նախընտրում է քողարկված խոսքային ակտեր կիրառել թե՛ համաժամանակյա հաղորդակցության ժամանակ և թե՛ էլեկտրոնային նամակներ ուղարկելիս: Այնուամենայնիվ, ֆիզիկական ներկայության բացակայությունը կարող է եսպես ազդել օգտատերերի խոսքային մարտավարության վրա (Baron 1984: 130): Վերլուծելով էլեկտրոնային նամակներին բնորոշ լեզվական յուրահատկությունները՝ կարելի է նկատել, որ տարածամանակյա հաղորդակցության սույն տարատեսակը առանձնանում է ոչ պաշտոնական լեզվառճական հնարներով:

Էլեկտրոնային նամակների ժանրային յուրահատկություններին ավելի մանրամասն անդրադարձ կանենք երկրորդ գլխում, իսկ լեզվական քաղաքավարության չափորոշիչների առումով հարկ է նշել, որ դիսկուրսի յուրահատկությունները հաճախ մեկնաբանվում են զրուցակիցների դրսևորած լեզվական վարվելակերպի տեսանկյունից: Այսպիսով՝ հիմնվելով դիսկուրսի ընթացքն ուղղորդող լեզվական քաղաքավարության գործոնի վրա՝ լեզվաբանական տեսությունների շրջանակներում ներմուծվում է դիսկուրսի երկու տարատեսակ՝

գործառական դիսկուրս (transactional discourse) և փոխներգործման դիսկուրս (interactive discourse) (Kasper 1990:205): Գործառական դիսկուրսի առանձնահատկություններից է տեղեկատվության արդյունավետ փոխանցումը: Այլ կերպ ասած՝ գրուցակիցների հաղորդակցությունը, կարելի ասել, հենվում է Փ. Գրայսի *համագործակցության սկզբունքի վրա*: Մինչդեռ փոխներգործման դիսկուրսը կարելի բնութագրել որպես հաղորդակցական մոդել, որտեղ գրուցակիցների համար կարևոր են սոցիալական ներդաշնակ հարաբերություններ հաստատելը և դրանք պահպանելը, ինչը գրուցակիցներին ստիպում է չժջանցել լեզվական քաղաքավարության նորմերը:

Այսպիսով՝ կարելի է սահմանել դիսկուրսային սանդղակ, որտեղ առկա են լեզվական քաղաքավարության նորմերն ընդհանրապես անտեսող գործառական ասույթներ (որոնք կարող են դասախոսություններից կամ իրավական դիսկուրսից վերցված լեզվական նմուշներ լինել) և փոխներգործման ասույթներ, որոնցում էականը, ինչպես արդեն նշել ենք, սոցիալական հարաբերությունների հաստատմանն ուղղված քաղաքավարական նորմերի պահպանումն է (Lakoff 1989):

Համացանցային դիսկուրսում ասույթների գործառական և փոխներգործման մակարդակները տարբերվում են ըստ վիրտուալ միջավայրի: Քննելով էլեկտրոնային նամակները՝ կարելի է պնդել, որ դրանք կարող են արտացոլել թե՛ գրական խոսքին և թե՛ առօրյա հաղորդակցությանը բնորոշ յուրահատկություններ: Էլեկտրոնային գրույցների՝ չատերի լեզուն առանձնանում է փոխներգործման դիսկուրսիվ նրբերանգներով, քանի որ այստեղ շատ ավելի առաջնային է համարվում հաղորդակցության սոցիալական կողմը:

Լուսաբանելով համացանցային քաղաքավարական նորմերի խնդիրը՝ չենք կարող չանդրադառնալ անքաղաքավարի,

կոպիտ վարքագծի դրսևորումներին: Այսպես՝ անքաղաքավարի վարքագիծը կարելի է բնութագրել որպես սահմանված նորմերի ոտնահարում, որի պատճառով խախտվում է սոցիալական հավասարակշռությունը: Գ. Կասպերը առաջարկում է տարբերակել **ոչ միտումնավոր և միտումնավոր անքաղաքավարության դրսևորումները**: Առաջինը պայմանավորված է քաղաքավարության կանոնների չիմացությամբ: Եթե խոսողը չի պատկանում նույն լեզվական համայնքին, ապա այդ դեպքում նրան հասու չեն լեզվական քաղաքավարությանը հատուկ որոշակի կաղապարներ, որոնք կիրառվում են տվյալ համայնքի ներկայացուցիչների կողմից: Երեխաների խոսքում շատ հաճախ հանդիպում ենք հրամայական ասույթների, որտեղ բացակայում են խոսքը մեղմող լեզվական տարրեր, ինչպիսիք են, օրինակ, *«please»* կամ *«thank you»* միավորները: Երկրորդ դեպքում խոսողը հակված է, որ լսողն իր ասույթը մեկնաբանի որպես կոպտության դրսևորում: Գ. Կասպերի կարծիքով երեք տարբեր խոսքային իրադրություններում է, որ խոսողի ասույթներն առանձնանում են լեզվական անքաղաքավարության դրսևորումներով:

- Առաջինը պայմանավորված է խոսողի խիստ անկառավարելի հուզական դաշտով: Եթե անհատը չի կարողանում կառավարել իրեն համակած հույզերը՝ ուրախություն թե փարկություն, ապա նման վարքագիծը որակվում է որպես անքաղաքավարի: Պետք է, սակայն, նշել, որ եթե անհատի՝ նման հուզական բռնկումների պատճառը մինչ այդ խոսողի դրսևորած ագրեսիվ վարքագիծն է, ապա նման արձագանքը չի բնութագրվում որպես անքաղաքավարի կամ կոպիտ:

- Երկրորդը կիրառվում է որոշակի նպատակի հասնելու համար: Ըստ Գ. Կասպերի՝ սա **մարտավարական կոպտու-**

թյուն է (Kasper 1990: 210), որին կարելի է հանդիպել իրավական դիսկուրսում, մի միջավայր, որտեղ մեղադրող կողմը կարող է լեզվական հարձակման ենթարկել պաշտպանյալին: Լեզվական այս մարտավարությունը անընդունելի է առօրյա հաղորդակցության համատեքստում, քանի որ այն խախտում է քաղաքավարության կանոնները (Lakoff 1989):

- Երրորդը՝ **հեզնական կոպտությունը**, ծագում է, երբ խոսողը, կիրառելով **մարտավարական կոպտությանը** բնորոշ նույն անքաղաքավարի վարքագիծը, կրկին որոշակի նպատակ է հետապնդում: Ի տարբերություն Ջ. Լիչի, որի կարծիքով հեզնանքը լեզվական ագրեսիայի անուղղակի դրսևորում է և չի հանգեցնում խոսակիցների առճակատման, Գ. Կասպերը հեզնանքը համարում է նույնքան անքաղաքավարի, որքան ուղղակիորեն արտահայտված կոպիտ նրբերանգներ պարունակող ասույթները:

Համացանցում քաղաքավարի խոսքը կոպիտ խոսքից տարանջատող սահմանը շատ նուրբ է, ընդ որում՝ այս դեպքում էական դեր է խաղում ֆիզիկական բացակայության գործոնը: Այլ կերպ ասած՝ վիրտուալ հեռավորությունը հաղորդակցվողներին հնարավորություն է ընձեռում ավելի ազատ լինելու իրենց լեզվական միջոցների ընտրության հարցում, ինչի պատճառով ի հայտ են գալիս անսպասելի և անկառավարելի խոսքային մարտավարություններ: Սույն խոսքային մարտավարությունների շարքին կարելի է դասել վերը արդեն հիշատակված ֆլեյմինգը, որը **լեզվական ագրեսիայի դրսևորում է համացանցային դիսկուրսում**: Այս երևույթը սահմանող տեսական միանշանակ մոտեցումներ չկան: Այդուհանդերձ, լեզվաբանների կարծիքը համընկնում է այն հարցում, որ ֆլեյմինգը անընդունելի հաղորդակցական մարտավարություն է, ինչը

խաթարում է համացանցային ներդաշնակ հաղորդակցությունը: Փորձելով սահմանել այս լեզվական երևույթը՝ Փ. Օ' Սալիվընը և Ա. Ֆլենեգընը ներկայացնում են ֆլեյմինգը բնութագրող տարբեր մոտեցումներ՝ այն որակելով որպես ուղիղ, անհիմն քննադատման դրսևորում (O'Sullivan & Flanagan 2000) կամ թշնամական, սադրիչ հղում, մեկնաբանություն (Kollock & Smith 1999) և այլն:

Ամփոփելով ֆլեյմինգը սահմանող տեսական մոտեցումները՝ կարելի է եզրակացնել, որ սույն խոսքային մարտավարությունը, որն առանձնանում է լեզվական անքաղաքավարությամբ և վիրավորական արտահայտություններով, կիրառվում է թե՛ համաժամանակյա և թե՛ տարաժամանակյա հաղորդակցության ընթացքում, երբ օգտատերերը, ֆիզիկական հեռավորության փաստից օգտվելով, տուրք են տալիս իրենց բացասական հույզերին և դրսևորում հակահասարակական վարքագիծ (Hastrdlova 2010):

Աշխատանքում ֆլեյմինգ պարունակող օրինակները քաղված են թե՛ չատ սենյակներում կիրառված համաժամանակյա հաղորդակցությունից և թե՛ տարաժամանակյա հաղորդակցական մոդելը ներկայացնող այնպիսի սոցիալական կայքերից, ինչպիսիք են Youtube-ը և Facebook-ը: Հետևյալ օրինակը չատ սենյակից վերցրած համաժամանակյա հաղորդակցության նմուշ է.

**❖❖❖ KILL ALL asians First. THE HOLY Universe ❖❖❖EVIL
yellow face crush the space Ugly eye+++doggy Face Holy War !
Holy War ! Holy War !
China ! China ! China ! China ! China ! China !**

Բերվածը ռասիստական ֆլեյմինգի դրսևորում է: Եթե քննենք նմուշի լեզվական և հարալեզվական նրբերանգները, ապա կտեսնենք, որ հաղորդակցվողը ռասիստական բնույթի արտահայտություններ է անում ասիական ծագում ունեցող անհատների մասին՝ *EVIL yellow face crush the space., Ugly eye+++doggy Face* ասույթների միջոցով: Հատկանշական է, որ *EVIL* բառային միավորը ներկայացված է գլխատառերով, որով հաղորդակցվողը ուզում է հասկանալի դարձնել, որ իր խոսքը արտաբերված է գոռոցով: Հակասոցիալական և թշնամական վերաբերմունքի մասին է վկայում նաև *KILL ALL asiains First* ասույթը, որով օգտատերը կրկին իր ռասիստական վերաբերմունքն է արտահայտում ասիացիների նկատմամբ: Հատկանշական է, որ հաղորդակցվողը *ասիացիներ (Asians)* բառը, որը, անգլերեն գրավոր խոսքում կիրառվող կանոնի համաձայն, պարտադիր կարգով ներկայացվում է մեծատառ, միտումնավոր գրել է փոքրատառով՝ փորձելով նսեմացնել ասիական ռասան և դրան պատկանող անհատներին:

Նույն օգտատերը շարունակում է լեզվական ագրեսիան և ռասիստական վարքագիծը, ինչը կրկին ուղղված է ասիական պետություններին.

*Japan=coward\korea=sh**t\ Cheap indonesia\ Dirtyphilippines*

Այս դեպքում օգտատիրոջ ռասիստական վերաբերմունքը մասնավորապես արտահայտվում է բացասական առնշանակային նրբերանգներ պարունակող *coward, Cheap, Dirty* ածականներով և *shit* գոեհկաբանությամբ:

Ֆլեյմինգը կարող է պարունակել թե՛ ռասիստական և թե՛ կրոնական անհանդուրժողականություն պարունակող լեզվական տարրեր: Այսպես՝ հետևյալ օրինակներում կրկին

դրսևորվում է ռասայական խտրականություն, որն արտահայտվում է անհատների այս կամ այն ռասայական պատկանելության քննադատությամբ.

— *Stupid white bitch ♀- -♀ Kill ALL white Honky white bitch F***in white pig race ! ! ! 【U.S、 russia DEAD First】 、 ALL Brown bastard✕Latino↓ Stupid hispainc Donkey Muslim ugly Dumb*

Օրինակը ներառում է ինչպես ռասայական, այնպես էլ սեռական խտրականության տարրեր: Ֆլեյմերը, կիրառելով white Honky white bitch F***in white pig race վիրավորական արտահայտությունը, իր ագրեսիվ վերաբերմունքն է դրսևորում սպիտակամորթների, հատկապես սպիտակամորթ կանանց նկատմամբ: Վերոնշյալ նմուշը պարունակում է նաև մեծատառերով ներկայացված արտահայտություններ, որոնք մեզ հնարավորություն են տալիս պատկերացնելու օգտատիրոջ՝ չափից դուրս հուզված ու ագրեսիվ հոգեվիճակը:

Քննությունը ցույց է տալիս, որ ֆլեյմինգը՝ որպես հակընդդեմ երկխոսության առցանց դրսևորում, կարող է արտահայտվել թե՛ համաժամանակյա և թե՛ տարաժամանակյա էլեկտրոնային միջավայրում: Հետևյալ նմուշները ամերիկյան և բրիտանական լրագրերի առցանց տարբերակներից քաղված մեկնաբանություններ են, հետևաբար՝ տարաժամանակյա հաղորդակցության դրսևորումներ:

Ստորև բերվող նմուշը վերցված է «the Guardian» բրիտանական պարբերականից: Այս ասույթով հեղինակն իր խիստ բացասական դիրքորոշումն է արտահայտում հրեա ֆինանսիստների նկատմամբ.

Arrogant stupid tool of the military industrial complex and Jewish banker parasites over USA.

Ինչպես տեսնում ենք, սույն նմուշը ֆլեյմինգի ավելի մեղմ դրսևորում է, քանի որ, ի տարբերություն մի շարք այլ օրինակների, այն չի պարունակում գռեհկաբանություններ: Օգտատերն իր բացասական դիրքորոշումն արտահայտում է առանց տաբու բառերի կիրառման:

Մեկ այլ օրինակում չնայած առցանց հաղորդակցությունը տեղի է ունենում տարածամանակյա համատեքստում, միջանձնյա հակամարտություն է ձևավորվում երեք օգտատերերի միջև.

Nadia Carmona Common. I'm a latina and who the heck cares how others think and feel. That's not our problem, it's theirs. Stop spreading hate. Everyone has something inside that others may not like, EVERY LIVING BEING IN THE PLANET!

Tiffany Louise Says the white latina who will never incur the wrath of bigots says we should all move on and get over it. GOOD TO KNOW

Nadia Carmona Lololplease Tiffany Louise. You have no clue what you're talking about or what I've being through. I, unlike you, don't dwell in the BS insecurities of other bigots and racist like you. Thank you for making my point.

Adam Williams Tiffany Louise a fine example of talking turds.

Այս հատվածում հակընդդեմ երկխոսության մասնակիցներն իրենց մեկնաբանություններն են ներկայացնում «Daily Telegraph»-ում տեղ գտած հոդվածներից մեկի վերաբերյալ: Այսպես՝ լրագիրն անդրադառնում է այն հարցին, թե ինչպես

ամերիկյան ռեստորաններից մեկում հաճախորդները վիրավորում են մատուցողուհուն և մատնանշելով վերջինիս ռասայական պատկանելությունը (աղջիկը լատինամերիկյան երկրներից մեկի ներգաղթյալներից է)՝ թեյավճար չեն թողնում: Օգտատերը, փորձելով հաշտեցման եզրեր գտնել, խորհուրդ է տալիս անտեսել մարդկանց նմանօրինակ վարքագիծը: Հատկանշական է, որ օգտատերը, կիրառելով «*EVERY LIVING BEING IN THE PLANET!*» ասույթը մեծատառերով, փորձում է իր ուղերձն ավելի տպավորիչ դարձնել: Ի պատասխան Կարմոնայի մեկնաբանության՝ մի այլ օգտատեր՝ Թիֆանի Լուիսը, իր քննադատական վերաբերմունքն է արտահայտում վերջինիս նկատմամբ, քանի որ Կարմոնան փորձում է հաշտեցնել տարբեր ազգության և ռասայի պատկանող անհատների: Վերջինիս «*Says the white latina who will never incur the wrath of bigots says we should all move on and get over it*» ասույթը պարունակում է հանդիմանություն, քանի որ, ըստ Լուիսի, միայն սպիտակամորթ անհատը կարող էր նման խորհուրդ տալ: Լուիսի «*GOOD TO KNOW*» ասույթը նույնպես գլխատառերով է, այս դեպքում գլխատառերի կիրառմամբ վերջինս ասույթին հեզնական նրբերանգներ է հաղորդում: Կարմոնան իր հերթին չի ընկրկում և հակադարձում է իրեն ուղղված քննադատությանը: Նա նշում է, որ Լուիսը ոչինչ չգիտի իր մասին, հետևաբար նա չի կարող դատողություն անել մի մարդու մասին, որին ընդհանրապես չի ճանաչում: Շարունակելով առճակատումը՝ Կարմոնան իր հերթին վիրավորում է Լուիսին՝ նրան անվանելով ռասիստ և ծայրահեղական: Ակնհայտ է, որ Կարմոնան, խուսափելով կիրառել «*bullshit*» գռեհկաբանությունը, փոխարենը նախապատվությունը տալիս է այդ միավորի «*BS*» հապավմանը: Տարածամանակյա հաղորդակցմանը միանում է

մեկ ուրիշ օգտատեր, որը «Tiffany Louise a fine example of talking *turds*» գոեհկաբանությունն պարունակող ասույթով իր բացասական վերաբերմունքն է արտահայտում Լուիսի նկատմամբ՝ բացահայտորեն պախարակելով նրան անիմաստ բաներ ասելու համար: Սույն ասույթի վերլուծությունից պարզ է դառնում, որ կին օգտատերերը հիմնականում խուսափում են գոեհկաբանություններից՝ նախընտրելով չոտնահարել լեզվական քաղաքավարության նորմերը, մինչդեռ տղամարդիկ, տուրք տալով իրենց հույզերին, շատ հաճախ ընտրում են հենց նման լեզվական միավորներ:

Համացանցային քաղաքավարության նորմերի քննությունը չի կարող անտեսել առկա միջլեզվական և միջմշակութային տարբերությունները, որոնք նույնպես կարևորագույն գործոն են ճիշտ և արդյունավետ համացանցային հաղորդակցության կայացման համար: Մարդաբանական ուսումնասիրությունները հստակ տարանջատում են արևմտյան մշակութային արժեքները (արևմտյան մշակույթ ասելիս նկատի ունեն ամերիկյան և եվրոպական արժեհամակարգերը) մնացած ազգերի արժեհամակարգերից: Կասպերը նշում է, որ քաղաքավարության ռազմավարությունների լեզվական կոդավորումը տեղի է ունենում տվյալ լեզվի միավորների ներմուծման շնորհիվ, որոնք կարող են ներառել դարձվածաբանական միավորներ, առօրյա, նույնիսկ սլենգային արտահայտություններ, հետևաբար անհնարին է կատարյալ համարժեքներ ներկայացնել վերջիններիս համար (Kasper 1990: 198):

Ինչպես ցույց է տալիս քննությունը, ի լրումն լեզվական տարբերությունների՝ հաղորդակցվելիս ի հայտ են գալիս անհատի աշխարհընկալումն արտացոլող տարբերություններ, որոնք համացանցում լավագույնս են դրսևորվում: Սա պայմա-

նավորված է այն փաստով, որ աշխարհի ցանկացած վայրում օգտատերերը կարող են հաղորդակցվել համացանցի միջոցով: Թերևս սույն գործոնն է ստիպում օգտատերերին ջանք չխնայել ընկալելու դիմացինի քաղաքավարի ռազմավարությունը: Այնուամենայնիվ, հույզերի դրսևորումները կարող են հանգեցնել վիրավորական արտահայտությունների լայնատարած կիրառման, ինչը պայմանավորված է օգտատերերի ֆիզիկական բացակայությամբ:

Ամփոփելով անքաղաքավարի խոսքի համացանցային դրսևորումների վերլուծությունը՝ կարելի է նկատել, որ նման լեզվական վարքագիծը տեսանելի է թե՛ համաժամանակյա (չատեր) և թե՛ տարաժամանակյա (մեկնաբանություններ) հաղորդակցական մոդելներում: Անկարելի է չնկատել, որ ժամանակակից տեխնոլոգիաներից բխող փոփոխությունները իրենց ազդեցությունն են թողել լեզվի և դրա կիրառման վրա: Սույն փոփոխությունների շնորհիվ էր, որ ի հայտ եկավ էլեկտրոնային դիսկուրսը: Մոեյն առաջինն էր լեզվաբաններից, որ լեզվի սույն տարատեսակի համապարփակ նկարագրություն առաջադրեց (Murray 1988), իսկ 1990-ականներից դիսկուրսի այս նոր տեսակը լուրջ ուսումնասիրությունների առարկա դարձավ:

Այսպիսով՝ հարցի տեսական հայեցակերպի ուսումնասիրության և փաստական նյութի շրջանակներում արված դիտարկումների հիման վրա հանգում ենք այն համոզման, որ ցանկացած հաղորդակցական ակտ իրագործվում է սոցիալ-հոգեբանական, մշակութային հենքի վրա, քանի որ համացանցային լեզուն սոսկ տեղեկատվության փոխանցման միջոց չէ, այլ, լայն իմաստով, խոսող-անհատի արժեհամակարգի դրսևորում: Համացանցային հաղորդակցությունը, որն իրակա-

նություն է դարձել տեխնոլոգիական միջոցների ժամանակակից զարգացումների շնորհիվ, բազմաթիվ ընդհանրություններ ունի առերես հաղորդակցության հետ: Այս ոլորտում առանձնակի կարևորություն է ստանում հարատեքստը, որը, ներառելով այնպիսի գործոններ, ինչպիսիք են միջանձնյա հարաբերությունները, հենքային գիտելիքը և համացանցային քաղաքավարությունը, որոշիչ դեր ունի վիրտուալ տիրույթում հաղորդակցական ակտի իրագործման մեջ, ընդ որում՝ հաղորդակցության համաժամանակյա և տարաժամանակյա տեսակները բնութագրվում են տեքստաստեղծման որոշակի յուրահատկություններով, որոնց առկայությունն ուղղված է հաղորդակցվողների՝ ստեղնաշարը խնայելու մտադրությամբ:

ԾԱՆՈԹԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

1. Ինչպես նշում է Ս. Ֆարինան, «այն տեսական դրույթը, որի համաձայն՝ հաղորդակցությունը տեղեկատվություն փոխանցելու միջոց է, գիտելիքը դիտարկում է որպես հաղորդակցության գործընթացին չառնչվող առանձին տարր: Այլ կերպ ասած՝ գիտելիքը հաղորդակցության մասնակիցներից անկախ, նրանց չվերաբերող իրողություն է»: (Farina 1992: 8)

2. Ռ. Յակոբսոնը, հերքելով որևէ ընդհանրություն, որն առկա է տեխնիկական տեղեկատվության փոխանցման և հաղորդակցության միջև, նշում է, որ հաղորդակցության ցանկացած գործընթաց ոչ թե արհեստական է, այլ վերլուծական, որտեղ կարևորվում է հաղորդակցության գործընթացում առկա յուրաքանչյուր բաղադրիչի հաղորդակցական գործառույթը: Մասնավորապես նա նշում է. «Խոսողը (տեղեկատվություն փոխանցողը) տեղեկատվություն է ուղարկում հասցեատիրոջը, իսկ որպեսզի հաղորդվող տեղեկատվությունը արդյունավետ լինի, այն պետք է հարատևի ունենա»:

3. Այս մոտեցման ջատագովը Ղիլիոնն է, որի համար հատկապես կարևոր է խոսակիցների հաղորդակցական համագործակցության դերը: Նա իրավամբ որոշակի փոխկապակցվածություն է տեսնում խոսակիցների արտաբերած ասույթների միջև, և պատահական չէ, որ, ըստ նրա, հաղորդակցությունը խոսակիցների համատեղ ջանքերի արդյունք է (Ghilione 1986): Ռ. Ղիլիոնի այս մոտեցման անդրադարձը կարելի է գտնել նաև Ջ. Ռիվայի և Կ. Գալիմբերտիի աշխատությունում (Riva, Galimberti 1998:17):

4. Մենագրության երկրորդ գլխում անդրադարձ կարվի այն միջոցներին, որոնք գալիս են փոխարինելու վերոհիշյալ

մետահաղորդակցական տարրերին:

5. Ֆլեյմինգը՝ որպես ամերիկյան ուսանողական մշակույթի մաս, հիմնականում առանձնանում է անվայելուչ լեզվական միավորների առկայությամբ, որոնք որոշ դեպքերում խոսքն ավելի կենդանի են դարձնում: Գիտնականների այլ խմբի համոզմամբ ֆլեյմինգը ամերիկյան կրթական և մշակութային առանձնահատկությունների արգասիք է (Mantovani 1996:100 տե՛ս նաև Weedman 1991):

6. Շատ դեպքերում համացանցային հաղորդակցությունը բնորոշվում է որպես սոցիալական հարատեքստից զուրկ հաղորդակցական տարատեսակ, և շեշտվում է այն փաստը, որ այստեղ բացակայում են առերես հաղորդակցությանը բնորոշ, այսպես կոչված, սոցիալական ցուցիչները: Այնուամենայնիվ անհրաժեշտ է նշել, որ վերջիններս ակնհայտ են դառնում հաղորդակցվողի կողմից կիրառված լեզվական միավորների շնորհիվ:

7. Ներկայացնելով սոցիալական հարատեքստի բնույթը՝ Ջ. Մանտովանին առաջադրում է երեք մակարդակից բաղկացած կադապար. առաջինում գտնվում է սոցիալական հարատեքստի ընդհանուր գաղափարը, երկրորդը ներառում է առօրյա կյանքի սովորական իրադրությունները, իսկ երրորդում առկա է տեղայնացված փոխազդեցությունը, որն իրականանում է համակարգչի միջոցով: Այսպիսով՝ էլեկտրոնային սարքավորումների կիրառումն առօրյա կյանքի անբաժանելի մաս է դարձել՝ աստիճանաբար դառնալով համատարած: Ֆիզիկական միջավայրի և սոցիալական հարատեքստի փոխազդեցության միջոցով օգտատերերը ակտիվացնում են անհատ-միջավայր փոխհարաբերությունները: Մարդ-նորարարական տեխնոլոգիաներ փոխազդեցությունը հանգեցնում է լայնածավալ

առօրյա հաղորդակցության, ինչի շնորհիվ ի հայտ են գալիս մշակութային նոր իրողություններ:

8. Սակայն հարկ է նշել, որ տեխնոլոգիական զարգացման շնորհիվ սույն խնդիրը մասամբ լուծվել է, քանի որ այնպիսի համացանցային կայքեր, ինչպիսիք են Viber-ը, Whatsapp-ը, Facebook-ը, հասցեագրողներին հնարավորություն են ընձեռում հասկանալու, թե որքանով է իրենց փոխանցած տեղեկատվությունը հասանելի դարձնել հասցեատիրոջը:

9. Համացանցում հմուտ հաղորդակցվողին դժվար չէ բացահայտել զրուցակցի ինքնությունը: Եթե հաղորդակցվողներից մեկի ինքնությունը կասկածի տեղիք է տալիս, ապա հաղորդակցական ակտը ձախողվում է, քանի որ խախտվում է անկեղծության նախապայմանը (Searle 1999):

10. Սա որակական վերլուծության մեթոդ է, որն ուսումնասիրում է բառիմաստի փոփոխությունները՝ պայմանավորված հաղորդակցության և լեզվի կիրառման յուրահատկություններով:

11. Սույն կարծիքը կարելի է համարել ժամանակավրեպ, քանի որ նորարարական տեխնոլոգիաները, ինչպես նաև համացանցային հաղորդակցության նորմերի հստակ սահմանումը նպաստում են սոցիալական արդյունավետ փոխազդեցությանը: Սույն նորմերի թվին կարելի է դասել խոսքահերթի պահպանումը որոշ սոցիալական կայքերում:

12. Դրանք համացանցային սպասարկիչներ են (listserver), որոնք նորություններ կամ հոդվածներ են ուղարկում ցուցակում գրանցված օգտատերերին: Դա նաև համացանցային վերհաղորդային զրույցի (IRC Internet Relay Chat) համակարգ է, որը թույլ է տալիս բազմաթիվ օգտատերերի մասնակցել հաղորդակցությանը, հաղորդագրություններ ուղարկել և տեսնել

մյուս օգտատիրոջ հաղորդագրությունը:

13. Բազմաօգտատեր բազան օգտատերերից պահանջում է համակարգչային ծրագրավորման հմտություններ, և հետևաբար սույն միջավայրի օգտատերերը գտնում են, որ այնտեղ առկա մշակութային իրողությունները շատ ավելի բարդ են, քան համացանցային վերհաղորդային զրույցում գոյություն ունեցող մշակութային տարրերը:

14. «Ալֆ» ամերիկյան մանրապատումը, որտեղ գլխավոր հերոսը Ալֆ անունով այլմոլորակային է, հեռարձակվել է 1986-1990 թվականներին: Հատկանշական է, որ մանրապատման վերնագիրը հապավում է՝ ALF (Alien Life Form):

ՀԱՄԱԺԱՄԱՆԱԿՑԱ ԵՎ ՏԱՐԱԺԱՄԱՆԱԿՑԱ ՀԱՄԱՅԱՆՑԱՅԻՆ ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆ

Խոսքի բանավոր և գրավոր ձևերը համացանցային դիսկուրսում

Աշխատանքի այս մասում խնդրո առարկան գրավոր և բանավոր խոսքի հետ համացանցային դիսկուրսի ունեցած ընդհանրությունների ու տարբերությունների քննությունն է: Համացանցային դիսկուրսի առանձնահատկությունները սահմանելիս հարկ ենք համարում նախ անդրադառնալ գրավոր և բանավոր խոսքը բնութագրող տեսական դրույթներին:

Հայտնի է, որ դեռևս վաղ ժամանակներում գրավոր խոսքը ավելի առաջնային է համարվել՝ դիտարկվելով որպես լեզվի իրական առկայացում, մինչդեռ բանավոր խոսքը սովորաբար ընկալվել է որպես գրավոր խոսքի թերի դրսևորում: Բանավոր խոսքի յուրահատկությունների քննությունը սկիզբ է առել 19-րդ դարում, երբ մի շարք լեզվաբանների համար այն առանձնակի կարևորություն ձեռք բերեց, և ուսումնասիրության առարկա դարձավ մարդկային խոսքը, իսկ հնչյունաբանությունը տարբերակվեց որպես առանձին լեզվաբանական ճյուղ: Ավելի ուշ բանավոր խոսքը սկսեցին որակել որպես լեզվի իրական դրսևորման ձև: Սա մոտեցում էր, որ մինչ այժմ էլ գերիշխում է լեզվաբանական տեսություններում:

Անդրադառնալով գրավոր խոսքի առանձնահատկություններին՝ որոշ լեզվաբաններ այն սահմանում են որպես տեսողական նշանների համապարփակ համակարգ կամ առերես խոսակցական գործընթացից ծնված լեզվի տարատեսակ (Sapir 1921:14-15, Fillmore 1981) և կամ պարզապես արհեստածին

իրողություն (Aronoff 1985:28, Biber 1988:6, տե՛ս նաև Ching-Kang Liu 1996:21): Այլ կերպ ասած՝ լեզվաբանական տեսությունների քննությունը վկայում է այն մասին, որ գրավոր խոսքին այլևս առավել կարևորություն չի տրվում: Նման միտումը մասամբ պայմանավորված է այն փաստով, որ բանավոր խոսքը շատ ավելի շուտ է առաջացել, քան գրավորը, և մարդ-անհատը սովորաբար ավելի շուտ սկսում է խոսել, քան գրել: Ի լրումն դրան՝ մարդ-անհատը, չտիրապետելով գրավոր հմտություններին, կարող է հաղորդակցվել՝ կիրառելով բանավոր խոսք: Փորձելով վեր հանել լեզվի այս ձևերի գործառույթն ու արժեքը՝ հարկ է չմոռանալ, որ բանավոր խոսքի կիրառությունը շատ ավելի լայն է: Նման մոտեցումը հիմնավորվում է մի քանի գործոններով: Այսպես՝ չի կարելի անտեսել այն փաստը, որ աշխարհում դեռևս գոյություն ունեն ցեղախմբեր, որոնց հաղորդակցության միակ միջոցը բանավոր խոսքն է, ինչպես նաև այն, որ ոչ բոլորին է վիճակված հաղորդակցվել բանավոր, և վերջիններիս հաղորդակցության միջոցը միայն գրավոր խոսքն է: Կարևոր է նաև այն փաստը, որ առօրյա հաղորդակցության մեջ բանավոր խոսքը ավելի հաճախ է կիրառվում, քան գրավորը: Այս ամենով հանդերձ՝ անհնար է թերագնահատել գրավոր խոսքի դերը, որն օժտված է մի կարևոր յուրահատկությամբ՝ անփոփոխությամբ կամ հարատևությամբ: Հենց այս յուրահատկության շնորհիվ է, որ գրավոր արձանագրությունները չեն ենթարկվում ոչ մի փոփոխության, և հենց դրանք են, որ մեզ հնարավորություն են ընձեռում հասկանալու, վերագնահատելու այս կամ այն քաղաքակրթությանը վերաբերող գրավոր տեղեկատվությունը (Biber 1988, տե՛ս նաև Ching-Kang Liu 1996:21-22):

Սույն գործոնները հաշվի առնելով՝ Ու. Չեյֆը եզրակացնում է, որ թե՛ գրավոր և թե՛ բանավոր խոսքն ունեն իրենց «հիմնավոր, ծանրակշիռ դերը», և ժամանակակից լեզվաբանների խնդիրն է գուգահեռներ անցկացնել լեզվի այս երկու ձևերի միջև (Chafe 1992:257): Գրավոր և բանավոր խոսքի տարբերությունների հետ կապված՝ լեզվաբաններն ուսումնասիրել են այնպիսի խնդիրներ, ինչպիսիք են բառային հագեցվածությունը (Halliday 1979:23-24), շարահյուսական կաղապարները (Halliday 1979; Beaman 1984), իրադրային յուրահատկությունները (Goody & Watt 1963:306; Chafe 1982; Gumperz 1981): Այս ուսումնասիրությունները ներառում են բանավոր և գրավոր խոսքի լեզվաբանական համընդհանուր սահմանում: Դ. Բայբերը (Biber 1988:47), փորձելով ամփոփել սույն հարցին առնչվող լեզվաբանական ուսումնասիրությունները, նշում է, որ գրավոր խոսքը կառուցվածքային առումով շատ ավելի բարդ ու խրթին է, քան բանավորը, և այդ կառուցվածքային բարդությունը նախ և առաջ դրսևորվում է տեքստում բարդ ստորադասական նախադասությունների լայնատարած կիրառմամբ (Chafe 1982; Tannen 1982a:37, 1985; Gumperz et al. 1984): Այսինքն՝ գրավոր խոսքը տեղեկատվությունն ավելի բացահայտորեն է փոխանցում, քանի որ տեքստում կիրառվում են ավարտուն միավորներ, որոնք տրամաբանորեն փոխկապակցված են (Olson 1977; Chafe 1986): Այս խնդիրների արձագանքը կարելի է գտնել նաև Չինգ Կանգ Լիույի *Between Speech and Writing* և Դուգլաս Բայբերի *Variation across Speech and Writing* աշխատություններում: Հարկ է նշել նաև, որ գրավոր խոսքը հարատեքստից ավելի անկախ, ինքնուրույն (decontextualized) միավոր է, քան բանավորը: Ջ. Գամֆերցի համոզմամբ գրավոր խոսքի մեկնաբանությունը հիմնականում

պայմանավորված չէ այնպիսի արտալեզվական գործոններով, ինչպիսիք են հենքային գիտելիքը, առկա իրադրությունը (shared situation) (Gumperz et. al. 1984; Olson 1977, Biber 1988:47-50): Իր բնույթով գրավոր խոսքն ավելի վերացական և անկախ է բանավորից, քանի որ անհատի ներագրավածությունը գրավոր խոսքում հարաբերականորեն մեծ չէ (Chafe 1982; Chafe & Danielewicz 1986), նոր տեղեկատվության առկայությունը գրավոր խոսքում ավելի շատ է, քան բանավորում (Stubbs 1980; Brown & Yule 1983), գրավոր դիսկուրսը, ի տարբերություն բանավորի, նախօրոք պլանավորված է (Ochs 1979; Rubin 1980; Brown & Yule 1983; Gumperz et. al. 1984):

Իրականում բանավոր և գրավոր խոսքը նկարագրող վերոնշյալ ձևակերպումները կարելի է կասկածի տակ առնել, քանի որ նման սահմանումների հիմքում ընկած են մեկ կամ երկու մասնավոր իրադրություններ: Այլ կերպ ասած՝ սույն ձևակերպումները չեն արտացոլում գրավոր և բանավոր խոսքի ժանրային բոլոր դրսևորումները, այսինքն՝ կարելի է վստահաբար ասել, որ իրադրության փոփոխության դեպքում չի կարելի բացառել վերոնշյալ սահմանումներին հակասող դրույթների առկայությունը: Այն որակումը, թե գրավոր խոսքը հարատեքստից դուրս անկախ դիսկուրս է, կարելի է ճշմարտացի համարել միայն այն դեպքում, եթե, օրինակ, համեմատվի սովորական գրույցը բացատրական գրվածքի հետ (expository prose), սակայն այդ դրույթը կիրառելի չէ գրավոր և բանավոր դիսկուրսի համընդհանուր նկարագրության համատեքստում (Tannen 1982a 1985, Biber 1988:48, տե՛ս նաև Ching-Kang Liu 1996:23):

Գրավոր և բանավոր խոսքը սահմանող նշված դրույթները բազմաթիվ տարակարծությունների պատճառ են դարձել լեզ-

վաբանական տեսություններում: Որոշ լեզվաբաններ, քննելով բարդ և խրթին նախադասությունների կիրառման խնդիրը, նշում են, որ վերջիններս բանավոր խոսքում ավելի լայն կիրառություն ունեն, քան գրավոր դիսկուրսում (Poole & Field 1976; Halliday 2000): Ք. Բիմընը վերոնշյալ տեսական դրույթների միջև հակասությունները բացատրում է ուսումնասիրվող փաստական նյութի տարբերություններով՝ նշելով, որ անհնար է բացահայտել գրավոր և բանավոր խոսքի տարբերությունները, եթե անտեսվեն այնպիսի յուրահատկություններ, ինչպիսիք են տվյալ դիսկուրսը բնորոշող ռեգիստրը, վերջինիս նպատակը, պաշտոնականության աստիճանը և այլն (Beaman 1984: 51):

Ուսումնասիրելով նույն խնդիրը՝ Ջ. Բլեքբընշիփը այն համոզմունքն է հայտնում, որ գրավոր և բանավոր դիսկուրսներում գրեթե նույնատիպ նախադասություններ են կիրառվում, և նրա այդ մոտեցումն ըստ էության հերքում է Ու. Չեյֆի և Դ. Թենընի առաջադրած դրույթները (ըստ՝ Chafe 1982; Tannen 1982a): Սույն հարցը լուսաբանելիս Դ. Բայբերը կարևորում է նախադասության սահմանումը և պնդում, որ նախադասությունը նկարագրող տարբեր տեսական մոտեցումները չեն կարող հուսալի հիմք դառնալ համեմատական համընդհանուր ուսումնասիրությունների համար (Biber 1988: 49, տե՛ս նաև Ching-Kang Liu 1996:23):

Ֆ. Ակինազոյի և Ջ. Գամփերցի որակմամբ վերը նշված ուսումնասիրությունները թերի են և անկարող բացահայտել գրավոր և բանավոր դիսկուրսի միջև առկա տարբերությունները, քանի որ որպես այլընտրանք՝ նրանց ուշադրության կենտրոնում գրավոր և բանավոր խոսքի թեմատիկ կապակցվածությունն է, ինչով էլ փորձում են վեր հանել դիսկուրսի վերոնշյալ տարատեսակների յուրահատկությունները (Akinaso 1982;

Gumperz et. al 1984): Դ. Բայբերը նույնիսկ նոր մեթոդ է առաջադրում սույն խնդրի ուսումնասիրության համար՝ նախկինում կիրառված քանակական մեթոդները համադրելով որակականի հետ: Այս նոր մեթոդը քննության է առնում գրավոր և բանավոր խոսքի տարբեր ոճական դրսևորումներ՝ վեր հանելով դրանց բնորոշ գծերը:

Ըստ Դ. Բայբերի ուսումնասիրության՝ ոչ պաշտոնական գրույցները լիովին արտացոլում են բանավոր դիսկուրսի առանձնահատկություններ, իսկ պաշտոնական փաստաթղթերը, գիտական տեքստերը ներառում են գրավոր դիսկուրսին բնորոշ յուրահատկություններ (Biber 1988:51-52 տե՛ս նաև Ching-Kang Liu 1996:24): Եվ իրոք, բանավոր և գրավոր դիսկուրսները փոխկապակցված են տարբեր իրադրային, գործառության շրջաններով, և որևէ մեկ բացարձակ յուրահատկությամբ անհնար է հստակ տարբերակել գրավոր խոսքը բանավորից (Biber 1988:24, տե՛ս նաև Ching-Kang Liu 1996:24):

Գրավոր և բանավոր դիսկուրսները սահմանող լեզվական միջոցները տարբերակելու նպատակով Ու. Չեյֆը փորձում է հիմնվել այն դրույթի վրա, որ գրավոր տեքստ ստեղծելիս հեղինակին բնորոշ է անջատ, փոխատեղված գիտակցություն (displaced consciousness): Սահմանվում է տեքստաստեղծման երկու միջոց: Առաջին դեպքում առկա է անմիջական կապ լեզվի և գիտակցության միջև, մինչդեռ երկրորդ դեպքում վերջիններս միմյանցից անջատ են գործում: Ըստ Ու. Չեյֆի՝ գրավոր դիսկուրսը ստեղծվում է փոխատեղված գիտակցության շնորհիվ, կամ այլ կերպ ասած՝ հեղինակները անձամբ չեն վերապրում այն զգացմունքներն ու երևույթները, որոնց մասին գրում են: Ու. Չեյֆը, հիմնվելով էմպիրիկ ուսումնասիրությունների արդյունքների վրա, գալիս է այն համոզման, որ գրավոր և բա-

նավոր դիսկուրս ստեղծելիս անհատները ստիպված են լինում հաղթահարել տարբեր արգելքներ: Այսպես, օրինակ, հնչերանգային որոշակի միավորների կիրառությունը բանավոր խոսքում սովորաբար միտված է արտահայտելու միայն մեկ նոր հասկացություն, մինչդեռ կետադրական միավորները գրավոր դիսկուրսում կարող են միաժամանակ արտացոլել մի քանի նոր գաղափար (Chafe 1986:25): Ակնհայտ է, որ գիտակցական մեխանիզմները բանավոր խոսքում և գրավոր դիսկուրսում տարբեր կերպ են գործում: Այդ մեխանիզմները բանավոր հաղորդակցության մեջ բնութագրվում են ժամանակային սահմանակավածությամբ: Դրանք թե՛ խոսողից և թե՛ ունկնդրից լիակատար ներգրավվածություն (ուշադրություն) են պահանջում, մինչդեռ գրավոր դիսկուրսը գերծ է նման սահմանակավումներից:

Ա. Հիլդյարդը և Դ. Օլսոնը, քննելով ուշադրությունը՝ որպես գիտակցական մեխանիզմների դրսևորում, նշում են, որ ունկնդիրը շատ ավելի մեծ ուշադրություն է դարձնում հարատեքստի թեմային՝ այսպիսով կառուցելով ասույթի կապակցված մեկնաբանություն: Ընթերցողի ուշադրության կենտրոնում նախադասություններն են. վերհիշելով արդեն նշված մանրամասներ տեքստում ներկայացված տեղեկատվության վերաբերյալ՝ ընթերցողը ավելի ճշգրիտ մտահանգումներ է կատարում (Hildyard & Olson 1982, տե՛ս նաև Ching-Kang Liu 1996:27):

Գիտնականների մեծամասնությունը, ուսումնասիրելով խոսող-անհատի մտավոր գործունեությանը առնչվող խնդիրները, գլխավորապես կենտրոնանում է կա՛մ գրավոր, կա՛մ բանավոր դիսկուրսի յուրահատկությունների լուսաբանման հարցի վրա ընդհանրապես¹: Սակայն կարելի է նկատել, որ

Ժամանակակից համացանցային իրականությունն էլ ավելի խնդրահարույց է դարձնում սույն հարցի լուսաբանումը, մի տեսակ տարակուսելի իրավիճակ ստեղծում, քանի որ համացանցային դիսկուրսն իր բնույթով բազմաթիվ ընդհանրություններ ունի թե՛ գրավոր և թե՛ բանավոր դիսկուրսի տարատեսակների հետ: Քննելով գրավոր և բանավոր դիսկուրսի փոխկապակցվածության խնդիրը՝ Լ. Ուրբանովան իրավացիորեն նկատում է, որ դիսկուրսի սույն տարատեսակները դժվար է հստակ տարբերակել, քանի որ այնտեղ բացակայում են համարժեք նորմերը (Urbanova 2003): Այնուամենայնիվ, համացանցային դիսկուրսի խոսակցականությունը և ոչ պաշտոնական ոճը տանում են գրավոր և բանավոր խոսքի հարաբերակցության վերագնահատման:

Վերը արդեն անդրադարձ արվել է այն հարցին, թե խոսելու և գրելու գործընթացները ինքնին խիստ տարբեր են: Այն հանգամանքը, որ, ի տարբերություն գրավոր դիսկուրսի, բանավոր խոսքը նախօրոք պլանավորված ու մնայուն չէ, այլ միանգամայն ինքնաբուխ է և հագեցած իրադրային առոգաբանական միավորների առավել լայն ու տարբերակված կիրառություններով, թույլ է տալիս ենթադրել, որ գրավոր և բանավոր դիսկուրսները հնարավոր չէ նույնացնել: Ավելին՝ Ու. Չեյֆի առաջադրած չափորոշիչներով կարելի է արձանագրել հետևյալ տարբերությունները (Chafe & Danielewicz 1986).

- դիսկուրսի գրավոր և բանավոր տարատեսակներում առկա են խոսքի տեմպի տարբեր դրսևորումներ,
- բանավոր խոսքն ավելի ինքնաբուխ է, մինչդեռ գրավոր դիսկուրսը նախօրոք պլանավորված լեզվական համակարգ է,
- բանավոր խոսքին բնորոշ է առոգաբանական միավորների համատարած կիրառում,

- բանավոր դիսկուրսը, ի տարբերություն գրավորի, ավելի իրադրային է:

Դ. Քրիսթըլը, գրավոր և բանավոր դիսկուրսի յուրահատկությունները քննելով, նույնպես գալիս է այն համոզման, որ բանավոր խոսքն իր բնույթով դինամիկ է, ինքնաբերական և որոշակի ժամանակային սահմանափակումներ է ենթադրում: Ինչ վերաբերում է գրավոր դիսկուրսին, ապա վերջինիս համար հատկանշական են անփոփոխությունն ու հարաստությունը (Crystal 2004:26):

Տեմպի դրսևորումների քննությունը դիսկուրսի սույն տարատեսակներում փաստում է, որ տեխնիկական գործոններով պայմանավորված՝ գրավոր դիսկուրսը ենթադրում է շատ ավելի դանդաղ ընթացք, քան բանավորը: Ընթերցանության գործընթացը, սակայն, կարող է իրագործվել ավելի արագ, քան ունկնդրումը: Ու. Չեյֆը գրելու և կարդալու արագության հիմքում տեսնում է խոսքի տեմպը, որն էլ պայմանավորում է վերջիններիս սահմանազատումը (Chafe 1994:42-43): Անդրադառնալով գրավոր և բանավոր դիսկուրսների տարբերակման խնդրին՝ Դ. Քրիսթըլ նաև այն համոզմունքն է արտահայտում, որ գրավոր դիսկուրսում, որը գլխավորապես տեղեկատվական բնույթ ունի, միշտ էլ առկա են ինչ-ինչ սահմանափակումներ, մինչդեռ բանավոր խոսքը առավելապես իրականացնում է սոցիալական գործառույթ: Խոսքաստեղծման, տեքստաստեղծման և ընկալման գործընթացում հապաղման գործոնը կարևորելիս Դ. Քրիսթըլ համոզված է, որ բանավոր խոսքը հիմնականում զերծ է այդ գործոնի ազդեցությունից (Crystal 2004):

Հայտնի է, որ առերես հաղորդակցություն իրականացնելիս զրուցակիցները շատ քիչ ժամանակ ունեն իրենց խոսքը

նախօրոք պլանավորելու, թեկուզ հենց այն պատճառով, որ խոսակցության թեման կարող է շատ արագ փոխվել: Գրավոր դիսկուրսին, սակայն, բնորոշ չէ նման ինքնաբուխ դրսևորում, քանի որ այնտեղ առկա է խմբագրման գործոնը (Crystal 2004): Բանն այն է, որ բանավոր խոսքն առանձնանում է ընդհատումներով, զուգադիպումներով և խոսողների կողմից իրենց խոսքում կատարած սխալներն ուղղելու ցանկությամբ, մինչդեռ գրավոր դիսկուրսում սխալները հիմնականում անտեսանելի են, քանի որ հեղինակը դրանք խմբագրելու և ուղղելու հնարավորություն ունի (Crystal 2004:27):

Վերը արդեն նշեցինք, որ բանավոր խոսքի կարևոր յուրահատկություններից է առոգաբանական միավորների լայն կիրառությունը: Դրանց քննությանը դեռ կանդրադառնանք հաջորդ ենթագլխում, սակայն, թերևս, այստեղ արժի նշել, որ գրավոր դիսկուրսն այս առումով բավականին աղքատիկ է, քանի որ դրա տարատեսակներում դեռևս չկա այնպիսի մշակված համակարգ, որը գոնե փոքր-ինչ ունակ լինի ներկայացնելու բանավոր խոսքի առոգաբանական միավորները: Հետաքրքրական է, որ Դ. Քրիսթըլի համոզմամբ առոգանությունը բնորոշ է միայն բանավոր խոսքին, իսկ գրավոր դիսկուրսում կարևոր դերակատարությունը վերապահված է կետադրությանը, մեծատառերին և այսօրինակ այլ միջոցներին (Crystal 2004:28): Թերևս այդ է պատճառը, որ բանավոր խոսքը բնությո՞վ ավելի բնական է, քան գրավորը և, փաստորեն, հաղորդակցության հիմնական միջոց է:

Դ. Քրիսթըլը բանավոր խոսքի յուրահատուկ դրսևորումներից է համարում լեզվական կրճատ միավորների համատարած կիրառությունը, անպարկեշտ կամ սլենգային արտահայտությունները, գրավոր դիսկուրսին առավելապես բնութագ-

րական է բարդ շարահյուսական կադապարների առկայությունը (Crystal 2004:27):

Ինչ վերաբերում է բանավոր դիսկուրսի իրադրայնությանը, հարկ է նշել, որ գրուցակիցների ներկայությունը պարտադիր գործոն է, որը պայմանավորում է հաղորդակցության գործընթացի հաջող իրականացում: Մինչդեռ գրավոր դիսկուրսը նման սահմանափակումներ չի պարտադրում, քանի որ նրա նմուշները ենթակա են տեղափոխության, իսկ հեղինակը և այն կարդացողը, որպես կանոն, չեն գտնվում նույն ժամանակային ու տարածական միջավայրում: Խոսքի իրադրայնությունը պայմանավորվում է գրուցակիցների համատեղ ներկայությամբ ու փոխազդեցությամբ, և քանի որ գրավոր խոսքի ստեղծման ու ընկալման միջավայրը ոչ մի ազդեցություն չունի լեզվի վրա, այն կարող է համարվել ոչ իրադրային (Chafe 1994):

Վերոնշյալ խնդիրը լուսաբանելիս Դ. Քրիսթըլը հիմնականում կարևորում է արտալեզվական ցուցիչները, որոնք առկա են բանավոր հաղորդակցության մեջ: Այսպես՝ բանավոր հաղորդակցության լեզուն այդքան էլ պարզ չէ, քանի որ հաղորդակցվողները հիմնականում կիրառում են հաղորդակցական իրադրությանը բնորոշ հարատեքստային ցուցիչներ: Գրավոր դիսկուրսում տեսողական հարատեքստի բացակայությունը հեղինակին ստիպում է չկիրառել ցուցային արտահայտություններ ու բառեր, քանի որ վերջիններս կարող են թյուրիմացությունների պատճառ դառնալ (Crystal 2004):

Համացանցային դիսկուրսի յուրահատկությունների լուսաբանումը պարտադրում է քննել, թե ինչպես են ստեղծվում բանավոր և գրավոր դիսկուրսի տարատեսակները: Խոսքաստեղծման և տեքստաստեղծման նպատակն ու միջոցները ո-

րոշակի ազդեցություն ունեն բառային միավորների ընտրության վրա: Լինելով ինքնաբուխ և դինամիկ՝ բանավոր խոսքը սահմանափակում է խոսողների բառային միավորների ընտրությունը, այդ պատճառով էլ առերես հաղորդակցությունը բնորոշվում է սահմանափակ բառապաշարով (Yates 2001):

Եվ այսպես՝ վերը շարադրվածից հանգում ենք այն համոզման, որ համացանցային հաղորդակցության իրականացման ձևաչափի որոշարկումը մեծապես կախված է գրավոր կամ բանավոր դիսկուրսին բնորոշ գծերի գերակայությունից:

Հուզանշաններ և համացանցային գրաճանաչություն

Ինչպես արդեն նշել ենք, համաժամանակյա հաղորդակցության ամենամեծ տարածում ունեցող տիրույթներից են չատ սենյակները (Baym 1993): Չնայած վերջին տարիներին դրանք համալրվել են տեսախցիկներով, օգտատերերի մեծամասնությունը նախընտրում է տեքստային միջոցներով արտահայտված ասույթներ, որոնք համացանցի միջոցով ուղարկվում են պորտալներ: Այս պորտալներին բնորոշ են կառուցվածքային որոշակի առանձնահատկություններ, որոնք ուղղորդում են ասույթների մեկնաբանման գործընթացը (Yus 2011:151):

Համաժամանակյա հաղորդակցության մոդելի յուրահատկությունների քննության տեսանկյունից էապես կարևոր է այն հանգամանքը, որ չատ սենյակները ոչ միայն օգտատերերի միջև փոխադարձ կապ հաստատող դաշտ են, այլև լայն առումով նպաստում են վիրտուալ համայնքի ձևավորմանը (Vidal Jimenez 2000): Համայնքային պատկանելության գործոնը կարող է որոշիչ լինել արդյունավետ հաղորդակցության համար², ընդ որում՝ ասույթի մեկնաբանման առաջին փուլը պայմանավորված է վերջինիս պարունակած տրամաբանական իմաստի ընկալմամբ (Wilson & Sperber 1995): Ասույթի բովանդակությունը կարող է մեկնաբանվել արտակա կերպով կամ հենքային գիտելիքի ակտիվացմամբ՝ ներակա մտահանգման ճանապարհով: Մարդկային միտքը այս կամ այն տեղեկատվությունը արտակա կամ ներակա մեկնաբանելիս առաջնորդվում է տեղինության կարգախոսով. խոսողը պետք է գուշակի, թե արդյոք զրուցակիցը կկարողանա կիրառել հենքային անհրաժեշտ գիտելիք, որի միջոցով էլ կկատարի իր մեկնաբանությունները (Wilson 1999, 2000): Համացանցային հաղորդակցու-

թյան համատեքստում ճիշտ մեկնաբանություններ կատարելու համար գրուցակցից պահանջվում է դիսկուրսիվ մի շարք ռազմավարությունների իմացություն, որոնք սույն տեքստային հաղորդակցական տարատեսակի անբաժանելի մասն են: Այդպիսի դիսկուրսիվ մարտավարություններից են հապավումների, հուզանշանների կիրառումը, տեքստը բանավոր խոսքի յուրահատկություններով օժտելը և այլն: Բանն այն է, որ եթե օգտատերերի կիրառած լեզվական կադապարները միմյանցից կտրուկ տարբերվում են, ապա հաղորդակցությունը կարող է ընդհատվել: Անհատների ակնկալիքները և նրանց հենքային գիտելիքները ոչ միայն ուղղորդում են հաղորդակցության ընթացքը, այլև մեծ ազդեցություն ունեն գրուցակցին որպես անհատ որակելու գործում (Fuller 1993:301): Այլ կերպ ասած՝ օգտատերերը պետք է հմուտ հաղորդակցվողներ լինեն համացանցային միջավայրում, որպեսզի կարողանան խոսքային տեղին մարտավարություն, դիսկուրսիվ նորմեր կիրառել, որոնք իրենց հերթին խիստ տարբերվում են բանավոր խոսքում առկա հաղորդակցական ռազմավարություններից: Այսինքն՝ օգտատերերը պետք է տիրապետեն համացանցային գրագիտության կանոններին³: Թերևս սույն գործոնով է պայմանավորված այն փաստը, որ չատ սենյակների օգտատերերը որոշակի չափորոշիչներ են սահմանում, որոնց հիման վրա էլ խոսքային մարտավարությունները կիրառվում և մեկնաբանվում են: Նշանները, տառային հապավումները համացանցային գրաճանաչության բաղկացուցիչներից են, քանի որ համաժամանակյա փաստական նյութի քննության շնորհիվ ակնհայտ է դառնում, որ օգտատերերը հիմնականում կիրառում են սույն միջոցները որպես համացանցային դիսկուրսիվ մարտավարություն, որն էլ նպաստում է համացանցային հա-

դորդակցության արդյունավետ կայացմանը:

Ակնհայտ է, որ համաժամանակյա դիսկուրսի սույն նմուշը ճիշտ ընկալելու համար պետք է տիրապետել համացանցային գրագիտությանը: Այսպես՝

Myke Hey

Nina Hi

Myke How are you?

Nina Fine and you??

Myke Me too

Myke Where are you from?

Nina UK

Myke Indai

Myke India *

Բերված զրույցում հաղորդակցվողները փորձում են ծանոթանալ միմյանց հետ՝ կիրառելով ողջույնի ծիսականացված արտահայտություններ: Զրույցը եզրափակող հատվածում կա աստղանշան, ինչը ունի մի քանի իմաստ⁴ և կարող է թյուրիմացության պատճառ դառնալ համացանցային գրաճանաչությանը չտիրապետող զրուցակցի համար: Այստեղ Մայքը, լեզվական միավորի վերջում աստղանիշ կիրառելով, ուղղում է իր իսկ թույլ տված ուղղագրական սխալը: Եվ եթե Նինան նորելուկ լիներ համացանցային տիրույթում, ապա նրա համար սույն նշանի կիրառումը անհասկանալի կլիներ:

Համացանցային գրաճանաչության կարևորությունն ակնհայտ է նաև համացանցային համաժամանակյա դիսկուրսից քաղված հաջորդ օրինակում.

<euro-> hi

<lulu> hi

<euro-> how are u

<euro-> **asl** pls

Այս գրույցը եզրափակող հատվածը պարունակում է **asl** տառային հապավումը, ինչը համացանցային նոր ձևավորվող լեզվում նշանակում է **age, sex, location**: Այսինքն՝ սույն հապավման կիրառմամբ *euro*-ն տեղեկատվություն է հայցում *lulu* անունով գրուցակցի տարիքի, սեռի և բնակության վայրի մասին:

Հաջորդ երկխոսության մասնակիցներից Sebas*G-ն կրկին կիրառում է աստղանիշ, որպեսզի չվտանգի իր հեղինակությունը և մյուս գրուցակիցների վրա լավ տպավորություն թողնի.

Sebas*G : all on all, life can be such a bitch 01/07/2017 9:34:am

Sebas*G : in all 01/07/2017 9:34:am

iceheart : true 01/07/2017 9:34:am

maniac*G : true

Այստեղ խոսքը **on** կապի մասին է, մասնավորապես նա ուղղում է կատարում ասույթում՝ իր կողմից սխալ կիրառված **on** կապը փոխարինելով **in**-ով: Միայն ուղղելով՝ Sebas*G-ն փորձում է ի ցույց դնել անգլերենի իր իմացության մակարդակը:

Համացանցային հաղորդակցական ակտերը ճիշտ մեկնաբանելու համար գրուցակիցներից պահանջվում է ընկալել ստորոգման բովանդակությունը, այսինքն՝ ստորոգյալի արտահայտած գործողությունը վերագրել ենթակային՝ խոսողին, քանի որ ցանկացած հաղորդակցական իրադրությունում խոսողի արտաբերած ասույթը կարող է պարունակել որոշակի իլլոկուտիվ իմաստներ, ինչպես, օրինակ, խորհուրդ, փառսանք, հրաման արտահայտող տարրեր: Ընդ որում՝ վերոնշյալ վերաբերմունքը կարող է տարբեր կերպ արտահայտվել: Օրինակ՝ ձևաբանական մակարդակում այն կարող է դրսևորվել բայի եղանակային ձևով, բառային մակարդակում՝ վերաբեր-

մունք արտահայտող լեզվական միջոցներով, ինչպիսիք են «*I suppose that*», «*I wish that*», ինչպես նաև «*unfortunately*», «*probably*» և այլ եղանակավորող մակբայներով:

Կարելի է նկատել, որ ոչ լեզվական միջոցները նույնպես կարող են խոսողի արտաբերած ասույթը ճիշտ ընկալելու գործիք դառնալ: Այսպես, օրինակ՝ Ժպիտ արտահայտող հուզանշանի միտումնավոր կիրառումը խոսողի հեզնանքի դրսևորում է: Առերես հաղորդակցության Ժամանակ զրուցակիցները ջանք չեն խնայում ընկալելու և հասկանալու խոսակցի վերաբերմունքը խոսողի կողմից արտաբերվող ասույթի նկատմամբ և բացահայտելու նրա հաղորդակցական իրական նպատակները: Սույն գործընթացում խոսակիցները ակտիվացնում են իրենց ճանաչողական մեխանիզմները, որպեսզի ճիշտ մտահանգում կատարեն: Հատկանշական է, որ շատ հաճախ մտավոր գործունեությունը տեղի է ունենում մեխանիկորեն, այսինքն՝ խոսող անհատը ինքն էլ չի գիտակցում, որ նման գործունեություն է ծավալում (Sperber 1995):

Նման տրամաբանական մտահանգումը, այսինքն, երբ խոսակիցը փորձում է ճիշտ և տեղին մեկնաբանել խոսողի փոխանցած տեղեկատվությունը, բնական է, քանի որ բխում է մարդու՝ լսածին ճիշտ արձագանքելու կենսաբանական հակումներից: Սույն մտահանգման մեխանիզմները, որոնց օգնությամբ արտաբերված ասույթի վերաբերմունքային գործառույթն է որոշարկվում, լայն կիրառություն են գտնում չատ սենյակներում: Ներքոբերյալ օրինակը պարունակում է վերաբերմունքային տարրեր, որոնք նպաստում են հաղորդակցական նպատակի ճիշտ ընկալմանը: Այսպես՝ *idk how fat girls have soooo much confidence and put the pic online as pretty girls but they aren't lmfao it.*

Այս դեպքում ևս հաղորդակցական իրադրության մասնակիցներից որոշակի հմտություն է պահանջվում, որպեսզի կարողանան ընկալել ասույթի հաղորդակցական նպատակը, հակառակ դեպքում հաղորդակցությունը կձախողվի, քանի որ խոսակիցը չի կարողանա պատշաճ կերպով արձագանքել: ***Idk (I don't know)*** տառային հապավումը վերաբերմունքային գործառույթ է իրացնում, ընդ որում՝ զրուցակիցներից մեկն իր բացասական վերաբերմունքն է հայտնում կեղծ նկարների տակ հանդես եկող իգական սեռի ներկայացուցիչների նկատմամբ, քանի որ վերջիններս մոլորության մեջ են գցում մյուս օգտատերերին: Բացասական վերաբերմունքը արտահայտված է ***idk*** ժխտական ասույթով, որի պերլոկուտիվ իմաստը քննադատություն արտահայտելն է, այլ ոչ թե չիմացությունը:

Դիսկուրսի հետևյալ հատվածում նման վերաբերմունքային գործառույթ ունի նաև մեկ այլ ասույթ.

<Ariana> we re all seeing attention, otherwise we wouldnt be here lol

<ChatMaven001> **wow** Ariana

<TravelGirl> Ariana **sure** but some take it to extremes :)

<Ariana> seeking

Համատեքստային ցուցիչների վերլուծությամբ կարելի է պարզել, որ զրուցակիցները քննարկում են անհատների՝ ուշադրություն գրավելու ցանկությունը: Արիանան պնդում է (*we re all seeing attention, otherwise we wouldnt be here lol*), որ նման ձգտումը հատուկ է բոլորին, իսկ տվյալ զրույցը ուշադրություն գրավելու միտում ունի: Արիանայի հետ համակարծիք է *ChatMaven001* օգտատերը, որը, ի նշան համաձայնության, կիրառում է հարալեզվական **wow** միավորը: Զրույցին է միանում *TravelGirl* օգտատերը, որը, կիրառելով **sure** վերաբերական

լեզվական միավորը, նույնպես համաձայնում է նրա հետ, սակայն նշում, որ ինքն ամեննին էլ համամիտ չէ այն օգտատերերի հետ, որոնք ծայրահեղ միջոցների են դիմում ուշադրություն գրավելու համար:

Լեզվական նյութի մեր վերլուծությունը թույլ է տալիս եզրակացնել, որ գրուցակիցները համացանցային գրույցների ընթացքում կարող են կիրառել լեզվական տարբեր միավորներ, որոնք կոդորդեն դիմացինին՝ ճիշտ մտահանգում կատարելու և ասույթում իրացվող հաղորդակցական նպատակը ընկալելու:

Համացանցով հաղորդակցվողները, կիրառելով տեքստային միջոցներ, հետապնդում են այնպիսի նպատակներ, որոնք գոյություն ունեն առերես հաղորդակցության մեջ, քանզի վիրտուալ միջավայրում հաղորդակցվողները նույնպես ձգտում են գրավել գրուցակցի ուշադրությունը, փորձում են բացահայտել վերջինիս հաղորդակցական նպատակը: Սակայն եթե տեքստային միջոցների կիրառման մարտավարությունը մյուս հաղորդակցվողի համար ընկալելի չէ, ապա, փոխանցված տեղեկատվությունը սովորաբար սխալ է մեկնաբանվում, և հաղորդակցությունը կարող է ձախողվել: Նման իրավիճակից խուսափելու համար չատ սենյակի օգտատերերը ջանում են տիրապետել համաժանակյա հաղորդակցությա-
նը նպաստող որոշակի նորմերի (Savas 2011: 308): Երբեմն օգտատերը, գործածելով մեծ քանակությամբ հապավումներ կամ հուզանշաններ, ակամայից ցույց է տալիս, որ ինքը վիրտուալ աշխարհում հմուտ հաղորդակցվող է, քանի որ կրճատ և հագեցած տեղեկատվությունը համացանցային համաժամանակյա խոսքային մարտավարությունների տիրապետման վկայություն է (Yus 2011:155): Ստորև բերվող օրինակը պարունա-

կում է համաժամանակյա հաղորդակցության զարգացման դրսևորումներ.

ty dear

Սույն **ty** (thank you) տառային հապավումը քաղված է համաժամանակյա հաղորդակցական իրադրությունից և այժմ փոխարինում է նախկինում ավելի լայն գործածություն ունեցող **tnx** կամ **10x** կրճատագրություններին, որոնք ավելի լայն կիրառություն ունեին 21-րդ դարի առաջին տասնամյակում: Հնարավոր է, որ համացանցային վերջին հաղորդակցական մարտավարություններին ոչ իրազեկ օգտատերեր չկարողանա ընկալել սույն հապավումների իմաստը, ինչն էլ իր հերթին կխոչընդոտի հաջող հաղորդակցության իրականացումը:

Համաժամանակյա դիսկուրսի վերջին միտումները տեսանելի են նաև համաժամանակյա ասություններում, որտեղ օգտատերը տառային հապավումների միջոցով իր տեսակետն է հայտնում քննարկվող թեմայի շուրջ:

Ուսումնասիրությունը վկայում է, որ, ի տարբերություն առերես հաղորդակցության, համացանցային հաղորդակցության մեջ ընդհանուր առմամբ զգալի սահմանափակումներ կան իրականացվող խոսողական ակտը հասցեատիրոջը լիարժեք հասանելի դարձնելու առումով: Խնդիրն այն է, որ համացանցը տեղեկատվություն փոխանցողին զրկում է ձայնային և տեսողական միջոցներ կիրառելու հնարավորությունից, մի բան, որ առերես հաղորդակցության շրջանակներում մեծապես օգնում է արագ կողմնորոշվել հաղորդակցական ակտի ճիշտ ընկալման և մեկնաբանման հարցում: Սակայն հետաքրքրական է, որ նշված հանգամանքը դժգոհության պատճառ չի դառնում օգտատերերի համար, որոնք իրենց մտքերը արտահայտելու և վիրտուալ աշխարհում ազատ ու անկաշ-

կանդ շփվելու համար հաճախ օգտվում են ծածկանուններից: Մասնավորապես չատ սենյակներում էլեկտրոնային զրույցներ իրականացնելիս, այսինքն՝ համաժամանկյա մոդելով հաղորդակցվելիս նրանց համար հաճախ նախապատվելի են անանունությունն ու տեսախցիկից խուսափելը, քանի որ ըստ Բ. Քալդուելի և Լ. Թահայի (Taha & Caldwell 1993, տե՛ս նաև Becker & Stamp 2005; Peter et al. 2007)՝ օգտատերերի համար դժվար է կառավարել և դասակարգել լեզվական ու ոչ լեզվական տեղեկատվությունը: Ընդհանուր առմամբ տեքստային հաղորդակցությունը չատ սենյակների յուրահատուկ դրսևորումներից է, որը բնութագրելու համար հարկ է կիրառել դիսկուրսի վերլուծության մեթոդներ՝ հաշվի առնելով այն փաստը, որ տվյալ դիսկուրսը պարունակում է բանավոր խոսքի առանձնահատկություններ: Օգտատերերի համար հետաքրքրական է հետևել, թե ինչպես են զրուցակիցները, անտեսելով եղած սահմանափակումները, տեքստային միջոցներով ինքնաարտահայտվում:

Հայտնի է, որ վիրտուալ հաղորդակցական տարատեսակները մեկ նպատակ են հետապնդում, այն է՝ տեղեկատվություն փոխանցելով հանդերձ՝ ազդել զրուցակցի ճանաչողական գիտելիքների համակարգի վրա (Suler 1997c): Չատ սենյակները կարելի է համարել մի տարանցիկ միջավայր, որտեղ օգտատերերը հակված են միմյանց հետ հաղորդակցվել՝ կիրառելով ոչ պաշտոնական, առօրյա խոսք: Չատ սենյակների փոխգործուն միջավայրն օգտատերերին հնարավորություն է ընձեռում ներկայացնելու ոչ միայն իրենց մտքերն ու զգացմունքները, այլև կատարելու ճիշտ մեկնաբանություններ և համաձայնության գալու հաղորդակցությունը նույն թեմայի ուղղությամբ տանելու վերաբերյալ (Bellamy & Hanewitz 1999):

Ակնհայտ է, որ եթե առերես հաղորդակցության ընթացքում զրուցակիցների ֆիզիկական ներկայությունը կարող է հանգեցնել խոսընթացի պարբերական ընդհատումների, չատ սենյակներում իրականացվող համաժամանակյա հաղորդակցությունն օգտատերերից պահանջում է պահպանել ուղարկվող հաղորդագրությունների հաջորդականությունը (Giese 1998): Կարևոր է նաև այն հանգամանքը, որ չատ սենյակներում հաղորդակցվելիս տարածական և ժամանակային սահմանափակումները կրճատում են հաղորդակցական այլընտրանքների հնարավորությունը և խոսընթացը դարձնում արհեստական: Համաժամանակյա հաղորդակցության գործընթացն էլ ավելի խնդրահարույց է դառնում, երբ երրորդ հաղորդակցվողն է ներգրավվում զրույցի մեջ: Այնուամենայնիվ, վիրտուալ միջավայրում, որտեղ կա տեքստային միջոցներով իրականացվող հաղորդակցություն, տեղի ունեցող վերջին զարգացումները օգտատերերի մոտ ձևավորում են համաժամանակայնության իրական զգացում: Օրինակ՝ որոշ համացանցային ծրագրեր օգտատերերին թույլ են տալիս բառ առ բառ կարդալ, թե ինչ է գրում զրուցակիցը, և ճիշտ մտահանգումներ կատարել⁵:

Ինչպես արդեն նշել ենք, տարածամանակյա հաղորդակցությունը, ըստ էության, ժամանակային, տարածական և հարատեքստային առումներով շատ մեկուսացված է: Նկատելի է գրեթե միաժամանակյա հաղորդակցություն, որը տեղի է ունենում բազմանդամ չատ սենյակներում, երբ օգտատերերը պատասխանում են հաղորդագրություններին դրանք ստանալուն պես, և համացանցային հաղորդակցման երրորդ տեսակը, որը բնորոշվում է համաժամանակայնության բարձր աստիճանով (սույն տարատեսակը իրականանում է UNIX ծրագրի միջո-

ցով), երբ հաղորդագրությանն անմիջապես հետևում է զրուցակցի պատասխանը, իսկ հաղորդակցական/ խոսքային ակտերը շատ հաճախ համընթաց են (Anderson et al. 2010): Այսպես, օրինակ՝

He doesn't limit to above 16. He was creeping on a 14 yo two days ago Sherm 7 (07:49)

Wow!!! Did we cam together Kaityln?? (07:49)

Համաժամանակյա դիսկուրսից վերցված օրինակում հաղորդակցական խոսքահերթը համընկնում է. այստեղ զրուցակիցը արձագանքում է նախորդ ասույթին, մինչդեռ Քեյթլին անունով օգտատերը նոր հաղորդակցական ակտ է իրականացնում: Առաջին հայացքից թվում է, թե հաղորդակցական ակտերի համընկնումները կարող են թյուրիմացությունների պատճառ դառնալ, բայց համատեքստը (co-text) օգնում է զրուցակիցներին ճիշտ մտահանգում կատարել:

Համացանցային հաղորդակցության մերձակցությունը բանավոր խոսքին նկատելի է նաև այն առումով, որ երկու դեպքում էլ կիրառվում են նույն խոսքային մարտավարությունները, որոնք հնարավորություն են տալիս զրուցակցին ճիշտ մտահանգումներ կատարելու, թեև դրանց կիրառման մոդելները որոշակիորեն տարբերվում են. չատ սենյակի օգտատերերը նախընտրում են կիրառել որոշակի լեզվական միջոցներ, որոնք լիովին կարտահայտեն իրենց հաղորդակցական նպատակը՝ դրդելով խոսակցին ճիշտ մեկնաբանել փոխանցվող տեղեկատվությունը: Զրուցակիցներն այս դեպքում պետք է ծանոթ լինեն համացանցային հաղորդակցությանը բնորոշ օրինաչափություններին: Այլ կերպ ասած՝ նրանք պետք է կա-

րողանան ընկալել հապավումներին, հուզանշաններին ներհատուկ իմաստները և ի վիճակի լինեն հարթելու ցանկացած ծրագրային խնդիր, որը կարող է առաջանալ հաղորդակցության ընթացքում: Կարևոր է նաև այն, որ տեղեկատվությունը օգտատերերի ճանաչողական համակարգի մաս կազմի (Yus 2011:152), այսինքն՝ չատ սենյակների օգտատերերը պետք է համապատասխան համացանցային գրագիտություն ունենան:

Հուզանշանները՝ որպես համացանցային դիսկուրսի կարևորագույն բաղադրիչներ, կարող են բազմաթիվ հաղորդակցական գործառույթներ ունենալ: Դրանք, ըստ էության, փոխարինում են հարալեզվական ու ոչ լեզվական միջոցներին և, խոսքային իրադրությամբ պայմանավորված, կարող են արտահայտել տարբեր իմաստային նրբերագնեք: Լայն առումով հուզանշանները շարժական հուզապատկերների հետ մեկտեղ բացահայտում են խոսակիցների հոգեվիճակը:

Համացանցային լեզվաբանությամբ զբաղվող մասնագետները գտնում են, որ չատ սենյակներից հղվող հաղորդագրությունները բանավոր խոսքի գրավոր դրսևորում են, իսկ մեր կարծիքով հաղորդակցության սույն տարատեսակը գրավոր տեքստի և բանավոր խոսքի միաձուլում է: Այստեղ հաղորդակցվողները միտումնավոր խեղաթյուրում են գրավոր տեքստը, քանի որ հաղորդակցվողի գերնպատակն է տեղեկատվության գրավոր փոխանցումը առավելագույնս մոտեցնել բանավոր խոսքին⁶: Եվ սա չի կարելի պատահականություն համարել, քանի որ օգտատերերի համար չատը զրուցելու այլընտրանքային միջոց է, և հենց լեզվական այս կամ այն միջոցներին նախապատվություն տալն է որոշում, թե չատի ընթացքում ինչպես են հաղորդակցվողները խոսում: Չատում արվող տեքստի միտումնավոր խեղաթյուրումը նշան է այն բանի, որ

օգտատերերը ցանկանում են շրջանցել գրավոր խոսքում սահմանված կաղապարները, նորմերը, կանոնները (Kataoka 2003):

Ստեղնաշարի հարստությունը շատ հաճախ հաղորդակցվողներին հնարավորություն է ընձեռում գրավոր տեքստին լրացուցիչ իմաստ հաղորդելու (Reid 1991, Ruedenberg et al. 1994), իսկ ընտրված միջոցների ամբողջությունը որակվում է որպես հուզատեքստ (emotext), որը ներառում է ուղղագրական կանոնների մտացածին խեղաթյուրումներ, մեծատառերի նպատակային կիրառություններ, հուզանշաններ և այլն:

Այն, որ լեզվական և ոչ լեզվական հաղորդակցությունը միաժամանակ չեն դրսևորվում, և հաղորդակցվողները ստիպված են այն հերթականությամբ ստեղնաշարել, կարելի է համարել չատ սենյակներում տեքստաստեղծման առանձնահատկություններից: Բայցևայնպես, այդ միջոցները տեքստում փոխազդում են: Կարելի է նկատել, որ ոչ լեզվական միջոցների կիրառությունը լրջորեն ազդում է ասույթի՝ լեզվական միջոցներով արտահայտված իմաստի վրա (օրինակ՝ անհատը կակազելով ասում է՝ ես լարված եմ), սակայն դրանց առկայությունը տեքստում կարող է նաև հակասել լեզվական միջոցներով արտահայտված տեղեկատվությանը (օրինակ, երբ անհատը կակազելով ասում է՝ ես նյարդայնացած չեմ, ապա այս դեպքում ոչ լեզվական միջոցները հերքում են արտաբերված ասույթի իսկությունը): Ոչ լեզվական միջոցների միտումնավոր կիրառումը կարող է շեշտադրել ասույթի արտահայտած իմաստը, հերքել այն և այլն (օրինակ, երբ անհատը աչքով է անում հեգնական ասույթ արտաբերելիս):

Այսպիսով՝ նկատելի է, որ չատ սենյակներում իրականացվող տեքստային հաղորդակցության ընթացքում ցանկացած միտումնավոր և նպատակադրված կիրառվող ոչ լեզվական

տարր, որն արտահայտում է ոչ լեզվական տեղեկատվություն, մասնավորապես՝ օգտատերերին համակած զգացումները, հիմնականում ի հայտ է գալիս հուզանշանների տեսքով: Ուրախություն կամ տխրություն արտահայտող հուզանշաններն ամենալայն կիրառությունն ունեն համացանցային դիսկուրսում⁷: Հետաքրքրական է, որ հուզանշաններն ի սկզբանե գործածվել են չատ սենյակներում, այնուհետև սոցիալական այլ կայքերի օգտատերեր սկսել են դրանք կիրառել համացանցային հաղորդակցության այլ միջավայրերում (Walther & D'Addario 2004 Quinion 1996, Witmer & Katzman 1997):

Նշենք, որ մեր հետազոտության մեջ *հուզանշան* եզրույթը կիրառվում է որպես համացանցային emoticon միավորի համարժեք: Այս բառի ծագումնաբանության հիմքում ընկած է «հույզ» և «պատկեր» (նշան) բառերի համադրությունը, և այն հաճախ կիրառվում է համացանցային դիսկուրսի համաժամանակյա տարատեսակում, հիմնականում՝ ժպիտի տեսքով:

Հուզանշանները համացանցային կիրառության մեջ հայտնվել են 1982 թ. Կառնեգի Մելոն համալսարանի գիտնական Սքոթ Ֆալմանի շնորհիվ: Նա առաջինն էր, որ իր հաղորդագրության մեջ կիրառեց շրջված :-) ժպիտը և խոժոռ :- (: դեմքը: Հատկապես նորարարական տեխնոլոգիաների անդադար զարգացման շնորհիվ է, որ ի հայտ եկան անսահման թվով հուզանշաններ՝ որպես անձի հուզական ներաշխարհի վառ դրսևորումներ: Հուզանշանների լայն ու ընդգրկուն կիրառությունը և դրանց կարևորագույն գործառնությունը զգալիորեն խթանեցին նաև վերջիններիս մուտքը բառարաններ (տե՛ս, օրինակ, Godin 1993):

Ինչպես արդեն նշել ենք, հուզանշանները իրենց իմաստային յուրահատկություններով և ձևով բազմազան են: Խոսե-

լով դրանց բազմազանության մասին՝ պետք է նշել որ վերջիններս հիմնականում ստեղծվում են տառաթվային նիշերի (ASCII) օգնությամբ, մինչդեռ այսպես կոչված հուզանշան-նորաբանությունները պատկերային փոփոխությունների են ենթարկվել, ինչպես, օրինակ, 😊: Հուզանշանների աճող քանակը ընդգրկում է իրական աշխարհից վերցված տարբեր առարկաներ՝ սրտի, բաժակի կամ շենքի նման, սակայն գերակշռող մասը դիմախաղի արտահայտչամիջոցներն են:

Միջմշակութային հաղորդակցական ոճերի տարբերություններ կան անգամ հուզանշանների տարատեսակներում, ինչպես, օրինակ՝ շրջված ժպտացող նշանը, որը ծագել է արևմտյան մշակույթում և հիմնականում գործածվում է այդ մշակույթը ներկայացնող անհատների խոսքում: Մինչդեռ արևելյան հուզանշանների տարատեսակներից kamoji-ն, արտահայտում է արևելյան դիմագծերի առանձնահատկություններ՝ ^_^ : Ժպտացող և խոժոռ դեմքի հուզանշաններն այս դիմային հուզանշանի տարբերակներն են, որոնք գործածվում են թե՛ համաժամանակյա և թե՛ տարաժամանակյա համացանցային դիսկուրսի տարատեսակներում: Այսօր հուզանշաները տարածում են գտել նաև համացանցային դիսկուրսից դուրս՝ ձեռագիր գրառումներում, գովազդներում, հրավիրատոմսերում և այլն:

Հուզանշաններն ի սկզբանե դիմախաղ արտահայտող նշաններ են եղել, որոնց նպատակն էր հաղորդել ոչ լեզվական տեղեկատվություն, մի բան, որ առերես հաղորդակցության ընթացքում կատարվում է դիմախաղային և շարժաբանական ցուցիչների միջոցով:

Հուզանշանները տեսողական բնույթի ցուցիչներ են, և դրանց հիմքում ընկած են տիպաբանական նշաններ: Այս

նշանները շրջելիս արտահայտում են դիմախաղ, զգացմունք և այլն (Rezabek, Cochenour 1998, Walther 2004): Ա. Ուոլֆը, մեջբերելով հաքերների բառարանը, նշում է, որ հուզանշանները որպես տառաթվային նիշեր, գործածվում են անհատին համակած հույզերն արտահայտելու նպատակով (Wolf 2000): Դրա մասին է վկայում այդ բառի *հույզ* արմատը:

Հուզանշանները, որոնք, ըստ էության, տարբեր նշանների համակցություն են, կարող են դրական կամ բացասական ազդեցություն ունենալ ամբողջ հաղորդագրության բովանդակության վրա: Հետևաբար հարց է ծագում, թե ինչ հուզական արժեք կարող են ունենալ այս նշանները, երբ դրանք համադրվում են լեզվական հաղորդագրությունների հետ: Ինչպես Ս. Հերինգը, այնպես էլ Ռ. Փրովայնը էական են համարում հուզանշանների հուզական գործառնությունը: Նրանք վստահ են, որ հուզանշանները գրեթե երբեք չեն խոչընդոտում հաղորդագրության փոխանցումը, ինչպես, օրինակ, ծիծաղը չի ընդհատում գրույցը բանավոր խոսքում (Herring 2010): Ընդ որում՝ այս երևույթը բացատրվում է լեզվական միավորների տեղին կիրառությամբ, քանի որ միայն անհատի հուզական դաշտի արտահայտումը բավարար չէ համապատասխան գործառնության իրացնելու համար:

Ուսումնասիրությունների նոր ու հետաքրքիր դաշտ է բացում հուզանշանների քննության գենդերային մոտեցումը: Այս բնագավառում իշխող կարծիքի համաձայն՝ կանայք ավելի են հակված արտահայտելու իրենց հույզերը, քան տղամարդիկ⁸: Մեր ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ այս տարբերությունը չնչին է, և, որ ամենակարևորն է, հաղորդագրության հուզական ներիմաստը կախված չէ միայն հուզանշանների կիրառումից: Այստեղ կարևոր նշանակություն ունի համացան-

ցային հաղորդակցության ինչպես լեզվական, այնպես էլ արտալեզվական հենքը:

Հուզանշանների արտահայտած իմաստի և վերջիններիս կատարած գործառույթի լուսաբանմամբ կարելի է տարբերակել հուզանշանների երկու տիպ՝ մեկ և ավելի հույզեր արտահայտող և առհասարակ հույզ չարտահայտող: Օրինակ՝ Ս. Հերինգի համոզմամբ լեզուն ցույց տվող դեմքի նշանը (:-P 😊) ամենևին էլ մեկ հույզ արտահայտելու միջոց չէ: Նա կարծում է, որ սույն նշանների համադրությունը պարունակում է տարբեր իմաստներ ու իմաստային նրբերանգներ՝ հեզմանք, սիրախաղ, սադրանք, որոնք, անշուշտ, գլխավորապես վերաբերում են անհատի հուզական վիճակին, բայց և այնպես չեն կարող ամբողջովին որակվել որպես հույզ: Վերլուծելով այս հուզանշանը ;) 😊՝ Ս. Հերինգը այն կարծիքն է հայտնում, որ պայմանադրականորեն այն, իհարկե, ցույց է տալիս, որ զրուցակիցը կատակում է, սակայն չի բացառվում, որ սույն հուզանշանը կիրառելիս հաղորդակցվողը կարող է նաև առաջնորդվել միանգամայն հուզական կամ արտալեզվական այլ խթանով (Herring 2010:252): Իհարկե, մարդիկ կարող են կատակել թե՛ ուրախության և թե՛ տխրության պահին, այնպես որ երջանկության զգացում ցույց տալը ժպիտ արտահայտող հուզանշանի միակ գործառույթը չի կարող լինել:

Չի կարելի չհամաձայնել, որ հեզմանքը, դիմացինին միտումնավոր զայրացնելը պարունակում են որոշակի հույզեր, սակայն համացանցային հաղորդակցության մեջ դրանց հուզանշանները կարող են նաև այլ գործառույթներ ունենալ, ասենք, օրինակ՝ կիրառվել հաղորդակցության ընթացքն անխափան պահելու նպատակով կամ այլ կերպ՝ խոսքի ընթացքում

առաջացած բացը լցնող ավելորդ բառի կամ հնչյունի գործառույթ կատարել:

Հուզանշանները կարող են դիտարկվել նաև որպես քաղաքավարության ցուցիչներ, ուստի դրանց սոցիալ-ճանաչողական յուրահատկությունները չատ զրույցների բաղադրիչներից են: Ինչպես արդեն նշել ենք, հուզանշանների կիրառումը կարող է տարբեր լինել՝ պայմանավորված այնպիսի արտալեզվական գործոններով, ինչպիսիք են անհատի սեռը, տարիքը, հասարակական դիրքը, ռասայական պատկանելությունը և այլն: Մեր քննությունը ցույց է տալիս, որ զրուցակիցների սեռը որոշակի դեր, այնուամենայնիվ, խաղում է հուզանշանների ընտրության հարցում: Եթե արական սեռի զրուցակիցը հաղորդակցվում է իգական սեռի ներկայացուցչի հետ, նա հակված է ավելի շատ հուզանշաններ կիրառել, ինչպես համացանցային դիսկուրսի հետևյալ հատվածում.

Օր.՝ Արական: 😊😊😊😊😊😊😊😊 Վաաաաայ

Տվյալ նմուշում զրուցակիցները խոսում են որոշակի թեմայի շուրջ: Արական սեռի օգտատերը, կիրառելով ծիծաղ արտահայտող հուզանշաններ, վերաբերմունք է արտահայտում քննարկվող հարցի շուրջ: Վերը արդեն նշել ենք, որ ըստ որոշ լեզվաբանների՝ արական սեռի ներկայացուցիչները հակված են ավելի հուզանշաններ օգտագործել, որպեսզի խոսքն առավել հեզմական դառնա, սակայն դժվար չէ նկատել, որ բերված օրինակում զրուցակիցը ի ցույց է դնում իր դրական հույզերը, ինչի ապացույցն էլ հուզանշանների և հարալեզվական միջոցների բազմակի կիրառությունն է: Հատվածում կա նաև ձայնավորի կրկնություն:

Ստորև բերվող օրինակը նույնպես, հուզանշանի բազմակի կիրառությունից բացի, պարունակում նաև ձայնավորի

կրկնություն, որը միտված է լրացնելու համացանցային դիսկուրսում հարալեզվական միջոցների բացակայությամբ առաջացած բացը.

Արական: Չէէէէ

Հանձնել ա հանրային դատին

Մույն օրինակում ձայնավորի կրկնությունը ասույթն ավելի տպավորիչ դարձնելու նպատակադրություն կա: Մասնավորապես կիրառվում է տեքստին՝ բանավոր խոսքին, բնորոշ հնչերանգային նրբերանգներ հաղորդելու համար, որը համացանցային դիսկուրսում նաև շեշտի գործառույթ է կատարում: Մեկ այլ օրինակում կարելի է նկատել, որ օգտատիրոջ խոսքում ձայնավորի կրկնությունը այս պարագայում փոխարինում է երկարացման կետադրական նշանին: Հուզանշանները ցույց են տալիս, որ օգտատերը, արտահայտելով իր անհամբերությունը, սպասում է խոսակցի արձագանքին.

Նաաաաաաաաան

Ակնհայտ է, որ հաղորդագրություն ուղարկողը, իր հույզերն արտահայտելով, ցանկանում է որքանով հնարավոր է իր խոսքը մոտեցնել առերես հաղորդակցությանը: Մեկ այլ օրինակում նկատում ենք, որ արական սեռի օգտատիրոջ խոսքում նկատելի է հուզանշանների բազմակի կիրառություն՝ հեզնանք և ուրախություն արտահայտելու համար:

Իզական սեռի օգտատեր: Չնեղվես նյարդերդ եմ ուտում

Արական սեռի օգտատեր: Նյարդերդ ոնց որ Հ1 ի թարգմանած կլինո նայեմ էն որ հայիոյանք են տալիս թարգմանում են գրողը տանիիիիի

Այս դեպքում ասույթի լեզվական միավորների բովանդակությունը մեզ թույլ է տալիս եզրակացնել, որ հուզանշանները հեգնական նրբերանգներ են արտահայտում, քանի որ գրուցակիցը, մատնանշելով հաղորդակցվողի գրական հայերենը (**նյարդերդ**), ծաղրում է հաղորդակցվողի խոսելաոճը: Ըստ օգտատիրոջ՝ սույն հաղորդակցական միջավայրում գրական հայերենի կիրառումը տեղին չէ, քանի որ իրենք մտերիմ ընկերներ են, հետևաբար, վերջիններս կարող են ավելի խոսակցական բառապաշարով շփվել: Այսպիսով՝ լեզվական միավորների մեկնաբանության շնորհիվ հասկանալի է դառնում, որ կիրառված հուզանշանները հեգնական են:

Հուզանշանների՝ որպես հուզական պատկերների ընկալման դժվարությունները ցույց են տալիս, որ դրանք համացանցային փոխներազդման մեջ կիրառվում են որպես լեզվից անկախ գործոններ: Ըստ այդմ՝ ոչ լեզվական միջոցների մեկնաբանությունը կարող է ազդել լեզվական միջոցների ընկալման վրա: Վերլուծելով հեգնանք արտահայտող հուզանշանը՝ ակամա հարց ես տալիս. արդյո՞ք դա լեզվական միջոց չէ: Քննությունը ցույց է տալիս, որ վստահության կամ ճնշվածության դրսևորումներ արտահայտող հեգնական հուզանշանները նպաստում են ընկալելու հաղորդագրության լեզվական բովանդակությունը, ուստի հուզանշանների այսօրինակ կիրառությունը կետադրական նշանների հետ դառնում է տեքստի մաս և թանձրացնում հեգնանքը:

Կան նաև այնպիսի դեպքեր, երբ համացանցային դիսկուրսի ընկալման համար առաջնային կարևորություն է ձեռք բերում հաղորդակցական իրադրության հաշվառումը: Դիտարկենք հետևյալ հատվածը.

ucant handle dat much power ithnk 🇧🇪

Օգտատերը *being alone has a power that very few people can handle* աֆորիզմին հետևող մեկնաբանության մեջ գործածել է ծիծաղ արտահայտող հուզանշանը, որն այս պարագայում հեզնանքի նշան է: Այս նմուշում կարելի է նկատել, որ օգտատերը դիտավորյալ խախտել է կետադրական և ուղղագրական կանոնները, որպեսզի խոսքն ավելի կենդանի և ազդեցիկ դարձնի: Իսկ հուզանշանի կիրառությունը ցույց է տալիս նրա՝ տվյալ աֆորիզմին տված գնահատականը:

Տարածամանակյա դիսկուրսից քաղված ներքոհիշյալ մեկնաբանությունը բացասական հույզերի դրսևորում է.

Ինչու են տարեցտարի ուսման վարձերը բարձրացնում, ու բարձրագույն կրթությունը բազմաթիվ խելացի պատանիների համար մնում է երազանք: 🙄🙄🙄🙄

Հարալեզվական միջոցների՝ հուզանշանների սաստկացնող գործառնությունն ակնհայտ է համացանցային դիսկուրսի տարածամանակյա հաղորդակցության տարատեսակից վերցված տվյալ օրինակում: Խոսքային ակտի իլլոկուտիվ իմաստը (բողոք, ավստասանք) ավելի համոզիչ է դառնում հուզանշանների շնորհիվ, որոնց բազմակի կիրառմամբ ավելի ընկալելի է դառնում նրա հաղորդակցական նպատակը. խոսողը ցանկանում է արտահայտել իրեն համակած բացասական հույզերը և քննարկման առարկա դարձնել սոցիալական խնդիրը: Պետք է նշել, որ հուզանշանները, ի տարբերություն այլ դեպքերի, որտեղ դրանք կարող են ունենալ խուսանավման (հեջավորման) գործառնությո, այս ասությոմ կատարում են միայն հարալեզվական միջոցների գործառնությո:

Ինչպես առերես հաղորդակցության ժամանակ, այնպես էլ համացանցային դիսկուրսում հույզերը կարող են արտահայտ-

վել տարբեր ձևերով, ինչպես, օրինակ, հետևյալ երկու ասույթներում.

If you don't love kids, please don't become a
teacher

Противно смотреть!!!!

Երկու ասույթներն էլ քննադատական ներիմաստ են պարունակում, սակայն հուզանշանները, որոնք միտված են սաստկացնելու ասույթի բովանդակությունը, տարբեր են: Սա թերևս պայմանավորված է հաղորդակցվողի մշակութային պատկանելությամբ, քանի որ առաջին դեպքում խոսողը արևմտյան մշակույթի կրող է, իսկ երկրորդ դեպքում՝ արևելյան: Այնուամենայնիվ, նույն հույզն արտահայտելու նպատակով տարբեր հուզանշանների գործածումը պայմանավորված չէ միայն մշակութային գործոնով, որի ապացույցը կարող է լինել հետևյալ ասույթը.

Տեսնես մի օր կկշտանա՞ն էտ անխիղճները մեզ թալանելուց

Հաղորդակցվողը, մեկնաբանություն կատարելով կոռուպցիային վերաբերող հոդվածի ներքո, իր քննադատական ասույթում կիրառում է գայրույթ արտահայտող հուզանշանների այլ տեսակ, որոնք ավելի ակնհայտ են դարձնում ասույթի իլլուկուտիվ իմաստը: Ուշագրավ է այն փաստը, որ ասույթի հեղինակը արևելյան մշակույթի կրող է, սակայն նա նախապատվությունը տալիս է նույն հուզանշանին, ինչ անգլալեզու հաղորդակցվողը: Ուստի այս դեպքում մենք թերևս կարող ենք բացառել մշակութային գործոնի ազդեցությունը հուզանշանների գործածման համատեքստում: Հատկանշական է, որ այս-

տեղ նկատելի է բանավոր խոսքի տարր, քանի որ հաղորդակցվողը «այդ» ցուցական դերանվան փոխարեն կիրառել է «էտ» խոսակցական տարբերակը:

Անդրադառնալով դրական հույզերին՝ տեսնում ենք, որ հուզանշաններն այս դեպքում ևս փոխարինում են հարալեզվական միջոցներին՝ սաստկացնելով խոսքային ակտի իլլոկուտիվ կամ պերլոկուտիվ իմաստները: Հետևյալ նմուշներում առկա է ուրախություն արտահայտող հուզանշանների բազմակի կիրառություն.

Ու խոխմեն էն ա, որ ես լոռեցու բարբառով եմ սա կարդում 😊😊😊 Հա ազիզ, էնա թենց էլ գրածա 😊😊😊

Հաղորդակցվողները մեկնաբանություն են կատարում զվարճալի բովանդակությամբ հոդվածի ներքո, որը ներկայացված է Լոռու մարզին բնորոշ բարբառով, որը համացանցային դիսկուրսում բուռն հրճվանքի պատճառ է դառնում:

Ամփոփելով ասվածը՝ կարելի է հանգել այն կարծիքին, որ հուզանշանները միայն հույզ արտահայտելու միջոց չեն, դրանց իմաստի մեկնաբանությունը հաճախ կախված է լեզվական ու արտալեզվական գործոնների ազդեցությունից և ընթերցողի՝ դրանք վերլուծելու կարողությունից: Այլ կերպ ասած՝ համացանցով հաղորդակցվողները պետք է կարողանան ներդաշնակություն պահպանել հուզանշանների և լեզվական միավորների միջև: Կարևոր է նաև այն, որ թեն հուզանշանները չեն կարող պարունակել բառային կամ ձևաշարահյուսական նոր բաղադրիչ, դրանք շատ հաճախ տեղ-տեղ բառերին ամբողջությամբ փոխարինելու կարողությունն ունեն:

Փաստական նյութի վերլուծությունը վկայում է, որ չատ դիսկուրսը գրավոր տեքստի և բանավոր խոսքի խառնուրդ է⁹:

Հետևաբար չատ դիսկուրսն ունի բանավոր խոսքին բնորոշ յուրահատկություններ: Այստեղ գերիշխում են խոսակցական արտահայտություններ, ընդ որում՝ խոսակցության թեման կարող է լինել խիստ անձնական, որի քննարկման ընթացքում հաղորդակցվողները ստիպված են կիրառել նորմից դուրս ուղղագրական կաղապարներ, ինչպես նաև իրենց հուզական վիճակը ներկայացնելու համար հաճախ դիմել հուզանշանների օգնությանը: Հաշվի առնելով վերոնշյալ գործոնները՝ համացանցային հաղորդակցությունը կարելի է որակել որպես բանավոր խոսքի դրսևորում, թեև այն պարունակում է նաև գրավոր խոսքին բնորոշ գծեր: Իսկ գրավոր խոսք կառուցելու գործընթացը կառավարում է հասցեագրողը, և գրուցակիցը չի կարող միջամտել: Համացանցային դիսկուրսի նմուշներում կարելի է հանդիպել բարդ շարահյուսական կաղապարների, և այստեղ, իհարկե, ակնհայտ է օգտատիրոջ՝ տեքստը խմբագրելու հնարավորությունը մինչ այն գրուցակցին փոխանցելը: Հենց այս՝ չատ դիսկուրսին բնորոշ բանավոր և գրավոր խոսքի յուրահատկությունները այն դարձնում են նոր ձևավորված դիսկուրսի տարատեսակ, որը որակապես լեզվի միանգամայն նոր տեսակ է: Հետևաբար պատահական չէ, որ տարբեր հետազոտողներ տարբեր որակումներ են տալիս չատ դիսկուրսին¹⁰: Մասնավորապես հետաքրքրական է Լ. Ֆրակա դե Բարրերայի *բազմախոսություն (pluridialogue)* եզրույթը (Fracca de Barrera 2007, տե՛ս նաև Yus 2011:175), սակայն այս բնորոշման պարագայում չի հստակեցվում բազմախոսական չատ դիսկուրսի՝ տեղեկատվություն փոխանցողի դերը: Հայտնի է, իհարկե, որ գրույցի սկզբում տեղեկատվություն փոխանցողը մեկն է, բայց խոսընթացի ծավալմանը զուգընթաց հաղորդակցության մեջ կարող են ներգրավվել նաև այլ օգտատերեր: Հասկանալի չէ, թե այս դեպքում ինչ որակում պետք է տալ չատ դիսկուրսի մե-

նախոսական տարբերակին, երբ խոսողը մեկն է, իսկ ուկնդիրը՝ մեկ կամ ավելի, և, որ կարևորն է, վերջինս հիմնականում չի արձագանքում հաղորդվող տեղեկատվությանը, որը կարող է փոխանցվել ինչպես առերես, այնպես էլ զանգվածային լրատվամիջոցներով՝ հեռուստատեսությամբ, ռադիոյով, գրքերով, դասախոսություններով, և այլն: Երկխոսության դեպքում հաղորդակցվողները երկուսն են, որոնք հաղորդակցվում են առերես՝ նամակների կամ հեռախոսի միջոցով:

Ինչպես արդեն նշել ենք, գոյություն ունեն տարբեր մարտավարություններ, որոնց կիրառմամբ համացանցով հաղորդակցվողները ցանկանում են ինչ-որ կերպ փոխհատուցել ձայնային և տեսողական ցուցիչների բացակայությունը չատ սենյակներում: Այս կերպ փոփոխության է ենթարկվում ստեղնաշարված տեքստը, և հետևաբար նախնական վարկածի համաձայն՝ համացանցով հաղորդակցվողները կկարողանան ճիշտ մտահանգում կատարել և տեղին մեկնաբանել օգտատիրոջ փոխանցած տեղեկատվությունը: Տեքստային միջոցներով իրականացվող հաղորդակցության մեջ օգտատերերը հաղորդակցվողներից ակնկալում են ասությին հարող հարատեքստի համապատասխան ընկալում և տեղին մեկնաբանություն: Շատ հաճախ հաղորդակցվողները նախընտրում են չկիրառել տեքստային չեզոք միջոցներ. այս պարագայում մյուս օգտատերերը չպետք է ջանք խնայեն և ակտիվացնեն իրենց ճանաչողական ու մտավոր կարողությունները՝ փոխանցված տեղեկատվությունն ընկալելու համար:

Տեքստային միջոցների աղավաղման դրսևորումներից են ուղղագրական սխալները: Չատ դիսկուրսը պարտադրում է ոչ պաշտոնական, ազատ հաղորդակցական մթնոլորտ: Հաղորդակցվողները, ստիպված լինելով որքան հնարավոր է արագ ստեղնաշարել տեղեկատվությունը, շատ հաճախ ուղղագրա-

կան սխալներ են թույլ տալիս՝ երբեմն ակամայից, սակայն շատ հաճախ՝ միտումնավոր՝ ելնելով այն դրույթից, որ վերջիններս համացանցային լեզվական հնարներ են (Mayas 2002b): Այլ կերպ ասած՝ չատ սենյակների օգտատերերը նման սխալները ընդունում են որպես տեքստային հաղորդակցությանը ներհատուկ դրսևորումներ¹¹:

Մեր ուսումնասիրությունը թույլ է տալիս վեր հանել տեքստային այսօրինակ միջոցների տարաբնույթ դրսևորումներ: Հատկապես լայն տարածում ունեն բառամիավորների արտասանական դժվարություններ ներկայացնող ուղղագրական սխալները, ինչպես, օրինակ, imail (e-mail [I:meil]), ded room (dead room [dedru:m]), առօրյա-խոսակցական ոճին բնորոշ գրառումները (what d'yu wanna do? (What do you want to do), բարբառային տարրեր պարունակող գրառումները, որոնցով օգտատերերին հաջողվում է տեքստային միջոցներով փոխանցել բարբառի հնչյունական առանձնահատկությունները, ինչպես, օրինակ՝ «Կըսեք թեման ակտուալ չէ, ի՞նչո՞ւ ակտուալ չէ...»: «Ախմախ լագոդ վախտերս: Ճիշտն ասած նկարը նոր ուղարկեցին, ես լրիվ մոռացել էի, ձախի՛նը ես եմ: 🍌», «էէէհ սիրտս հովցավ տո» և այլն), ձայնի առոգանական նրբերանգները փոխանցող ուղղագրական դրսևորումները, որոնք արտահայտվում են կետադրական նշաններով, մեծատառերի գրությամբ, տառակրկնությամբ: Լայն տարածում ունի նաև բառերի փոխարինումը՝ համանմանության սկզբունքով ever1(everyone), c u, (see you) l8er (later): Քիչ չեն նաև հապավումներով և համառոտագրություններով փոխարինման դեպքերը, որոնք չատ սենյակներում իրականացվող էլեկտրոնային դիսկուրսը, ըստ էության, վերածում են նշանային յուրօրինակ հաղորդակցության, որն էլ հաղթահարելի չէ համացանցային

հաղորդակցական պայմանադրություններին անտեղյակ օգտատերերի համար: Այսպես՝ HIFW (How I felt when), TL (too long), DR (didn't read) և այլն:

Քննությունը ցույց է տալիս, որ համառոտագրությունների համատարած գործածումը համացանցային հաղորդակցության մեջ էլ ավելի խնդրահարույց է դարձնում տեքստային միջոցների ընկալումը, քանի որ դրանք բանավոր և գրավոր խոսքի խառնուրդ են, հետևաբար սույն համառոտագրությունների ապակոդավորումը պարտադրում է համացանցային գրագիտություն: Համացանցային հաղորդակցության վերջին միտումների վրա հիմնվելով՝ վստահաբար կարելի է ասել, որ համառոտագրությունները, հապավումները շարունակում են զարգանալ, և այն օգտատերերը, որոնք չեն տիրապետում կիրգրագիտությանը, հնարավոր է՝ դժվարանան ընկալել դրանց իմաստը: Հատկանշական է, որ որոշ հապավումներ և համառոտագրություններ ավելի լայն տարածում են գտել:

Մեր ուսումնասիրությունները վկայում են, որ հետևյալ սկզբնատառերով կազմված հապավումը՝ G.O.A.T (great of all times (<http://www.urbandictionary.com/define.php?term=goat>), այնքան էլ լայն կիրառություն չունի համացանցային դիսկուրսի թե՛ տարածամանակյա և թե՛ համաժամանակյա տիրույթում.

Oh Wonder= G.O.A.T

Դիսկուրսի սույն նմուշը վերցված է համացանցային տարածամանակյա տիրույթից, մասնավորապես Youtube կայքից, որտեղ օգտատերը մեկնաբանություն է անում իր սիրելի երաժշտական խմբի կատարման տակ: Այս մեկնաբանությունը կարող է անհասկանալի թվալ համացանցային գրագիտությանն անծանոթ օգտատերերին, այսինքն՝ առանց անհրա-

Ժեշտ գիտելիքների համացանցային հաղորդակցությունը չի կարող արդյունավետ իրականանալ:

Ինչպես նկատելի է հետևյալ հաղորդակցական նմուշում, մեկ այլ օգտատեր, մեկնաբանություն կատարելով, կիրառում է ոչ այնքան տարածված A BOP տառային հապավումը: Անորոշ հոդը հուշում է հապավման գոյական լինելը: Համացանցային տիրույթում նորեկների համար գրեթե անհնար կլինի հասկանալ վերոնշյալ միավորի «*լավ երգ*» իմաստը:

Չատ սենյակներում իրականացվող համացանցային դիսկուրսում հասցեագրողի վերաբերմունքի և հույզերի արդյունավետ արտահայտման միջոցների շարքին կարելի է դասել նաև զեղչումը, որի կիրառումը պայմանավորված է նաև հաղորդակցվողների՝ ժամանակ խնայելու ցանկությամբ:

Չատ սենյակներում տեղ գտնող զեղչման դրսևորումներին հանգամանորեն կանդրադառնանք գրքի երրորդ գլխում:

Այսպիսով՝ լեզվական և ոչ լեզվական միջոցների համալիր կիրառությունը համացանցային դիսկուրսում ընդհանրապես և չատ սենյակներում իրականացվող դիսկուրսում մասնավորապես բացահայտում է բանավոր խոսքի տարաբնույթ նմուշների առկայություն, որը միտված է արտահայտելու հասցեագրողի վերաբերմունքը փոխանցվող տեղեկատվության առնչությամբ, հատկապես եթե փոխանցվող հաղորդագրության բովանդակությունը ներակա է դրսևորվում: Այս միջոցների կիրառությունը օգնում է հասցեատիրոջը համապատասխանաբար ընկալել հասցեագրողի արտահայտած վերաբերմունքն ու հույզերը, ընդ որում՝ համացանցային տեքստի տարաբնույթ ձևափոխումները մեծապես պայմանավորված են արտահայտվող վերաբերմունքի կամ հույզի ուժգնությամբ և կարող են որոշակի դեր խաղալ վերաբերմունքի սաստկացման հարցում:

Էլեկտրոնային նամակներ, զրույցներ և մեկնաբանություններ

Հայտնի է, որ էլեկտրոնային նամակները իրականացնում են տարաբնույթ հաղորդակցական նպատակներ՝ որոշակի տեղեկատվության փոխանցում, գործարար կապերի հաստատում, այս կամ այն առարկայի կամ երևույթի գովազդում, պարզապես զրուցելու ցանկության բավարարում և այլն¹²։ Հայտնի է, որ ըստ հաղորդակցության դինամիկայի՝ էլեկտրոնային նամակները կարող են բնութագրվել տարածամանակյա հաղորդակցության հատկանիշներով կամ դրսևորվել համաժամանակյա հաղորդակցության յուրահատկություններով։ Ինչպես ցույց են տալիս ուսումնասիրությունները, առաջին դեպքում էլեկտրոնային նամակներում գերակայում են գրավոր խոսքին բնորոշ ձևեր, երկրորդ դեպքում բնութագրական են բանավոր խոսքի յուրահատկությունները։

Աշխատության այս բաժնում նպատակ ունենք քննելու և վեր հանելու էլեկտրոնային նամակների զարգացման միտումները, ինչպես նաև պարզաբանելու, թե ինչ ազդեցություն ունեն տարածական ու ժամանակային գործոնները խոսքի տվյալ տարատեսակի ժանրային յուրահատկությունների ձևավորման հարցում։

Երբ անցյալ դարի 80-ականների սկզբին էլեկտրոնային նամակները մուտք գործեցին համացանցային հաղորդակցության ոլորտ, դրանք բնութագրվում էին պաշտոնական նամակների հատկանիշներով։ Ստեղծված համակարգչային ծրագրերի միջոցով ձևավորվել էր այնպիսի միջավայր, որը հնարավորություն էր տալիս ուղարկելու ոճաժանրային առումով խիստ կանոնակարգված և հատուկ չափորոշիչների հա-

մապատասխանող նամակներ: Դրանցում կարևորվում էր հստակ ձևավորված տեքստի և հասցեագրողի, հասցեատիրոջ և թեմայի առկայությունը: Այլ կերպ ասած՝ ժանրի զարգացման սկզբնական փուլում խոսք անգամ լինել չէր կարող ոչ պաշտոնական հաղորդակցության և խոսակցական տարրերի առկայության մասին: Սա հաստատվում է նաև այն փաստով, որ երիտասարդ օգտատերերի ճնշող մեծամասնության կարծիքով էլեկտրոնային նամակները շատ հարմար են և կարող են լավագույնս ծառայել միայն ուսուցիչների հետ հաղորդակցություն իրականացնելիս: Նրանց համոզմամբ հասակակիցների հետ պաշտոնական հաղորդակցությամբ շփվելը անընդունելի է, քանի որ այս դեպքում նախընտրելի են հաղորդակցության այլ միջոցներ (chat, viber, what's app, newgroups և այլն):

Էլեկտրոնային նամակների զարգացման հետագա փուլերում էական կարևորություն ձեռք բերեց ժամանակի խնայողության գործոնը, որն էլ աստիճանաբար որոշիչ ազդեցություն թողեց էլեկտրոնային նամակների ոճաժանրային յուրահատկությունների վրա: Ինչպես ցույց է տալիս փաստական նյութի մեր քննությունը, էլեկտրոնային նամակներում խոսքի գրական լեզվին հատուկ ձևերն իրենց տեղը զիջեցին բանավոր, խոսակցական, ոչ պաշտոնական ձևերին, և այս փոխակերպումները նամակը ընդհուպ մոտեցրին էլեկտրոնային հաղորդակցության ժանրին՝ այն օժտելով ակնհայտ դինամիկայով և որոշակիորեն կրճատելով հաղորդակցությանը տրամադրվող ժամանակը: Բերենք մի օրինակ.

Phillip,

We have been working on different apartments today and having to listen to different, people about what Mary is saying

should i be worried?

ants seem to be invading my apartment. You got my other fax's Wade is working on the bulletin board that I need up so that I can let tenants know about what is going on. Gave #25 a notice about having to many people staying in that apt and that problem has been resolved. Also I have a tenant in #29 that is complaining about #28 using fowl language. I sent #28 a lease violation we will see how that goes call you tomorrow
Thanx Lucy

Վերլուծելով էլեկտրոնային հաղորդակցության սույն նմուշը՝ կարող ենք փաստել, որ այն պարունակում է բանավոր խոսքի որոշ հատկանիշներ: Նախ և առաջ խախտված է նամակներին հատուկ ձևաչափը. դրանում բացակայում է ողջունի խոսքը: Նամակում հասցեագրողը կիրառում է *have to* մոդալ բայի ներկա վաղակատար շարունակականի ձևը, որը, լեզվում ակտիվ չէ: Ուշադրություն է գրավում *fax's* գործածությունը *fax* գոյականի հոգնակի *faxes* ձևի փոխարեն, որը խոսքի անփույթ կիրառության նշան է, թեև այդ կիրառության հիմքում հարկ է տեսնել այդ երկու ձևերի նույնահնչության փաստը: Կետադրական նշանները սույն նամակում սխալ են կիրառված. հեղինակը ստորակետ է դրել *different people* որոշիչ-որոշյալ կապակցության մեջ (*different, people*), որը լիովին հակասում է շարահյուսական այս կապի սերտության դրույթին, իսկ *I sent #28 a lease violation* նախադասության վերջում բացակայում է վերջակետը: Ստորակետ դրված չէ նաև երկու համադաս նախադասություններն իրար կապող շաղկապից առաջ, ինչը անհրաժեշտ է, եթե երկրորդ նախադասության ենթական փոխված է (*many people staying in that apt and that problem has*

been resolved): Կետադրված չեն նաև հաջորդող նախադասությունները, որոնցից վերջինում բացակայում է նաև ենթական (*I sent #28 a lease violation / we will see how that goes / call you tomorrow*): Փոքրատառով գրված *I* անձնական դերանունը նույնպես պաշտոնական գրագրության մեջ անընդունելի է: Տեսանելի է նաև, որ սույն հատվածում ճիշտ չեն կիրառված մակբայները: *Also* մակբայը տեղադրված է նախադասության սկզբում, որը, ըստ էության, ընդունելի չէ անգլերենի շարադասության սահմանված կանոնով: *Gave #25 a notice about having to many people staying inthat apt and that problem has been resolved* ասույթում սխալ է նաև *to* միավորի կիրառությունը (*to many people staying...*). Ասույթի բովանդակությունից կարելի է կռահել, որ այստեղ պահանջվում է *too* մակբայի գործածությունը, քանի որ հասցեագրողի նպատակն է շեշտել կենվորների անթույլատրելի կուտակումը հյուրատան տվյալ համարում, ինչն էլ, ըստ երևույթին, առիթ է դարձել հյուրատան խաղաղ ու անաղմուկ մթնոլորտի խաթարման և հարուցել է մյուս կենվորների դժգոհությունը: Էլեկտրոնային հաղորդակցության այս նմուշում նկատելի է խոսակցական և համացանցային սլենգի այնպիսի տարրերի առկայություն, ինչպիսիք են *thanx* և *fowl language*:

Ձեռչումները, հասարակաբանությունները, շարահյուսական պարզ կառույցները, որոնք բնորոշ են համացանցային լեզվի նախնական փուլերին, ինչպես նաև կրկնաբանություններ պարունակող նախադասությունների հերթագայությունը, իհարկե, բանավոր խոսքի գերակայության վկայությունն են տվյալ ասույթում: Լեզվական նշված փաստերի առկայությունը թույլ է տալիս եզրակացնել, որ խոսքի տվյալ հատվածը ձևավորված է բանավոր խոսքին բնորոշ յուրահատկություններով:

Հաջորդ օրինակը նույնպես էլեկտրոնային հաղորդակցության նմուշ է.

Marie,

Just wanted to drop you a line and check and see if this is a good e-mail address. I haven't sent you any corny jokes in a while. Love, your older adopted brother,

Carroll

Այստեղ գեղջված է ենթական, որը պետք է արտահայտված լիներ առաջին դեմքի անձնական դերանվան եզակի թվով: Ինչ վերաբերում է հաջորդ ասույթին, ապա ընթերցողի համար այն կարող է երկիմաստ լինել. կա՛մ գեղջված է նախադասության ենթական, կա՛մ այն հրամայական եղանակով է: Ավելին՝ այն կարող է մեկնաբանվել նաև որպես տվյալ հաղորդակցությունն ամփոփող հրաժեշտի խոսք: Այս ամենը ակնհայտորեն տրամադրում են ընթերցողին նամակը ընկալելու որպես բանավոր խոսքի բնութագրական գծերով հագեցած էլեկտրոնային հաղորդակցություն:

Տեսագործնական ծավալուն նյութի քննությունն էլեկտրոնային հաղորդակցության մեջ, բացահայտելով որոշակի ընդհանրություններ, առաջ է քաշում էլեկտրոնային ասույթների խոսքային իրադրությունը կարևորելու և բնութագրական հատկանիշները դասակարգելու անհրաժեշտություն: Հասկանալի է, որ ցանկացած խոսքային իրադրությունում անհրաժեշտ է հաշվի առնել տվյալ հաղորդակցության ժանրը, թեման, բովանդակությունը, նպատակը, ասույթի խոսքաստեղծման առանցքը (ինչպես և ինչպիսի վերաբերմունքով է իրականանում հաղորդակցությունը), փոխներագրման մասնակիցներին, ինչպես նաև ասույթի կառուցվածքը (Saville-Troike 1989): Այս բո-

լոր կարևոր կողմերի հաշվառումը թույլ է տալիս նկատել հետևյալը:

- Էլեկտրոնային հաղորդակցության ժանրը զարգացման ներկա փուլում գլխավորապես խառնածին է. կարող է պարունակել ինչպես պաշտոնական նամակներին, այնպես էլ առօրյա-խոսակցական խոսքին բնորոշ յուրահատկություններ:
- Էլեկտրոնային հաղորդակցության թեմաների ընտրությունը սահմանափակվում է մասնակիցների առաջադրած թեմաներով, որոնց շուրջ օգտատերերը պետք է կարծիքներ փոխանակեն որոշակի ժամկետներում: Հենց թեման է, որ միմյանց անձանոթ մասնակիցների միջև կապող օղակ է դառնում:
- Էլեկտրոնային հաղորդակցության նպատակը կամ իրացվող գործառույթը նույնպես կարող է տարբեր լինել, թեև ամեն դեպքում այն հարստացնում է օգտատիրոջ գիտելիքը քննարկվող թեմայի շուրջ:
- Բանավոր խոսքի յուրահատկությունների հետզհետե ընդլայնվող կիրառությունը էլեկտրոնային հաղորդակցության մեջ բացատրվում է տարաբնույթ հարատեքստային (ոչ լեզվական) ցուցիչներ օգտագործելու անհնարինությամբ, թեև քննարկվող թեմայի նկատմամբ իրենց վերաբերմունքն արտահայտելու նպատակով հաղորդակցվողները հաճախ դիմում են հուզանշանների և այլ լեզվական (կետադրական նշաններով առոգաբանական յուրահատկություններ, տառային հապավումներ և այլն) ու ոչ լեզվական միջոցների (հաղորդակցվողների միջանձնյա հարաբերություններ, զգացմունքային տարբեր նրբերանգներ արտահայտող

հուզանշաններ, շարժական հուզապատկերներ և այլն) գործածությանը:

- Կառուցվածքային առումով էլեկտրոնային ժամանակակից հաղորդակցությունը հիմնականում շրջանցում է նամակի համար պարտադիր համարվող ողջույնի և հրաժեշտի խոսքերը, թեև այս երևույթը գլխավորապես պայմանավորված է ազգամշակութային յուրահատկություններով, գրուցակիցների հասարակական դիրքով, ծանոթության աստիճանով և համացանցային քաղաքավարության մասին նրանց տեղեկացվածությամբ:

Հետևյալ էլեկտրոնային նամակում հեղինակը ծննդյան օրվա առթիվ հրավեր է ուղարկում իր ընկերներին.

Subject: 30th B-day Invite

Hope you folks can make it.

RD

Վերլուծելով նմուշը՝ դժվար չէ նկատել, որ այստեղ բացակայում է ողջույնի խոսքը, միայն հաղորդակցության թեմայով ենք կողմնորոշվում, որ այն հրավեր է, քանի որ գերակշռող մասում այդ մասին հուշող ոչ մի տեղեկատվություն չկա: Հաղորդակցության ոճը ամբողջովին խոսակցական է. հեղինակը կիրառել է *B-day* հապավումը և *invite* գոյականը, որը *invitation* լեզվական միավորի խոսակցական տարբերակն է: Տեքստում գեղչված է նախադասության ենթական, որը պիտի արտահայտվեր առաջին դեմքի *I* անձնական դերանվամբ: *Folks* միավորի իմաստափոխված խոսակցական տարբերակն այստեղ արտահայտում է ***ընկերներ*** իմաստը: Տեքստի բանավոր յուրահատկությունների առկայության վկայություն է նաև ***make*** լիմաստ բայի խոսակցական ձևը ***«հաջողել, կարողանալ ժա-***

մանել» իմաստներով: Այնտեղ չկան հրաժեշտ արտահայտող լեզվական տարրեր:

Հետազոտողները հակված չեն էլեկտրոնային հաղորդակցությունը առանձին կիրերժանր համարելու, քանի որ, ինչպես ցույց տվեցին վերոբերյալ օրինակները, էլեկտրոնային հաղորդակցություն իրականացնելիս այսօր արդեն նախընտրությունը տրվում է բանավոր խոսքին բնորոշ մարտավարություններին, որոնք էլ առավելապես հատկանշական են վիրտուալ գրույցներին, մասնավորապես չատերին (Yates & Orlikowski 1998): Հետևաբար միանգամայն արդարացված է էլեկտրոնային հաղորդակցությունը որպես առանձին ժանրային դրսևորում չընդունելը՝ չնայած դրա՝ նամակին բնորոշ կառուցվածքային և լեզվական որոշակի յուրահատկություններին: Ըստ երևույթին, դա հնարավոր կլինի անել միայն այն դեպքում, երբ փորձարարական ուսումնասիրությունները հաստատեն այդ յուրահատկությունների կայունությունն ու լայնատարած բնույթը: Սակայն սա էլ միանշանակ ակնկալիք չէ, եթե չանտեսենք այն հանգամանքը, որ հաղորդակցության այս տեսակը աչքի է ընկնում լեզվական բնութագրի տարափոփոխությամբ և «հոսունությամբ»: Դիտարկենք հետևյալ օրինակը.

kenneth.lay@enron.com

To: pamela.j.allison@dynegy.com

Subject: Re: Jeff's Leaving Cc:

Bcc:

Date: Wed, 29 Aug 2001 06:26:10 -0700 (PDT)

Dear Pam:

Thank you for your e-mail of August 15th. It is always a pleasure to hear from former employees. Thank you also for calling

attention to instances which, on the surface, do not appear to be representative of our expectations of Enron leadership.

Part of our continuous improvement involves an on-going review of our management and the diversity of styles therein. True, not everyone is agreeable to Enron's culture or the many different management styles at Enron. We do, however, expect all of our employees - not just management - to adhere to our core values of respect, integrity, communication and excellence. These values become even more significant as we continue to grow and expand our scope of business, and more critical as we become a more culturally diverse workforce.

We enjoy our status as one of the best places in America to work according to Fortune and other sources thanks in part to our willingness to examine our organization and make needed change. Our employee surveys, belief in open communication, and exit interview process for employees choosing to leave Enron are examples of our efforts to seek out feedback and scrutinize the way we do business. Your feedback will help play a role in that process.

Sincerely, Ken Lay

Բերված էլեկտրոնային նամակը առանձնանում է պաշտոնական նամակներին բնորոշ կառուցվածքով, քանի որ հասցեագրողը, հետևելով պաշտոնական նամակների կանոններին, պատշաճ կերպով ներկայացնում է թեման և ողջույնի խոսքը: Բուն նամակի ներածական խոսքում հասցեագրողն իր շնորհակալական խոսքն է հղում հասցեատիրոջը՝ իր նախորդ նամակին պատասխանելու համար: Նոր պարբերություն սկսելով՝ հասցեագրողը անցնում է իրեն հուզող թեմայի քննարկմանը:

Հատկանշական է, որ սույն նամակի պաշտոնական յուրահատկությունները դրսևորվում են նաև շարահյուսական կառույցների և կետադրության ընտրությամբ. մասնավորապես՝ *We do, however, expect all of our employees.....* նախադասության մեջ համոզմունքը շեշտող, ընդգծող շարահյուսական շարահյուսական կառույցը (*we do expect*), ինչն առօրյա, խոսակցական անգլերենում այդքան էլ լայն տարածում չունի, մեզ թույլ է տալիս եզրակացնել, որ հասցեագրողի՝ սույն կառույցի նախընտրությունը պայմանավորված է ուղերձն ավելի տպավորիչ ու ազդեցիկ դարձնելու մտադրությամբ: Քննությունը պարզում է, որ հասցեագրողը, իստիվ հետևելով պաշտոնական նամակների ձևաչափին, չի անտեսում անհրաժեշտ կետադրական նշանների գործածությունը (միջադաս նախադասությունը անջատված է գծիկներով):

Օգտատերերը նամակներն ամփոփելիս հաճախ հետևում են նամակագրության ավանդական ոճին: Այսպես՝

From: sandra.brawner@enron.com

To: byoung@prebon.com

*Subject: **Re:***

Cc: Bcc:

Date: Mon, 11 Sep 2000 08:55:00 -0700 (PDT)

Hello Bill,

*It was great to get your note today. I also think of you often. Thanks for the complements concerning Enron, as always I am very proud of Enron where we've been and where it seems we are going. Work is going well, Business with Prebon is still null. Has nothing to do with Cathy I think she is a great person and a good broker, it just doesn't seem like they (Prebon) **has** any good information and*

markets anymore. It is sad actually, ever since you left the group things have never been the same. YOU made a big difference there.

*Yes I would love to try and meet with you. I need more information though. Things are **kinda** hectic here and at home so timing is everything for me these days. Lunch is out of the question. So we are looking at drinks or dinner. the week of the 20th is better. The week of the 25th is not going to be easy **cuz** it is settlement week.*

Pam is doing fine. Still looking for a job. Hopefully something will happen soon. She had mentioned that you wrote a note, I guess I got the impression she had replied. She is a little stressed in trying to get things settled in her life so just give her some time.

Բերված էլեկտրոնային նամակում միանգամայն տեսանելի են բանավոր խոսակցական լեզվի դրսևորումները, որոնք, ինչպես նշել ենք, բնորոշ են էլեկտրոնային զրույցներին (չատերին): Վերջիններս ընդհանուր առմամբ ավելի նման են հեռախոսագրույցների, չնայած զրուցակիցները հաղորդակցվում են ստեղնաշարի միջոցով: Ինչպես տեսնում ենք, հապավումները տարածված են նաև էլեկտրոնային նամակներում, թեև դրանք առավել բնորոշ են զրույցներին: **cuz** **և** **kinda** հապավումների կիրառությունը տվյալ էլեկտրոնային նամակը վերածում է էլեկտրոնային հաղորդակցության նմուշի: Այստեղ նույնպես էլեկտրոնային հաղորդակցությունը, բավականին մեծ ծավալով հանդերձ, այդուամենայնիվ տարածություն և ժամանակ խնայելու միտում է դրսևորում՝ նշված երկու հապավումները կիրառելով: Սույն ասություն աչքի է զարնում ևս մի հետաքրքիր իրողություն. YOU անձնական դերանվան բոլոր տառերը գրված են մեծատառերով, ինչը, ըստ համացան-

ցային քաղաքավարության ամրագրված նորմերի, սովորաբար համարվում է գոռոց և չի խրախուսվում: Թեև նշված հատվածի համակողմանի քննությունից համոզվում ենք, որ տվյալ դեպքում **You**-ի այսպիսի գործածությունը, ստանձնելով հարալեզվական միջոցների գործառույթ, նպատակադրված է շեշտադրելու հասցեատիրոջ կարևորությունը: Բերենք մեկ այլ օրինակ.

From: sandra.brawner@enron.com

To: kennethbrawner@email.msn.com

*Subject: **Re: thinking of you***

Cc:

Bcc:

Date: Thu, 19 Oct 2000 07:33:00 -0700 (PDT)

*Thank you for the message - i need it today. It is 2:35 and i am exhausted - i need **a cig** and a beer. I love you.*

Այստեղ օգտատիրոջ՝ I անձնական դերանունը փոքրատառով կիրառելը ակնհայտորեն խոսակցական անգլերենի վառ օրինակ է: Խոսակցական ոճի գերակայությունը հաստատվում է նաև այլ կիրառություններով՝ *a cig* հապավման գործածությունը, *beer* անհաշվելի գոյականի կիրառությունը անորոշ հոդով:

Տարածության և ժամանակի խնայման հիմնական նպատակի իրականացման ձգտումն առկա է համացանցային հաղորդակցության գրեթե բոլոր նմուշներում: Բերենք ևս մեկ օրինակ՝

From: sandra.brawner@enron.com

To: s.schnitzer@worldnet.att.net

Subject: Re:

Cc: Bcc:

Date: Thu, 28 Sep 2000 09:02:00 -0700 (PDT)

sounds great - but i am too conservative. That is alot of \$\$ for three days. And it is close to x-mas. Sorry - maybe later in the year? I had a nice time at Bens party. Thank you for being you.

Էլեկտրոնային նամակի սույն նմուշը հագեցած է խոսակցական անգլերենի տարրերով՝ *dollar* բառի փոխարեն *\$\$* նշանների գործածությունը, *Christmas* միավորի փոխարինումը *x-mas* տարբերակով, *and* համադասական շաղկապի կիրառությունը նախադասության սկզբում (որը սովորաբար ընդունված չէ անգլերեն նորմատիվ խոսքում) *moreover* մակբայի փոխարեն, հարալեզվական միջոցի գործառույթ կատարող հարցական նշանի կիրառությունը: Ընդունված նորմի ակնհայտ խախտում է նաև բանավոր խոսքի մեկ այլ դրսևորում՝ ապաթարցի բացակայությունը վերաբերությունն արտահայտող (Possessive Case) *Ben's* հատուկ գոյականի *s*-ից առաջ (*Bens party*):

Ստորև բերվող էլեկտրոնային նմուշը գործնական հաղորդակցության համատեքստի օրինակ է.

To: pallen@enron.com

cc: Subject: Phillip,

How are you and how is everyone? I sent you the rent roll #27 is moving out and I wknow that I will be able to rent it real fast.All I HAVE TO DO IN there is touch up the walls. Four adults will be moving in @130.00 a wk and 175.00 deposit they will be in by Thursday or Friday.

Thank You, Lucy

Էլեկտրոնային այս հաղորդակցության մեջ բաց է թողնված ողջույն պարունակող մեկնարկային ասույթը՝ չնայած այն փաստին, որ վերջինս իր բնույթով գործնական է: Բացակայում է նաև նամակի բուն թեման ստեղծող ասույթը: Վերլուծությունը հավաստում է, որ այստեղ էլ առկա են բանավոր խոսքի յուրահատկություններ: Հասցեագրողը՝ Լյուսին, լեզվական տնտեսման նպատակով ոչ ամբողջությամբ է կիրառում *want (wknow)* բայը, որի իմաստը պարզ է դառնում միայն հաղորդակցական ակտի հարատեքստի շնորհիվ: Բանավոր խոսքի դրսևորումներից է նաև մեծատառերով կիրառված *ALL I HAVE TO DO IN* լեզվական միավորների շարքը, որը վկայում է Լյուսիի՝ հասցեատիրոջ ուշադրությունը հաղորդվող տեղեկատվության վրա հրավիրելու ցանկության մասին: Նկատելի է, որ սույն մարտավարությունը գոռոց կամ զայրույթ արտահայտելու նպատակով չի գործածվում: «*wk*» կրճատագրությունը (որն այս դեպքում նշանակում է *week*) կարող է թյուրիմացության առիթ դառնալ, քանի որ այն լայն կիրառություն չունի: Նմուշի քննությունից պարզվում է, որ հասցեագրողը հակված է գործածել բանավոր դիսկուրսին բնորոշ խոսելաոճ անգամ այն դեպքում, երբ իրականանում է գործնական հաղորդակցություն:

Ստորև ներկայացված էլեկտրոնային հաղորդակցական նմուշում աչքի են զարնում խոսակցական լեզվին բնորոշ մի քանի լեզվական միավորներ և կառույցներ.

From: phillip.allen@enron.com

To: andy.zipper@enron.com

Subject: Cc: Bcc:

Date: Tue, 24 Oct 2000 07:50:00 -0700 (PDT)

Andy,

I spoke to John L. and he ok'd one of each new electronic system for the west desk. Are there any operational besides ICE and Dynegy? If not, can you have your assistant call me with id's and passwords.

Thank you Phillip

Հասցեագրողը տվյալ նամակում գործածել է *okay* բայը, որը խոսակցական անգլերենի բացահայտ դրսևորում է: Հատկանշական է, որ դա կրկին կիրառվել է գործնական նամակում, ինչից կարելի է ենթադրել, որ տվյալ միտումը ավելի լայն դրսևորում ունի: Հաջորդ *If not, can you have your assistant call me with id's and passwords* ասույթը ներառում է գեղչված միավոր (*there are not*-ի փոխարեն հասցեագրողը ընտրել է *if not* տարբերակը), ինչպես նաև հարցական ասույթներին բնորոշ շրջուն շարադասություն, որի վերջում բացակայում է հարցական կետադրական նշանը: Սույն ասույթը (*if not, can you have your assistant call me with id's and passwords*) կարելի է որակել որպես ինքնաբուխ և դինամիկ, քանի որ Ֆիլիպը անտեսում է գրավոր խոսքի նորմերը՝ անգամ գործածելով քերականական սխալ կադապարներ, մասնավորապես՝ ապաթարցի կիրառումը *id's* միավորում, որն ակնհայտորեն չի համապատասխանում անգլերենի ապաթարցի կիրառման կանոններին:

Մեկ այլ նմուշում տեսնում ենք, որ հասցեագրողը միանգամից անցել է բուն թեմային՝ խախտելով էլեկտրոնային նամակներին բնորոշ ձևաչափը: Այսպես՝

Here are the actual utility bills versus the cap. Did we collect these overages? Let's discuss further? Remember these bills were paid in July and August. The usage dates are much earlier. I have the bills but I can get them to you if need be.

Հասցեագրողի խոսքը կարելի է բնորոշել չկապակցված, քանի որ սույն հաղորդակցական նմուշն ընկալելու համար մեզ անհրաժեշտ է հենքային գիտելիք: Դեռ ավելին՝ առկա են ասույթներ, որոնք բանավոր խոսքի վառ դրսևորում են, ինչպես, օրինակ, *Let's discuss further?* հրամայական ասույթի հետ հարցական նշանի կիրառումը: Սույն համադրությունն անսովոր է այնքանով, որ բանավոր խոսքում հրամայական ասույթներին բնորոշ է իջնող տոն, սակայն այս պարագայում հարցական նշանի առկայությունը վկայում է բարձրացող տոնի մասին: Լեզվական քաղաքավարության նորմերի խախտում է նաև *Remember these bills were paid in July and August* հրամայական ասույթը, քանի որ, ինչպես հայտնի է, գործարար անգլերենում գերիշխում է քաղաքավար խոսքը: Փաստական նյութի քննությունը ցույց է տալիս, որ էլեկտրոնային նամակների սահմանումն ու ոճաժանրային որոշարկումը դրանց զարգացման ներկայիս փուլում դեռևս խնդրահարույց են: Այդուհանդերձ, մեր ուսումնասիրությունը հիմք է տալիս փաստելու, որ էլեկտրոնային նամակները, որոնք տարածամանակյա հաղորդակցության լայնորեն կիրառվող միջոցներ են, հիմնականում խառնածին բնույթ ունեն, քանի որ առանձնանում են թե՛ բանավոր և թե՛ գրավոր խոսքին հատուկ գծերով¹³:

Անշուշտ, իրավացի է Ն. Բերոնը, որը բանավոր և գրավոր դիսկուրսի տարատեսակները սահմանելիս հատուկ շեշտադրում է կարճ բառերի և բառակապակցությունների կիրառությունը բանավոր խոսքում և լեզվական առավել բարդ միավորների գերակայությունը գրավոր դիսկուրսում: Խոսքահերթը բնորոշ է միայն զրույցներին: Հապավումները լայնատարած կիրառություն են գտնում գրավոր դիսկուրսում և հիմնականում գործածելի չեն բանավոր խոսքում: Յուրային արտա-

հայտությունների առկայությունը բանավոր դիսկուրսում պայմանավորված է բանավոր խոսքին հարող իրադրային հարատեքստով, ինչը հնարավոր է դարձնում վերջիններիս մեկնաբանությունը (Baron 2009):

Քննելով գրավոր և բանավոր դիսկուրսի սահմանումները և դրանց փոխկապակցվածությունը համացանցային դիսկուրսի համատեքստում՝ հարկ է ևս մեկ անգամ ընդգծել, որ համացանցի լայն տարածման շնորհիվ, բազմալեզու հաղորդակցական միջավայրի ի հայտ գալուն զուգընթաց, աստիճանաբար սկսեցին անտեսվել տվյալ լեզվի ուղղագրության կանոնները՝ պայմանավորված հաղորդակցվողի սոցիալական ինքնությունն արտահայտելու ցանկությամբ: Ինչպես գիտենք, անգլերենի ուղղագրությունը խիստ կանոնակարգված է, և հստակ ուրվագծված են դրա օրինաչափությունները: Անգլերենի՝ համացանցային դիսկուրսում կիրառվող՝ ուղղագրական առանձնահատկությունների քննությունը փաստում է, որ վերոնշյալ օրինաչափությունները մեծապես ենթակա են փոփոխության, և դա հիմնավորվում է հաղորդակցվողների՝ առօրյա խոսքին ավելի մոտ լինելու ձգտումով: Եվ իրոք, դժվար չէ նկատել, թե ինչպես է անգլիախոս համացանցային օգտատերը բայի *-ing* վերջավորությունը փոխարինում *-in*-ով, *you* անձնական դերանունը՝ *ya* կամ *ye ձևերով*, իսկ *the* որոշյալ հոդը՝ դարձնում *de* կամ *da*¹⁴:

Փաստական նյութի վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ ինչպես առերես հաղորդակցության ժամանակ, այնպես էլ համացանցային տիրույթում ընդհանրապես հաղորդակցվողները հակված չեն թաքցնելու իրենց ազգային և տարածքային պատկանելությունը: Օրինակ՝ դիսկուրսի այս հատվածում կիրառվող լեզվական միավորների բարբառային դրսևորումները բա-

ցահայտում են անհատների էթնիկ և տարածքային ինքնությունը, ինչպես ստորև բերվող օրինակում, որտեղ գործ ունենք աֆրո-ամերիկյան անգլերենին բնորոշ տարրերի հետ: Այսպես՝

but dats new school not old school !

Օգտատերը, քննարկելով հիպ-հոպ երաժշտության երկու ուղղությունները, *that* ցուցական դերանունը դիտավորյալ խեղաթյուրում է, որպեսզի հաղորդի աֆրո-ամերիկյան անգլերենին հատուկ արտասանական յուրահատկությունները: Հատկանշական է, որ աֆրո-ամերիկացիները հիմնականում [ծ] շփական հնչյունը սխալ են արտաբերում:

Հաջորդ նմուշում նկատելի է շոտլանդական անգլերենի կիրառությունը՝ *YASS*:

Հավանություն արտահայտող մեկնաբանության հեղինակը ցանկացել է մատնանշել իր շոտլանդական ինքնությունը: Նրանք, ովքեր ծանոթ են բրիտանական անգլերենի տարատեսակներին, անմիջապես կհասկանան օգտատիրոջ էթնիկ պատկանելությունը: Իսկ *Yes* լեզվական միավորի մտածված խեղաթյուրումը հետապնդում է հաղորդակցական մեկ կարևոր նպատակ՝ հաղորդակցությունը հնարավորինս մոտեցնել բանավոր խոսքին:

Համացանցային տարածամանակյա դիսկուրսից վերցված մեկ այլ նմուշում օգտատերը, կրկին խախտելով գրավոր դիսկուրսին բնորոշ նորմերը, ցանկանում է, որ իր մեկնաբանությունը դառնա ավելի կենդանի. նույնական լինի բանավոր խոսքին.

YASSSSSS ANOTHA ONE <3

Տվյալ ասույթը Youtube սոցիալական կայքից է, և դրա միջոցով օգտատերը իր ուրախությունն է արտահայտում, քանի

որ իր երկրպագած խումբը նոր երգ է թողարկել: Ինչպես նախորդ նմուշում, այս դեպքում էլ ընտրված լեզվական միջոցները երևան են հանում օգտատիրոջ խոսքի արտասանական յուրահատկությունները: Ամբողջ ասույթը գլխատառերով է, որը մատնանշում է խոսողին համակած ուրախության չափազանց դրական հույզերը: Ասույթում նկատելի է, որ օգտատերը, հետևելով բրիտանական անգլերենի հնչյունաբանության կանոններին, սղում է [x] հնչյունը՝ միննույն ժամանակ միտումնավոր աղավաղելով լեզվական միավորի ուղղագրությունը՝ **ANOTHA** (Another): Այս հնարանքը թերևս պայմանավորված է տեքստային միավորներին բանավոր խոսքի շունչ հաղորդելու գործոնով: Դրական հույզերի մեկ այլ արտահայտություն է **Yayy** ձևը, որը նույնպես խոսակցական անգլերենի բաղադրիչներից է և փոխարինում է *yes*-ին ու ստիպում է եզրակացնել, որ տեքստային միջոցները այս դեպքում զուտ գործիք են՝ առերես հաղորդակցության առանձնահատկություններն ընդգծելու համար:

Բանավոր խոսքի դրսևորումներից կարելի է համարել նաև հետևյալ նմուշը.

This is so friggin good

Նկատում ենք, որ օգտատերը նախ և առաջ կարևորել է լեզվական քաղաքավարության նորմերը՝ կիրառելով (*friggin*) մեղմասությունը, որը երբեմն փոխարինում է F^* միավորով նշվող գոեհկաբանությանը: Հետաքրքրական է, որ միավորը մասամբ կորցրել է իր հիմնական իմաստը և հաղորդակցության ժամանակ ավելի հաճախ կարող է արտահայտել մի քանի իմաստ և կատարել տարբեր գործառույթներ: Մասնավորապես այն գործածվում է որպես հույզերի արտահայտման միջոց

կամ պարզապես որպես խուսանավման (հեջավորման) միջոց: Վերը բերված օրինակում բանավոր խոսքին հատուկ տարրը տեսանելի է *frigging* բառի *-ing* վերջավորության աղավաղման մեջ (*friggin*), որը, ըստ էության, փորձ է պատճենելու *[ɪŋ]* ռնգային ձևը: Անգլերենի հնչյունաբանական օրենքների համաձայն՝ *[-ing]* վերջավորությունը (վերջածանցը) անհրաժեշտ է արտասանել որպես ռնգային *[ŋ]* հնչյուն: Այսպիսով՝ օգտատերը ցանկացել է ոչ թե գրել, այլ արտաբերել սույն լեզվական միավորը:

Անգլերենի բարբառային դրսևորում կարելի է նկատել նաև հետևյալ նմուշում՝ *ain't coming* (*am not coming*): Այս ասույթն առանձնանում է գրական անգլերենի քերականական կանոնների խախտմամբ: Ինչպես գիտենք, *ain't* բայը ամերիկյան անգլերենի խոսակցական դրսևորում է, որի համարժեքն է *am+not* ժխտական քերականական ձևը: *Ain't* ժխտական օժանդակ բայի ծագումնաբանության հիմքում ընկած է աֆրո-ամերիկյան անգլերենը, սակայն վերջինս այժմ խոսակցական անգլերենի անբաժանելի մաս է դարձել: Վերլուծությունը բացահայտում է նաև զեղչված կառույց (զեղչված է *I* ենթական), ինչն էլ բանավոր խոսքի մեկ այլ դրսևորում է:

Փաստական նյութի քննությունը վկայում է, որ բանավոր դիսկուրսի յուրահատկությունները տեսանելի են նաև համացանցային տիրույթի համաժամանակյա տարատեսակում, ինչպես համացանցային զրույցից վերցված հետևյալ օրինակում.

im not angry ya cow (I am not angry you cow)

Տվյալ օգտատերը բացասաբար է տրամադրված խոսակցի նկատմամբ, սակայն փորձում է հակառակը համոզել: Ասույթում նկատելի է քերականական կանոնների խախտում՝ *im*

(*I'm*) քերականական կառույցում *I* անձնական դերանունը փոքրատառ է, բացակայում է նաև ապաթարցը: *You* անձնական դերանվան դիտավորյալ խեղաթյուրմամբ (*ya*) օգտատերը նպատակ է ունեցել իր խոսքն ավելի իրական և պատկերավոր դարձնելու:

Ստորև ներկայացվող համաժամանակյա հաղորդակցական նմուշը նույնպես կարելի է որակել որպես առերես հաղորդակցության նմանակման դրսևորում.

wanna hear that maniac (do you want to hear that maniac?)

Այս ասույթի մեկնաբանությունը կարող է խնդրահարույց լինել, քանի որ առանց հարատեքստի ընկալելի չէ ասույթի իլլուկուտիվ իմաստը, այն է՝ արդյո՞ք խոսքը առաջարկի մասին է (այս դեպքում օգտատերը պետք է առնվազն հարցական կետադրական նշանի միջոցով արտահայտեր իր հաղորդակցական նպատակը՝ առաջարկը), թե՞ սա պարզապես հաստատական ասույթ է: Հենքային գիտելիքի շնորհիվ հնարավոր է դառնում եզրակացնել, որ օգտատերը խոսընկերոջը առաջարկում է լսել ինչ-որ կատարողի երգ: Այստեղ բանավոր հաղորդակցության առանձնահատկություններից է *wanna* խոսակցական միավորը: Այսինքն՝ օգտատերը նախընտրում է հաղորդակցվել այնպես, ինչպես առերես հաղորդակցության ժամանակ: *Wanna* լեզվական միավորը նույնպես ի սկզբանե աֆրոամերիկյան անգլերենին է բնորոշ, սակայն այժմ գործածվում է խոսակցական անգլերենին տիրապետող գրեթե բոլոր անհատների կողմից:

Հետևյալ ասույթում նկատելի են ոչ նորմատիվ անգլերենի առանձնահատկություններ՝ *Gtta teanslate*:

Առաջին հայացքից բերվածը բառերի անիմաստ կույտ է

թվում, սակայն եթե խորանանք դրա իմաստի մեջ, կտեսնենք, որ ցանկանալով հնարավորինս արագ ստեղնաշարել իր միտքը՝ այս օգտատերը ոչ դիտավորյալ ուղղագրական սխալներ է թույլ տալիս: Դա թերևս բացատրվում է այն փաստով, որ այս անհատի խոսքն անկառավարելի է և չպլանավորված: Այսինքն՝ օգտատերը փորձում է ստեղնաշարել նույնքան արագ, որքան խոսում է:

Հաջորդ օրինակը տարածամանակյա հաղորդակցական նմուշ է Youtube սոցիալական կայքից.

damn dis some dope songs.

Այս ասույթով օգտատերն իր հիացմունքն է արտահայտում, քանի որ, ըստ նրա, երգն ուղղակի սքանչելի է: Քննությունը ցույց է տալիս, որ բանավոր խոսքի առանձնահատկություններն ավելի քան նկատելի են: Նախ օգտատերը *damn* բացականչությամբ և *dope* ածականի միջոցով իրեն համակած դրական հույզերն է արտահայտում: Առկա է նաև *to be* օժանդակ բայի զեղչում, ինչպես նաև [ծ] հնչյունի խեղաթյուրում:

Եվ այսպես՝ գրավոր և բանավոր դիսկուրսի համեմատական վերլուծության դիրքերից վեր հանելով համացանցային հաղորդակցության մեջ խոսքի այդ ձևերի փոխներթափանցման դեպքերը՝ եզրահանգում ենք, որ համացանցային հաղորդակցությունն առանձնանում է բանավոր խոսքի յուրահատկություններով, չնայած այն իրականանում է ոչ առերես շփման գործընթացում: Տարածամանակյա և համածամանակյա հաղորդակցական նմուշների քննությունը թույլ է տալիս պաշտպանել այն դրույթը, որ նոր ի հայտ եկած հաղորդակցական սույն միջավայրում բանավոր դիսկուրսին բնորոշ գծերը գերիշխում են: Արդյունքում գրավոր հաղորդակցության մեջ

գոյություն ունեցող չափանիշները խեղաթյուրվում են: Դրա մասին են փաստում ուղղագրական, քերականական, արտասանական տարրեր պարունակող, դիտավորյալ խեղաթյուրված ասույթները:

Ամփոփելով ասվածը՝ կարելի է նկատել, որ համացանցային դիսկուրսը բանավոր և գրավոր հաղորդակցության միաձուլում է, որտեղ, անկախ հաղորդակցական մոդելի տարատեսակից, գերիշխում է բանավոր խոսքը՝ իր բոլոր դրսևորումներով: Մեր կատարած հետազոտությունը ցույց է տալիս, որ հաղորդակցվողներն արդեն ստեղծել են որոշակի խոսքային մարտավարություններ (ուղղագրության դիտավորյալ խեղաթյուրում՝ բարբառային յուրահատկություններ արտացոլելու նպատակով, կետադրության յուրահատուկ գործածություն և այլն): Այս արդեն իսկ սահմանված մարտավարությունները համացանցային գրագիտության արգասիք են: Բազմիցս քննարկվել է հարալեզվական միջոցների բացակայության խնդիրը համացանցային դիսկուրսում, և դիսկուրսի սույն տարատեսակը համարվել է աղքատիկ, սակայն մեր կատարած հարցումներից պարզ է դառնում, որ հուզանշանները հիմնականում փոխարինում են հարալեզվական միջոցներին՝ այսպիսով վիրտուալ հաղորդակցությունն ավելի մոտեցնելով բանավոր խոսքին:

Հատկանշական է, որ էլեկտրոնային նամակները և մեկնաբանությունները, լինելով տարածամանակյա հաղորդակցության տեսակ, նույնպես առանձնանում են բանավոր խոսքին բնորոշ գծերով, թեև հաղորդակցվողները հնարավորություն ունեն իրենց խոսքը նախօրոք պլանավորելու և խմբագրելու:

ԾԱՆՈԹԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

1. Ու. Չեյֆը առաջին լեզվաբաններից է, որը գտնում է՝ արժի լուսաբանել գիտակցության մեխանիզմների տարբեր գործառույթները բանավոր և գրավոր դիսկուրսի ստեղծման համատեքստում (Chafe 1994):

2. Ինչպես նշում է Պաոլիլոն, չատ սենյակները խթանում են սոցիալական հարաբերությունների ձևավորումը, որն առկա է ոչ վիրտուալ իրական աշխարհում (Paolillo 2001:185): Չատ սենյակների օգտատերերը միմյանց հետ շփվելիս որոշակի ժամանակ են հատկացնում, և այս գրույցները նպաստում են նոր միջանձնյա հարաբերությունների ձևավորմանը: Նրանք, լեզվական որոշակի մարտավարությունների նախապատվություն տալով, ընդգծում են իրենց՝ այս կամ այն համայնքին պատկանելու փաստը, և հենց այդ լեզվական միջոցներն են օգնում ճանաչել տվյալ համայնքից դուրս գտնվողներին: Տվյալ համայնքի լիարժեք անդամ համարվելու համար անձինք պետք է տիրապետեն տվյալ վիրտուալ համայնքում մեծ տարածում ունեցող լեզվական մարտավարություններին (Peris et al. 2002:44):

3. Արևմտյան գրականության մեջ շրջանառվող *cyberliteracy* գիտաբառը կիրառվում է միայն համացանցային հաղորդակցական մարտավարությունները բնութագրելու համատեքստում անհատի՝ համակարգչից ու համացանցից օգտվելու կարողությունները գնահատելու համար (Simpson 2005; Yus 2011):

4. Աստղանիշը՝ [*], համացանցային դիսկուրսում կարող է կիրառվել տարբեր նպատակներով: Այն գլխավորապես ցույց է տալիս, որ նախորդ հաղորդագրության մեջ հասցեագրողը

ուղղագրական սխալ է արել և կիրառելով աստղանիշ՝ ուղղում է իր իսկ կատարած սխալը: Աստղանիշը կիրառվում է՝ նաև որևիցե բառ ընդգծելու համար այն դեպքում, եթե համակարգչային ծրագիրը թույլ չի տալիս բառը թավ ներկայացնել: Առցանց գովազդներում տվյալ կետադրական նշանը ցույց է տալիս, որ գովազդի հաղորդած տեղեկատվությունը իրականությամբ չի համապատասխանում:

5. Անդրադառնալով համաժամանակայնության խնդրին՝ Անդերսոնը նշում է, որ համացանցային հաղորդակցության բնույթը որոշվում է հենց համացանցային ծրագրերով (Anderson et al. 2010):

6. Փ. Սավասի ուսումնասիրությունները վկայում են, որ համացանցով հաղորդակցվողները էլեկտրոնային գրույցն ընկալում են որպես բանավոր խոսքի դրսևորում (Savas 2011):

7. Հետաքրքրական է, որ հուզանշաններն ի սկզբանե գործածվել են չատ սենյակներում, այնուհետև սոցիալական այլ կայքերի օգտատերերը սկսել են դրանք կիրառել համացանցային հաղորդակցության այլ միջավայրերում (Quinion 1996, Witmer & Katzman 1997):

8. Այս համոզմանն է հանգում Ն. Բերոնը՝ ուսումնասիրելով իր կորպուսի հաղորդագրությունները: Նա կանանց խոսքում արձանագրել է հուզանշանների մեծ թվով կիրառություն: Ա. Ուոլֆի ուսումնասիրությունը, սակայն, փաստում է, որ տղամարդիկ նույնպես հակված են կիրառելու հատկապես հեգնական իմաստ արտահայտող հուզանշաններ (Wolf 2000): Անդրադառնալով Դ. Հուֆաքերի և Ս. Կլավերտի (2005) քննությանը, որը կենտրոնանում է արական սեռի դեռահաս բլոգերների հաղորդակցական վարքագծի վերլուծության վրա, նկատում ենք, որ վերջիններիս համացանցային հաղորդակցական

ոճը ինչ-որ առումով տարբերվում է նույն տարիքային խումբը ներկայացնող իզական սեռի բլոգերներից: Մասնավորապես արական սեռի ներկայացուցիչներն ավելի շատ են գործածում սիրախաղ և տխրություն արտահայտող հուզանշաններ:

9. Եվ իրոք, Ն. Բերոնի դիտարկումների ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ համացանցային հաղորդակցության տարատեսակները տեխնիկապես գրավոր խոսքի դրսևորում են, սակայն դրանց մեծամասնությունն օժտված է բանավոր խոսքին բնորոշ գծերով, իսկ կետադրական և տպագրական միջոցների կիրառությունը միտված է արտահայտելու հարալեզվական, շարժաբանական առանձնահատկություններ (հմմտ. Baron 2009):

10. Ք. Ուերին, օրինակ, չատ դիսկուրսը ինտերակտիվ գրավոր տեքստ (interactive written text) համարելու կողմնակից է (Werry 1996), մինչդեռ Ֆ. Էլմերը այն ուղղակիորեն համարում է գրավոր խոսք (written speech) (Elmer-Dewitt 1994): Գ. Մըրչընթը և Բլանկո Ռոդրիգեսը այն բնութագրում են որպես գրավոր միջոցներով իրականացվող զրույց (written conversation) (Merchant 2001; Blanco Rodriguez 2002), իսկ մյուսները համոզված են, որ չատ-դիսկուրսը բանավոր խոսքի գրավոր նմանակում է (written simulations of oral conversations): Լ. Ֆրակա դե Բառեռան առաջարկում է այն բնորոշել *բազմախոսություն* (pluridialogue) գիտաբառով (Frac de Barrera 2007):

11. Ակնհայտ է, որ չատ սենյակներում տեղի ունեցող հաղորդակցությունը պարտադրում է մի շարք մարտավարություններ, որոնց միջոցով փոխանցվող հաղորդագրությունները վերածվում են բանավոր խոսքի՝ գրավոր արձանագրված նմուշների:

12. Այսօր արդեն իրականություն է դարձել երբեմնի այն

կանխատեսումը, որ էլեկտրոնային նամակները կարող են միանգամայն արդյունավետորեն իրականացնել որոշակի գործառույթ նաև կրթական դաշտում՝ էլ ավելի սերտացնելով դասախոս-ուսանող կապը, բարձրացնելով ուսուցման արդյունավետությունը (Wilkinson 1998, տե՛ս նաև Մադոյան 2016):

13. Սույն ատենախոսության մեջ մենք արդեն անդրադարձել ենք Դ. Բայբերի՝ գրավոր և բանավոր խոսքը սահմանող դրույթներին: Հարկ է նշել, որ նրա կատարած ուսումնասիրությունները լուսաբանում են ռեգիստրի չորս տեսակ (գրույցներ, արձակ, լրագրեր և ակադեմիական գրվածքներ), որոնք որոշակի տարբերություններ ունեն: Նրա համոզմամբ որոշյալ հոդը հիմնականում կիրառվում է ակադեմիական գրվածքներում, ակադեմիական դիսկուրսին բնորոշ են նաև *-tion* և *-ity* վերջածանց ունեցող գոյականները, մակբայերի որոշ տեսակներ, ինչպիսիք են *often*, *usually*, *significantly*, *relatively*, *especially* և այլն, որոնք ավելի գործածելի են ակադեմիական դիսկուրսում, քան բանավոր խոսքում (Biber 1988):

14. Համացանցով հաղորդակցվողների գրեալոճը շատերը բնութագրում են որպես «խոսել՝ գրելով» (talking in writing) կամ էլ փոխազդող գրավոր դիսկուրս (interactive written discourse) (Werry 1996: 48): Շոյի ուսումնասիրությունը փաստում է, որ տարածքային բարբառները Facebook սոցիալական կայքում համատարած են (Shaw 2008): Ինքը Շոն ուղղագրական կանոնների խախտումը որակում է որպես ուղղագրական ապստամբություն (spelling rebellion), որը կիրառելով՝ օգտատերն ընդգծում է իր բարբառին բնորոշ արտասանությունը (Shaw 2008):

ԼԵԶՎԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍՈՒՄԸ ՀԱՄԱՑԱՆՑԱՅԻՆ ԴԻՄԿՈՒՐՄՈՒՄ

Զեղչումը՝ որպես լեզվական տնտեսման միջոց

Սույն ենթագլխի խնդրո առարկան զեղչման դրսևորումների քննությունն է համացանցային դիսկուրսում: Հարկ է նշել, որ շարահյուսական զեղչմանը բազմիցս անդրադարձել են տարբեր տեսանկյուններից և տարբեր գիտակարգերում: Զեղչումը բնական լեզուներին բնորոշ յուրահատկություն է, սակայն դրա դրսևորումները էապես տարբեր են մի շարք լեզուներում: Որպես լեզվական երևույթ՝ զեղչումն առանձնանում է իրեն բնորոշ բարդությամբ, և թերևս դա է պատճառը, որ զեղչման առանձնահատկությունների լուսաբանումը միշտ չէ, որ միանշանակ է: Այսպես՝ շարահյուսական զեղչումը կարելի է սահմանել որպես նախադասության որևէ անդամի բացակայություն դրա շարահյուսական կառուցվածքում: Օրինակ՝ «Աննան ստացավ 20, իսկ Նելլին՝ 14» նախադասության երկրորդ մասում «ստացավ» բայը զեղչված է: Զեղչումը սահմանող դրույթների լուսաբանումը ենթադրում է անդրադարձ ոչ միայն շարահյուսությանը, այլև բառերի իմաստաբանությանը, դիսկուրսին, առոգաբանությանը, իմաստաբանությանը լայն առումով և ոճագիտությանը: Օրինակ՝ շարահյուսագետները շարահյուսական զեղչման մեջ երկու անհրաժեշտ գործոն են կարևորում՝ զեղչման պոտենցիալ հնարավորությունը (licensing) և զեղչված լեզվական միավորը վերականգնելու հնարավորությունը (recoverability) (McShane 2005:4): Մինչդեռ դիսկուրսի տեսաբանները զեղչումը դիտարկում են թեմայի և ռեմայի տեսանկյունից (McShane 2005:4): Այս մոտեցումներում

մեկ ընդհանրություն կա. դրանք անդրադառնում են գեղջման ուշագրավ դրսևորումներին և կարող են լուսաբանվել թե՛ տեսական և թե՛ գործնական առումներով:

Ջեղչված միավորների քննությունը պահանջում է սույն լեզվական տարրերի համակողմանի դիտարկում: Հաճախ Ջեղչված տարրերը կարելի է շարահյուսական դասակարգման ենթարկել: Այսպես, գրականության մեջ շարահյուսական գեղջման շրջանակներում տարբերակում են հայցական հոլովով կիրառված խնդրի գեղչում, որն ունի այդ հոլովով դրված հարաբերյալ (*accusative antecedent*), հայցական հոլովով կիրառված խնդրի գեղչում, որին բնորոշ է ուղղական հոլովով հարաբերյալը (*nominative antecedent*), հայցական հոլովով կիրառված խնդրի գեղչում, որը պարունակում է անուղղակի հոլովով դրված հարաբերյալ, անուղղակի հոլովով դրված խնդիր (*oblique object*), որտեղ առկա է ցանկացած հարաբերյալ, գոյականի (*head noun*) գեղչում, բացակ (*gapping*), համադասական նախադասության միավորների գեղչում՝ բացի մեկ բաղադրիչից (*stripping*), մասնավոր հարցերի ամբողջական գեղչում, որտեղ պահպանվում է հարցական դերանունը (*sluicing*), բայի գեղչում (*verb phrase ellipsis*), շաղկապի և հարաբերական դերանվան գեղչում, նախդիրի գեղչում, պայմանական իմաստ արտահայտող բառ-մասնիկների գեղչում (*conditional particles*), անդրադարձ և փոխադարձ բառ-մասնիկների գեղչում, ենթակայի գեղչում, խնդրի գեղչում, որին բնորոշ են արտալեզվական հարաբերյալ, անդեմ բայաձևեր պարունակող նախադասություններ:

Գոյություն ունի նաև շարահյուսական գեղջման մեկ այլ տեսակ, որին բնորոշ չեն շարահյուսական հարաբերյալները՝ խնդիրների գեղչումը՝ պայմանավորված նախադասության

եղանակավորմամբ (clause modality), խնդիրների զեղչումը, որոնց բնորոշ են ընդհանրացված մարդկային նշանակյալ (with a generalized human referent), խնդիրների զեղչումը՝ պայմանավորված մի շարք գործողություններով, բայերի բազմաշերտ զեղչումը (multilicensor verbal ellipsis), շաղկապների զեղչումը, հարաբերական դերանունների զեղչումը, ենթակայի զեղչումը, որին բնորոշ է մարդկային ընդհանրացված նշանակյալ (with a generalized human referent) և այլն (McShane 2005: 7):

Զեղչման մեկ այլ տարատեսակ է իմաստային զեղչումը, որի դեպքում զեղչվում են նախադասության իմաստակիր տարրերը, սակայն դա չի հանգեցնում շարահյուսութեն թերի նախադասության (syntactic gap): Իմաստային զեղչում կատարելիս կրավորական սեռով կիրառված նախադասության գործողության անհայտ կատարողը բաց է թողնվում: Իմաստային զեղչման տարատեսակներից են նաև ներգործող անդեմ նախադասությունները (agentive impersonals), անհայտ գործողություն կատարողները, ածանցավոր գոյականական նախադասությունների անհայտ լրացումները:

Ձևային զեղչելիս սղվում են կրկնվող վանկերը (haplology) կամ ձևային զեղչում: Լեզվական մարտավարությունների շարքին են պատկանում երկխոսությունների, նախադասության հատվածների զեղչումը, անվանական նախադասությունները (nominal sentences), անդեմ նախադասությունները (unagentive impersonals), որտեղ բացակայում է գործողություն կատարողը:

Պետք է նշել, որ զեղչված միավորները վերաբերում են իրական աշխարհում գոյություն ունեցող ինչ-որ հասկացության, հետևաբար անհրաժեշտ է սահմանել կանոններ, որոնց միջոցով կրացահայտվի տվյալ նշանակյալը: Զեղչման՝ որպես

լեզվական երևույթի քննություն իրականացնելիս հարկ է դիտարկել, թե որ շարահյուսական միավորները կարող են զեղչվել, կամ ինչպես է ընկալվում զեղչված նշանակյալը:

Ձեղչումը բազմիցս լուսաբանվել է շարահյուսական, գործաբանական տեսությունների շրջանակներում: Լեզվաբանները հիմնականում կենտրոնանում են այն հարցի վրա, թե որ շարահյուսական տարրերը կարող են զեղչվել՝ անտեսելով զեղչման հիմքում ընկած կանոնները, որոնց շնորհիվ զեղչվում և գործնականում կիրառվում է այս կամ այն լեզվական միավորը: Ձեղչման օրինաչափությունների վերհանումն ու լուսաբանումը կարևոր են հատկապես ոչ լեզվակիր հանրության համար: Լինելով լեզվական բարդ երևույթ՝ զեղչումը պետք է դիտարկվի նաև գործնական տեսանկյունից, քանի որ միայն այդ դեպքում է հնարավոր համապարփակ ներկայացնել զեղչման թե՛ տեսական և թե՛ գործնական առանձնահատկությունները: Ձեղչումը երկրորդական լեզվական երևույթ չէ, քանի որ այն առավել դյուրին է դարձնում խոսքաստեղծման գործընթացը:

Շարահյուսական զեղչումը կարելի է սահմանել որպես շարահյուսական պարտադիր միավորի բացթողում, որի նշանակյալը հնարավոր է ընկալել շարահյուսական կանոնների և դիսկուրսի ցուցիչների շնորհիվ: Շարահյուսական պարտադիր բաղադրիչներից են այլ լեզվական միավորով արտահայտված բայը կամ ստորգյալը, նաև այլ լեզվական տարրեր, որոնք երկրորդական խոսքի մասեր են, ինչպես, օրինակ, շաղկապը: Օրինակ՝ *The dog is running* լիակազմ նախադասություն է, քանի որ «վազել» բայը պահանջում է միայն մեկ լրացում՝ գործողություն կատարողին: Մենք, իհարկե, կարող ենք ավելացնել ցանկացած որոշիչ, ինչպես, օրինակ, *The dog is*

running like the wind along the beach, սակայն սույն լեզվական միավորները քերականության տեսանկյունից անհրաժեշտ չեն և ենթակա են զեղչման: Շարահյուսական զեղչումը համընդհանուր լեզվական երևույթ է, այնուամենայնիվ, առկա են որոշակի օրինաչափություններ և սահմանափակումներ, որոնք, ըստ լեզվի յուրահատկությունների, կարող են տարբեր լինել: Այդ օրինաչափությունները և սահմանափակումները հաշվի առնելով՝ փորձենք լուսաբանել այն նախապայմանները, որոնք անհրաժեշտ են՝ այս կամ այն լեզվական միավորը զեղչելու համար: Շարահյուսական զեղչում իրականացնելու համար կա երկու նախապայման. լեզուն ինքնին պետք է զեղչման հնարավորություն ընձեռի կոնկրետ փոխդասավորության համատեքստում, և զեղչված միավորի բովանդակությունը պետք է ընկալելի լինի: Ամենատարածված թույլատրելի մարտավարություններն են որոշակի բառային միավորի զեղչումը և շարահյուսական գուգահեռ կառույցների առկայությունը: Անգլերենում բայի զեղչումը հնարավոր է դառնում օժանդակ բայի կամ գուգահեռ կառույցների շնորհիվ: Ստորև ներկայացվող օրինակները պարունակում են զեղչված լեզվական միավորներ.

1. *If you are going to fall behind, I **will**^o too.*
2. *[The speaker looking at two chocolate muffins] **Shall** we °?*
3. *By midnight Ann **had finished** her term paper and James ° his physics homework.*

Շարահյուսորեն զեղչված միավորների նշանակյալներն ընկալելի են լեզվական համատեքստի շնորհիվ (1-ին և 3-րդ օրինակներում), ինչպես նաև արտալեզվական հարատեքստի շնորհիվ (2-րդ օրինակում):

Ձեռչում իրականացնելու և վերջինս ընկալելու մարտավարությունները թերևս հարկ է քննարկել ոչ միայն նախադասությունը սահմանող շարահյուսական տեսությունների շրջանակներում, այլ նաև դիսկուրսի քերականության (discourse grammar) տեսանկյունից: Առաջին դեպքում քննության են առնվում նախադասության գուտ շարահյուսական յուրահատկությունները, մինչդեռ դիսկուրսի քերականությունը լեզվի նկատմամբ կիրառում է ավելի համապարփակ մոտեցում: Սույն մոտեցման խնդրո առարկան այնպիսի հարցերի քննությունն է, ինչպիսիք են հաղորդակցության հարատեքստը, գրուցակիցների կանխենթադրույթը, վերջիններիս բնորոշ արժեհամակարգը, դիսկուրսի քերականական, իմաստային և հնչերանգային առանձնահատկությունները և բոլոր այն գործոնները, որոնք կարող են ազդել լեզվի կիրառման վրա: Դիսկուրսի տեսության որոշ հետևորդների համոզմամբ՝ դիսկուրսի քերականությունը միակ ուղղությունն է, որն առաջադրում է կիրառելի մոտեցումներ՝ սահմանափակվելով համատեքստում լեզվական միավորների լուսաբանմամբ: Չուտ շարահյուսական մոտեցումն իր բնույթով նեղ է, և միայն դրա շրջանակներում չենք կարող լիարժեք պատասխաններ ստանալ այս կամ այն լեզվական խնդիր մեկնաբանելիս: Մինչդեռ, ինչպես Ջ. Մորգանն է նշում, նախադասություն քննող տեսական, քերականական դրույթները պետք է դիտարկվեն դիսկուրսի քերականությունից զատ, քանի որ սույն լեզվաբանական ուղղության բնորոշ օրենքների որոշարկումն ու կիրառումը խնդրահարույց են, եթե ոչ անհնար (Morgan 1982): Սա թերևս պայմանավորված է այն գործոնով, որ մեզ համար անհնար կլինի չափորոշել խոսող-անհատի կանխենթադրույթները: Ջ. Մորգանը այս կապակցությամբ նշում է, որ դիսկուրսի քե-

րականությունը սահմանող դրույթներ առաջադրելը դեռևս հեռահար նպատակ է, քանի որ խոսքաստեղծման մեր մտավոր ունակությունները իրենց բնույթով բարդ և հարաշարժ են (Morgan 1982:202):

Առկա տարակարծությունների քննությունը բերում է մեզ այն համոզման, որ լեզվական երևույթներ մեկնաբանելիս ավելի նպատակահարմար և արդյունավետ է առաջնորդվել նախադասության քերականական և դիսկուրսի քերականության մոտեցումների համալիր կիրառության սկզբունքով²: Դիսկուրսի մեթոդների կիրառումը լեզվական երևույթների քննության համատեքստում կարելի է շատ ավելի արդյունավետ համարել, քանի որ դրանք հնարավորություն են ընձեռում ուսումնասիրելու բազմաթիվ լեզվական երևույթներ՝ միաժամանակ չբացատրելով դիսկուրսից անկախ գործոնների առկայությունը, որոնք իրենց բնույթով դժվար են կանոնակարգվում: Դիսկուրսի մեթոդների արդյունավետությունը պայմանավորված է նաև բնական լեզուներին բնորոշ յուրահատկությամբ: Ըստ այս մոտեցման՝ լեզուները բաժանվում են երկու դասի՝ այսպես կոչված՝ դիսկուրսային և ոչ դիսկուրսային լեզուներ: Առաջին խմբի լեզուների քերականական կառույցները դիսկուրսի ազդեցության տակ են: Նման լեզուներին հատուկ է թեմա-ռեմայի, ազատ շարադասության, հոլովների և գեղջման լայն կիրառություն: Սույն յուրահատկությունների հաշվառումը թույլ է տալիս նկատել, որ անգլերենը դիսկուրսային լեզու չէ, հետևաբար այս լեզվում գեղջման կառույցների մեծ բազմազանություն չկա: Այն լեզուները, որոնք բնական ուղղվածություն ունեն դեպի դիսկուրսը, հարուստ են գեղջման տարաբնույթ կառույցներով, ինչի շնորհիվ էլ հնարավոր է դառնում գեղջման լուսաբանումը տարբեր քերականական կաղապարներում: Այդ լեզուներում

գեղջումը շատ հաճախ նույնիսկ պարտադիր է, քանի որ միայն գեղջմամբ է դիսկուրսի կառուցվածքը դառնում ամբողջական:

Փորձ անելով ներկայացնել գեղջման յուրահատկությունները՝ հարկ ենք համարում անդրադառնալ նաև այնպիսի երևույթների, որոնք անմիջական կապ ունեն այս լեզվական երևույթի հետ: Այսպես՝ ուղիղ և հակադիր վալենտականության միջոցով հաղորդակցության ընթացքում խոսքնկերներին հաջողվում է ընկալել գեղջված միավորը: Ուղիղ վալենտականության դեպքում առկա է այնպիսի փոխդասավորվածություն, երբ գեղջվում է կառույցի երկրորդական բաղադրիչը, և գլխավոր բաղադրիչի շնորհիվ կարողանում ենք ընկալել նախադասության իմաստը, մինչդեռ հակադիր վալենտականությունը պարտադրում է այնպիսի փոխդասավորվածություն, երբ գեղջվում է կառույցի գլխավոր անդամը, և նախադասության իմաստը ընկալելի է դառնում երկրորդական բաղադրիչների շնորհիվ:

Անգլերենում լայն կիրառություն ունեն ինչպես բայի բաղադրիչի գեղջումը (VP Ellipsis), երբ օժանդակ բայը ընկալելի է դարձնում գեղջված բաղադրիչը, այնպես էլ ենթակայի գեղջումը, երբ գործողություն կատարողի ինքնությունը բացահայտվում է դիմավոր բայաձևի օգնությամբ: Սրանք ուղիղ վալենտականության դեպքում կառույցի գոյական-անդամն է գեղջվում, և գեղջված նախադասությունը հասկանալի է դառնում լրացման միջոցով: Ուղիղ և հակադիր վալենտականության դրույթը լայն կիրառություն չունի անգլերենում, քանզի այն առաջ է քաշվել ռուս լեզվաբանների կողմից և առավելապես կիրառվում է ռուսական տեսություններում (Mcshane 2005:132):

Ձեղջման առանձնահատկությունների քննարկումը պարտադրում է նաև զուգահեռ քերականական կառույցների վեր-

լուծություն: Ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ գուգահեռականությունը կարող է միաժամանակ մի քանի տարբեր մակարդակներում գործել: Ինչպես գիտենք, գուգահեռ քերականական կառույցներում այս կամ այն լեզվական միավորը համատեքստում զեղչելու համար կան շարահյուսական և իմաստային որոշ սահմանափակումներ: Այսպես՝ երկու համադաս նախադասության մեջ, օրինակ, միշտ չէ, որ կարելի է բայը զեղչել դրանցից երկրորդում: Օրինակ՝ *John rides his bike in the park and Mary^o on the boardwalk* կառույցում *ride* բայի զեղչումը քերականորեն ճիշտ է, մինչդեռ *John rides his bike in the park and Mary rides with pleasure* նախադասության մեջ սույն բայի զեղչումը ճիշտ չի դիտվի, քանի որ նախդիր պարունակող *on the boardwalk* և *with pleasure* կառույցները իմաստային տարբեր խմբերի են պատկանում (Mcshane 2005:20):

Սույն ենթագլխում հարկ ենք համարում անդրադառնալ նաև շաղկապային համադասությամբ կառույցների զեղչման քննությանը, քանի որ զեղչված միավորների յուրահատկությունների քննարկումը մեզ թույլ կտա ավելի լավ պատկերացնել սույն երևույթը: Շաղկապային համադասություն ունեցող նախադասություններում զեղչում իրականացնելու համար անհրաժեշտ է ունենալ շարահյուսական և իմաստային որոշակի գուգահեռ կառույցներ: Որոշ լեզվաբաններ նշում են, որ ըստ ավանդական մոտեցման՝ շաղկապները պետք է պատկանեն նույն դասին: Ինչպես ուսումնասիրություններն են վկայում (Sag, Gzdar, Weisler 1985: 140), սույն մոտեցումը չի կարելի ընդունելի համարել: Հետևյալ նախադասության մեջ համադաս շաղկապը միավորում է առաջին հայացքից անհամատեղելի թվացող միավորներ՝ *She teased me and you know what else? She pulled my hair:*

Ինչպես գիտենք, համադաս նախադասությունները կարելի է բնորոշել որպես շաղկապավոր և անշաղկապ: Անգլերենում հիմնականում ուսումնասիրության առարկա են շաղկապավոր համադասությունն ունեցող նախադասությունները, մինչդեռ մյուս լեզուներում գերիշխում են անշաղկապ համադաս նախադասությունները: Մ. Միթընն իր միջլեզվական ուսումնասիրության արդյունքում հանգում է այն համոզման, որ որոշ լեզուների հատուկ է համադաս շաղկապների պարտադիր կիրառությունը, իսկ ուրիշներում համադասությունը ձևաբանորեն է դրսևորվում, մինչդեռ կան լեզուներ, որոնք զուրկ են համադասության շարահյուսական ցուցիչներից: Այն լեզուները, որոնք ի սկզբանե չեն ունեցել շաղկապներ և հարադրել են նախադասությունները միայն հնչերանգի միջոցով, ժամանակի ընթացքում փոխառել են դրանք այլ լեզուներից (Mithun 1988:331-332): Այդ միտումը պայմանավորված է գրավոր խոսքի զարգացմամբ և դրա՝ բանավոր խոսքի վրա ազդեցություն գործելու ձգտմամբ, քանի որ գրավոր խոսքում չեն վերարտադրվում դադարները, հնչերանգը, ձայնի բարձրությունը, հետևաբար ստիպված ենք կիրառել շաղկապներ: Միթըննի հետազոտությունը կարևոր է այնքանով, որ այնտեղ հնչերանգը համարվում է համադասության դրսևորման միակ ձևը: Ռ. Քըրքը, Մ. Գրինբաումը, Ջ. Լիչը և Ջ. Սվարթրիքը սույն խնդրի լուծումը տեսել են *and* շաղկապի կիրառության մեջ, որը, ըստ նրանց, բավարար է, որպեսզի առաջադրված միավորները դիտվեն որպես անշաղկապ համադասություն ունեցող քերականական կառույցներ (Quirk, Greenbaum, Leech, Svartrik 1972): Ըստ վերոնշյալ ձևաչափի՝ հետևյալ նախադասություններից երկրորդը պետք է պարունակի առանց շաղկապի կապակցված մակբայներ.

a. *Slowly and stealthily, he crept towards his victim.*

b. *Slowly, stealthily, he crept towards his victim* (Quirk et al. 1972: 550):

Ջեդչման ամբողջական տեսական նկարագիր ներկայացնելու համար անհրաժեշտ է կարևորել համադասությանը վերաբերող երեք իրողություն (Mcshane 2005:23).

1. թեև գեղչումը լուսաբանող բոլոր տեսությունները նշում են, որ համադաս նախադասությունները միավորվում են շաղկապի միջոցով, ոչ միշտ է, որ դա այդպես է, և շաղկապի ազդեցությունը միավորների գեղչման վրա դեռ համակոդմանի քննարկման կարիք ունի,
2. շատ հաճախ խնդրահարույց է շաղկապավոր և անշաղկապ համադաս նախադասությունների տարբերակումը,
3. հարկ է նաև պատկերացում ունենալ բոլոր գեղչված լեզվական միավորների վերականգնման ու դրանց ընկալման մասին, որպեսզի ամբողջական լինի մեր՝ գեղչման երևույթի ընկալումը:

Ջեդչման ավանդական սահմանումները պարտադրում են գեղչված միավորի վերականգնում: Օրինակ՝ *Mary went to the cinema and Tom ° to the theatre* ասւյթում *went* գեղչված միավորը պետք է հնարավոր լինի վերականգնել, հակառակ դեպքում չենք կարող խոսել շարահյուսական գեղչման մասին:

Ջեդչման՝ որպես լեզվական երևույթի առնաձևահատկությունների քննությունը պահանջում է անդրադառնալ նաև իմաստային գեղչմանը, քանի որ դա նույնքան կարևոր է, որքան շարահյուսականը: Իմաստային գեղչմանը բնորոշ է երկու յուրահատկություն, որոնց շնորհիվ էլ հնարավոր է դառնում տարբերակել այն շարահյուսական գեղչման տարատեսակներ-

րից: Շարահյուսական գեղջման դեպքում անհրաժեշտ է նախ և առաջ հարաբերակցել գեղջված միավորը և որևէ հարատեքստային ցուցիչ, մինչդեռ իմաստային գեղչումը պարտադրում է կապ տեսնել միայն գեղջված միավորի և իրական աշխարհից վերցված նշանակյալի միջև: Ի տարբերություն շարահյուսական գեղջման՝ իմաստային գեղչումը խթաններ է պարունակում, որոնք հնարավոր են դարձնում նշանակյալի ընկալումը: Սույն իմաստային խթաններից կարող են համարվել այն բառակապակցությունները, որոնք մեկնաբանություն են պահանջում, ինչպես նաև շարահյուսական կառույցներ, որոնց մեջ որոշ միավորներ բացակայում են:

Սույն ենթագլխի շրջանակներում մեր առանցքային խնդիրն է քննության առնել շարահյուսական գեղջման տարատեսակները համացանցային դիսկուրսի համատեքստում, քանի որ գեղչումը լեզվական երևույթ է, որն օգնում է առավել արդյունավետ և անխափան իրականացնելու համացանցային հաղորդակցությունը: Փաստական նյութի վերլուծությամբ փորձենք լուսաբանել հետևյալ խնդիրները.

- որքանո՞վ է համացանցային հաղորդակցության մեջ գեղչումն արդյունավետ լեզվական տնտեսման տեսանկյունից,
- հատկապես ո՞ր լեզվական միավորներն են հիմնականում գեղջվում, և համացանցային դիսկուրսի հաղորդակցական ինչպիսի՞ իրադրություններում է գեղչումը կիրառվում որպես լեզվական տնտեսման միջոց,
- արդյո՞ք սույն միավորները հեշտ ընկալելի են և թյուրիմացությունների, հաղորդակցական ձախողումների առիթ չեն դառնում:

Քննության առնելով շարահյուսական գեղջման՝ որպես

լեզվական երևույթի առանձնահատկությունները՝ կարելի է վստահաբար ասել, որ այն որոշակի կանոնակարգված չափորոշիչների ենթարկվող երևույթ է: Շարահյուսական տեսությունների շրջանակներում սահմանվում են զեղչման հետևյալ տարատեսակները՝ նախադասության զեղչում, բայի և վերջինիս լրացման զեղչում, գոյականների զեղչում (Halliday 2000): Շարահյուսական զեղչման թվարկված միավորներն իրենց հերթին բաժանվում են մի քանի տարատեսակների: Համացանցային դիսկուրսից քաղված փաստական նյութի քննությամբ կփորձենք պատասխան գտնել մեր առաջադրված հարցադրումներին, ինչպես նաև համակողմանի վերլուծությամբ համակարգել զեղչման տեսակներն ու դրանց առանձնահատկությունները:

Նախադասության զեղչումն անմիջականորեն առնչվում է հաղորդակցության մեջ այո/ոչ հարց ու պատասխանի հետ: Այսպես՝ կարող ենք տարբերակել զեղչման երկու տարատեսակ՝ *այո/ոչ* հարցերի զեղչում և «*wh*» հարաբերական դերանվամբ կազմվող մասնավոր հարցերի զեղչում:

Ինչպես արդեն նշել ենք, անգլերենում առկա են չորս քերականական կաղապարներ, որոնցում, բացի մեկ բաղադրիչից (stripping), հնարավոր է իրականացնել բայի զեղչում, մասնավոր հարցերի ամբողջական զեղչում, որտեղ պահպանվում է հարցական դերանունը (sluicing) և բայի լրացման զեղչում (VP): Քննենք դրանք:

Բացակը (*gap*) սահմանվում է որպես զեղչման գործընթաց, որտեղ բայը և վերջինիս լրացումներից մեկը զեղչվում են համադասական նախադասության մեջ (Johnson 2001): Օրինակ՝ *The soprano sang the high and the tenor ° the low tones* նախադասության մեջ կան քերականական զուգահեռ կառույցներ,

որոնք էլ հնարավորություն են տալիս զեղչելու բայը և վերջինիս խնդիրը, քանի որ զուգահեռ կառույցի բայը նախադասության սկզբում բացահայտում է գործողության բնույթը: Այլ կերպ ասած՝ զեղչում ցույց տվող բացակի կողքին պետք է զետեղված լինեն նախադասության այնպիսի միավորներ, որոնք թյուրիմացությունների տեղիք չեն տա: Այս դրույթի վրա հիմնվելով՝ կարելի է ասել, որ զեղչման բացակ (elliptical gapping) հնարավոր է գտնել միայն համադասական նախադասություններում և ձևի պարագա ունեցող կառույցներում: Զեղչման բացակը հնարավոր է միայն այն դեպքում, եթե նախորդող նախադասության հարաբերյալը բացահայտ է: Քննենք համացանցային դիսկուրսից վերցված հետևյալ նմուշը.

The Raven was always my favorite01/08/2017 7:52:am

guest*G : 🍷01/08/2017 7:52:am

guest*G : Mine too01/08/2017 7:52:am

Pepsi*G : 🍷01/08/2017 7:52:am

maniac*G : mine golden bug01/08/2

Դիսկուրսի վերոնշյալ հատվածը համաժամանակյա հաղորդակցական նմուշ է, որտեղ զեղչված միավորի իմաստն ընկալելի է նախորդող հարաբերյալի շնորհիվ: Լայն հարատեքստի ընդգրկմամբ հասկանում ենք, որ հաղորդակցվողները քննարկում են Է. Ա. Պոյի ստեղծագործությունները, և ի պատասխան սույն մեկնարկային ասույթի (*The Raven was always*

my favorite)՝ անանունն օգտատերը նույնպես իր հավանությունն է տալիս մյուս անանունն օգտատիրոջ գրական նախասիրություններին՝ կիրառելով *mine too* զեղչված ասույթը, որտեղ բացակայում է *is* բայ հանգույցը: *Maniac*G* անունով օգտատերը կրկին կիրառում է զեղչված ասույթ, որի իմաստը նույնպես հասկանալի է մեկնարկային ասույթում բայական հանգույցի առկայության շնորհիվ:

Լեզվական տնտեսման ակնհայտ նմուշներ են ստորև ներկայացված ասույթները.

CREEPERS EERYWHERE

angie:D (20:41) *EVERYWHERE*

angie:D անունով օգտատերը, ցանկանալով խնայել ժամանակը, ինչպես նաև իր խոսքն ավելի ազդեցիկ դարձնելու նպատակով զեղչված ասույթ է ներկայացնում գլխատառերով, որով իր բողոքն է հայտնում իրեն թաքուն հետևող օգտատերերին:

Հատկանշական է, որ երկու ասույթներում էլ զեղչվել է *are* բայական հանգույցը: Այլ կերպ ասած՝ սույն ասույթներում տեղ է գտել զեղչման տարբերակը, որը մեր աշխատանքում ներկայացրել ենք բացակ (*gapping*) գիտաբառով: Բացակի օրինակի հանդիպում ենք նաև համաժամանակյա հաղորդակցության մեկ այլ նմուշում.

(*Melvin123*): @*Nicchi*, have you met tat chief personally3:02:am

- *Nicchi*: no lol were just friends3:02:am

- @Nicchi, friends with any benefits? am always curious when it comes to pretty chics 🍷 3:03:am

(Melvin123)-ը անձնական բնույթի տեղեկատվություն է փորձում ստանալ *Nicchi*-ից, իսկ վերջինս, իր հերթին կիրառելով *no lol* ասույթը, որտեղ զեղչված են *I haven't met* լեզվական միավորները, հերքում է իր սիրային կապը մեկ այլ օգտատիրոջ հետ: (Melvin123)-ը, շարունակելով հետաքրքրվել *Nicchi*-ի անձնական կյանքով, կիրառում է բացակ պարունակող ասույթ, որտեղ կրկին զեղչված են *are* բայական հանգույցը և *you* անձնական դերանունը, որը պետք է ստանձներ ենթակայի պաշտոնը:

Բայական զեղչման մեկ այլ տարատեսակ ենք բացահայտում այն դեպքերում, երբ համադասական կառույցներում, բացի մեկ բաղադրիչից, զեղչվում են բոլոր միավորները (*stripping*): Հնարավոր է զեղչել միայն այն միավորները, որոնք նախադասության սկզբում չեն (Mcshane 2005:143): Օրինակ՝ *Neighbors often come to visit her and sometimes relatives*։ Ձեղչման սույն տարատեսակը առանձնանում է հետևյալ յուրահատկություններով, հարաբերյալը դրված է զեղչված միավորից առաջ: Նման զեղչում անհնար է իրականացնել ստորադասական նախադասություններում: Համացանցային դիսկուրսի հետևյալ նմուշում նկատելի է զեղչված կառույցի մեկ այլ տեսակ, որի բուն գործառույթը կրկին ստեղծաշարը ինայելն է, ինչպես նաև հաղորդակցության գործընթացն անխափան իրականացնելը.

- *Giggling like a bitch*9:43:am
- *MoltenIron*: Well who wouldn't...?

Այս հաղորդակցական նմուշում կա գեղջման երկու տարբերակ: Մեկնարկային ասույթում օժանդակ բայի հետ մեկտեղ գեղջված է ենթական: Համատեքստային և հարատեքստային ցուցիչների շնորհիվ պարզ է դառնում, որ խոսողն իրեն նկատի ունի: Ի պատասխան մեկնարկային ասույթի՝ *MoltenIron*, օգտատերը բազմակետի կիրառմամբ, ինչպես նաև բայի մասնակի գեղջմամբ (*stripping*) իր հավանությունն է տալիս հաղորդակցական իրադրությանը, քանի որ ըստ նրա՝ սույն իրավիճակը իսկապես ծիծաղաշարժ է: Ինչ վերաբերում է բազմակետերին՝ բազմաթիվ շարահյուսագետներ այդ կետադրական նշանի գործառույթը սահմանում են որպես ասույթի գեղջման կամ մեջբերման միջոց: Հատկանշական է, որ այս կետադրական նշանը սույն գործառույթները կարող է ունենալ թե՛ գեղարվեստական տեքստերում, թե՛ համացանցային դիսկուսում: Ինչ խոսք, բազմակետի՝ գեղջում իրականացնելու գործառույթը շատ ավելի լայն կիրառություն ունի համացանցային հաղորդակցությունում:

Բայի մասնակի գեղջումը բավականին հաճախադեպ է համացանցային հաղորդակցության համաժամանակյա տարատեսակում: Ջ. Ռոսը, ուսումնասիրելով հարցական նախադասության գեղջման յուրահատկությունները առաջադրում է բացթողում (*sluicing*) գիտաբառը, երբ գեղջվում է հարցական նախադասությունն ամբողջությամբ, և պահպանվում է միայն *wh* հարցական դերանունը (Ross 1969):

Ըստ ՄակՇեյնի (McShane 2005: 160)՝ շարահյուսական գեղջման այս տիպի առանցքային հատկանիշներն են.

- *wh*-ով սկսվող լեզվական միավորը սովորաբար գեղջում իրականացնելու հնարավորություն է ընձեռում,
- բառային այլ միավորներ, որոնք ասույթում լրացուցիչ

անդամներ են կամ պաշտոն ունեն (that, whether, if, for), չեն կարող գեղջման հնարավորություն ընձեռել,

- նշանակյալը կարող է նախորդել գեղջված միավորին կամ գետեղված լինել դրանից հետո,

- նշանակյալը կարող է բացահայտ շարահյուսական միավոր կամ գործաբանորեն հեշտ ընկալվող ներակա լեզվական տարր լինել, երբ հաղորդակցական իրադրության մասնակիցները ցուցայնության միջոցով ընկալելի են դարձնում նշանակյալը: Օրինակ (հաղորդակցությունը տեղի է ունենում հագուստի խանութում)՝ հաճախորդն այսպես է արտահայտվում իրեն առաջարկվող զգեստի մասին. *«If you tell me how much, I'll tell you if I like it»*,

- գեղջման թիրախը ոչ թե ասույթի գլխավոր անդամն է, այլ ասույթն ամբողջությամբ է գեղջման ենթակա, օրինակ՝

lol i guess friskers21:56:pm

brent: i couldnt go thru that21:56:pm brent:

i wouldnt

22:00:pm

brent: i feel sorry for smitty in a way22:00:pm Friskers:

@brent, why????

Համաժամանակյա դիսկուրսից քաղված տվյալ օրինակում ունենք գեղջման մի տարատեսակ, երբ հարցական why դերանունից բացի՝ գեղջված են ասույթի մնացած անդամները՝ do օժանդակ բայը, You անձնական դերանունը, feel բայ-հանգույցը և sorry ստորոգելիական վերադիրը:

Ստորև ներկայացվող համաժամանակյա դիսկուրսից քաղված հատվածը նույնպես գեղջման վերոնշյալ տեսակն է ներկայացնում, և դա լեզվական տնտեսման արդյունավետ միջոց է. համաժամանակյա հաղորդակցությունն իրականանում է առանց որևէ արգելքների.

terry: dont like him?7:10:am Nicchi: no7:11:am
 terry: wow never met anyone that didnt like him7:11:am
 terry: *why not?*7:11:am
 Nicchi: lol wait whats one of his songs7:12:am terry:
 rockin the free world7:12:am
 Nicchi: ye no lol7:13:am Nicchi: *idk why*

Այս հաղորդակցական նմուշի քննությունից պարզ է դառնում, որ հաղորդակցվողները մեկ խոսքային իրադրությունում կիրառում են գեղչման մի քանի տարատեսակ: Այսպես՝ մեկնարկային ասույթում գեղչված է ենթական: Հաղորդակցությունը եզրափակող Nicchi: *idk why* ասույթում կա բացթողում (sluicing) պարունակող գեղչում, որտեղ գեղչված է մի ամբողջ ասույթ (why I don't like him)՝ բացի *why* հարաբերական դերանունից:

Ամփոփելով ասվածը՝ կարելի է եզրահանգել, որ գեղչման սույն տարատեսակին հատուկ են բնութագրական որոշակի գծեր, որոնց շնորհիվ ավելի հստակ պատկերացում կարելի է կազմել դրա յուրահատկությունների մասին:

Քննելով բայի գեղչման դեպքերը՝ բացահայտում ենք բայական գեղչման մեկ այլ տարատեսակ ևս, որն իր կարևորությամբ չի զիջում վերոնշյալներին: Սույն տարատեսակը առանձնանում է նրանով, որ գեղչվում են թե՛ բայը և թե՛ վերջինիս լրացում խնդիրը: Բայական գեղչման հետևյալ օրինակներում գեղչումը հնարավոր է դառնում միայն անմիջապես նախորդող օժանդակ բայի շնորհիվ, օրինակ՝ 1. *Jane doesn't watch football, but Jack **does***, 2. *Jane reads French novels, but Jack doesn't*: Բայի և վերջինիս լրացման գեղչումն առանձնանում է հետևյալ հատկանիշներով (Mcshane 2005:146).

- Եթե հարաբերյալը շարահյուսորեն հեշտ ընկալելի միավոր է, ինչը բացահայտ երևում է ասույթում, ապա անհրաժեշտ չէ, որ վերջինս նախորդի գեղչված միավոր պարունակող նախադասությանը, օրինակ՝ *«I'm not **going**»*. *«Ok, if you aren't^o, then I'm not either»*.

- Եթե հարաբերյալը շարահյուսորեն ըմբռնելի է, ապա բոլորովին պարտադիր չէ, որ վերջինս նույնական լինի գեղչված միավորի հետ, օրինակ՝ *«Bill defended himself against the accusations because his lawyer couldn't»* (սույն օրինակում հարաբերյալը պարունակում է *himself*, մինչդեռ եթե վերականգնենք գեղչված միավորը, ապա այդ դեպքում կունենանք *him*):

- Հարաբերյալը կարող է ընկալվել իրական աշխարհի հարատեքստային իրադրության շնորհիվ: Պատկերացնենք հետևյալ հաղորդակցական իրադրությունը. խոսողը պատրաստվում է ցատկել ջրացատկի աշտարակից, բայց ընկրկում է և արտաբերում հետևյալ ասույթը՝ *«Oh, I just can't^o»*:

- Ձեղչված բայը կամ վերջինիս լրացումը կարող են և նախորդել հարաբերյալին, օրինակ՝ *«It's your fault. I know that you didn't mean to^o, but you did it»*:

- Ձեղչում պարունակող նախադասությունը հնարավոր է՝ ստորադաս հարաբերություն ունենա հարաբերյալ նախադասության հետ, օրինակ՝ *«We are not **going to that movie**, because my husband doesn't want to^o»*:

Ինչպես վկայում է փաստական նյութի վերլուծությունը, համացանցային դիսկուրսում գեղչման այս տարատեսակը չափազանց արդյունավետ և կիրառելի միջոց է լեզվական տնտեսման առումով, քանի որ հնարավորություն է ընձեռում օգտատերերին ստեղնաշարը խնայելու և հաղորդակցական գործընթացը տվյալ համատեքստում անխափան պահելու:

Հապավումներ և համառոտագրություններ. գործաբանական-հանրալեզվաբանական հայեցակերպ

Համացանցային դիսկուրսի մեր քննությունը չի կարող շրջանցել նաև համացանցային հապավումների ստեղծման և կիրառման իրողությունը, քանի որ վերջիններս դարձել են համաժամանակյա և տարաժամանակյա հաղորդակցության տարատեսակների անփոխարինելի բաղադրիչներ: Համացանցային տիրությունը նորաբանություններն ու հապավումները ստեղծվում են նույն ավանդական սկզբունքներով: Կազմության առումով դրանք նոր համարվել չեն կարող, քանի որ անգամ ամենատարօրինակ նորաբանությունները ստեղծվում են արդեն նախկինում սահմանված որոշակի կանոններով (Crystal 2004):

Ինչպես արդեն նշել ենք, հապավումները եղել են գրավոր լեզվի անբաժան մաս՝ տեղ գտնելով թե՛ տպագիր, թե՛ ձեռագիր տեքստերում (Baron 2010:98): Կարևոր է շեշտադրել այն փաստը, որ համացանցային հաղորդակցության մեջ դրանց գործառույթը ժամանակ և էներգիա խնայելն է (Աղաջանյան 2013): Սակայն դրանց լայնատարած կիրառությունը պայմանավորված է նաև հասարակական գործոնով, այն է՝ օգտատերերը հապավումների կիրառամբ նպատակ են հետապնդում ցույց տալու, որ համացանցային դիսկուրսի հմուտ լեզվակիր են կամ գիտակ: Ինչպես առերես հաղորդակցության ժամանակ, այնպես էլ համացանցային դիսկուրսում համառոտագրություններն ու տառային հապավումները գործածվում են՝ մատնանշելու անհատի՝ որևիցե համացանցային խմբին պատկանելը: Մինչև համառոտագրությունների և հապավումների ծագումնաբանական առանձնահատկություններին անդրադառ-

նալը հույժ կարևոր է քննել դրանց գործաբանական, հանրալեզվաբանական գործառույթը՝ համացանցային տարբեր տիպոյթներում:

Հիմնվելով կատարված ուսումնասիրությունների վրա՝ պարզում ենք, որ համացանցային հաղորդակցությունը առերես շփման նման առանձնանում է որոշակի հաստատված նորմերով, որոնցով ստեղծվում են սոցիալական հարաբերություններ, և ի հայտ է գալիս հաղորդակցվողների մշակութային ինքնությունը: Թրլոուն և Բրաունը, քննելով համացանցային դիսկուրսի յուրահատկությունները, ներկայացնում են դիսկուրսի սույն տարատեսակը բնութագրող չափորոշիչներ, որտեղ շեշտվում են հաղորդագրությունների հակիրճ լինելու կարևորությունը, հարալեզվական միջոցների բացը լրացնող տեքստային և կետադրական միավորների կիրառումը, ուղղադրական նորմերի միտումնավոր խեղաթյուրումը, ինչպես նաև համառոտագրությունների և հապավումների հաճախադեպությունը (Thurlow & Brown 2003):

Մեր կատարած ուսումնասիրությունները թույլ են տալիս նկատել, որ լեզվական միավորներն ընդհանրապես և հապավումներն ու համառոտագրությունները մասնավորապես կարող են օգտատերերի մասին որոշակի տեղեկատվություն հաղորդել, ընդ որում՝ որքան հազվադեպ է կիրառված հապավումը կամ համառոտագրությունը, այնքան ավելի ակնհայտ է օգտատիրոջ հաղորդակցական հմտությունը:

Նախ ներկայացնենք համառոտագրությունների և հապավումների միջև առկա հիմնական տարբերությունները: Նման անդրադարձը պայմանավորված է այն փաստով, որ դրանց ծագման լուսաբանումը էական դեր կարող է խաղալ նոր ի հայտ եկած հապավումների ու համառոտագրությունների լեզ-

վական առանձնահատկությունների քննության համատեքստում: Ինչպես գիտենք, նորարարական տեխնոլոգիաների զարգացումը մեծ դեր է խաղացել հապավումների տարածման գործում, քանի որ օգտատերերը, ցանկանալով խնայել ժամանակը, հաճախ են դիմում դրանց օգնությանը:

Կարճ հաղորդագրությունները կարող են համարվել հաղորդակցության դյուրին միջոցներ: Հենց այդ պատճառով էլ այլ գործողություններով զբաղված (օրինակ՝ հեռուստացույց դիտող, դասախոսություն լսող կամ ճամփորդող)՝ իրենց հաղորդակցական պահանջմունքը հաճախ բավարարում են կարճ հաղորդագրությունների միջոցով (Hortstmannshof and Power 2005): Ուստի չի կարելի թերագնահատել դրանց դերը լեզվի, մասնավորապես համացանցային լեզվի ձևավորման մեջ: Կարճ հաղորդագրությունների յուրահատկություններից է գրանշանների սահմանափակումը (160 նիշ), որի պատճառով գրուցակիցները դիմում են հապավումների և համառոտագրությունների օգնությանը՝ ժամանակի ընթացքում ստեղծելով նորերը: Կարճ հաղորդագրությունների սեղմ, խտացված ձևաչափը և սահմանափակ գրանշանները պետք համապատասխանեցված լինեն հապավումների ու համառոտագրությունների կիրառության նորմերին: Ուստի հիմնվելով փորձի և ցանցային տեղեկատվության յուրահատկության վրա՝ հաղորդակցվողները փորձում են միատարրություն ստեղծել, ինչն էլ հանգեցնում է կարճ հաղորդագրությունների գործածության:

21-րդ դարում համացանցից օգտվողների թիվը բազմապատկվել է, և հաղորդակցվողները հնարավորություն են ստացել տարբեր ծրագրերի միջոցով ուղարկելու թե՛ ձայնային և թե՛ կարճ հաղորդագրություններ, հաճախ նաև երկուսը միաժամանակ: Այս ոլորտում կատարված վերջին հետազո-

տությունները փաստում են, որ կարճ հաղորդագրությունները հիմնականում կիրառվում են տարիքային և մշակութային նույն խումբը ներկայացնող զրուցակիցների կողմից համաժամանակյա տիրույթում, և այդ պարագայում անհրաժեշտ է, որ հաղորդակցվողները հենքային գիտելիք ունենան կիրառվող համացանցային հապավումների մասին, որպեսզի ի վիճակի լինեն վերծանելու դրանց արտահայտած իմաստը: Ուստի հապավումների և համառոտագրությունների զարգացման տեմպը կախված է այնպիսի գործոններից, ինչպիսիք են համացանցային գրագիտությունը, հենքային գիտելիքը, զրուցակիցների մշակութային պատկանելությունը, նրանց տարիքային խումբը և այլն:

Համառոտագրությունների և հապավումների ծագումնաբանությանը վերաբերող հիմնախնդիրների քննությունից պարզ է դառնում, որ հապավումներն առաջացել են համառոտագրություններից: Համացանցային լեզվաբանության շրջանակներում կատարված ուսումնասիրությունները բացահայտում են այս լեզվական միավորների միջև եղած տարբերությունները, ինչն էլ, իհարկե, պայմանավորված է համացանցային դիսկուրսի ի հայտ գալու գործոնով: Մի շարք համացանցային բառարանների ստեղծումը դրական խթան դարձավ համացանցային տիրույթում կիրառվող հապավումների և համառոտագրությունների քննությունը մեթոդաբանական առումով առավել հիմնավոր իրականացնելու համար: Համառոտագրությունների ու հապավումների այնպիսի գլխավոր տարբերությունների բացահայտումը, ինչպիսիք են լեզվական միավորների ու եզրաբանական բաղադրիչների ընտրությունը, բառակապակցությունների կրճատումը և այլն, հնարավորություն տվեց մեթոդաբանական առումով ճիշտ հիմքերի վրա

դնելու դրանց քննության խնդիրները (Աղայան 1979): Եզրույթներից, հատուկ և հասարակ անուններից բացի՝ կարող են համառոտագրվել նաև առանձին բառեր: Ինչպես գիտենք, համառոտագրությունները կարդացվում են որպես ամբողջական միավորներ, մինչդեռ հապավումները ներկայացվում են կրճատ ձևով: Հետաքրքրական է նաև այն, որ համառոտագրությունները բառեր չեն կազմում, իսկ հապավումներից ստեղծվում են հատուկ տիպի բաղադրյալ բառեր:

Համառոտագրությունները ստեղծվում են, երբ կրճատվում են բառի սկզբնամասը, վեջնամասը կամ միջնամասը: Առցանց հաղորդակցության ժամանակ հապավումները մեծ դեր են խաղում բառաստեղծման գործում: Համացանցային լեզվաբանության շրջանակներում կատարված ուսումնասիրությունները վկայում են, որ համացանցային դիսկուրսում գոյություն ունեն կրճատման մի քանի հիմնական ձևեր: Ելնելով արդեն իսկ հաստատված նորմերից՝ կարելի է առանձնացնել համառոտագրությունների և հապավումների ստեղծման հետևյալ օրինաչափությունները.

1. սկզբնամասի կրճատում՝ *u (you), ur(you are կամ your), @goki, hahahaha u got that right cause that where we @AsianGirl1987, came so like the other 17 names u use but u will freeze to death brr*
2. միջնամասի կրճատում՝ *(Skyhigh)՝ Silence for two min plz(please)*

Ինչպես տեսնում ենք, բերված ասույթում առկա է թե՛ միջնամասի և թե՛ վերջնամասի կրճատում:

3. Վերջնամասի կրճատում՝
sheetmetalman: its going bro, be prepared for the new room, its called tardville4:46:am

Բերված օրինակում դժվար չէ նկատել, որ առկա է բառավերջի կրճատում: Հայտնի է, որ սույն միջոցը լայն տարածում ունի նույնիսկ առերես հաղորդակցություն իրականացնելիս: Համացանցային հաղորդակցության մեջ ի հայտ է եկել քերականական կրճատման նոր ձև, որը գրեթե գոյություն չունի գրական անգլերենի տարատեսակներից որևիցե մեկում:

y'all niggas fake y'all was just saying NBA Youngboy was involved in this indecent..... WHAT?

Տվյալ նմուշի վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ առկա է բառավերջի կրճատում ապաթարցի միջոցով, որը կարելի է նոր երևույթ համարել քերականական կրճատման մեջ:

Թե՛ գրավոր և թե՛ բանավոր դիսկուրսում տարբեր հապավումներ իրականացնում են տարբեր գործառույթներ՝ կախված իրադրային նպատակից (Աղաջանյան 2013): Այսպես՝ անվանական կրճատմամբ ստեղծված լեզվական նոր միավորը կարող է դառնալ նոր բառ՝ ընդգրկվելով տպագիր ու առցանց բառարաններում, օրինակ՝ FAQ (frequently asked questions) հապավումն իր տեղն է գտել բացատրական բառարաններում և համարվում է համացանցային գիտաբառ:

Մեղմասական հապավումները հնարավորություն են տալիս գոեհկաբանությունները փոխարինելու հապավումներով հատկապես առցանց կայքերում, օրինակ՝ WTF (*what the fuck*) մեղմասությունը կարելի է նաև վերծանել որպես *what the fun*: Սակայն պետք է նշել այն փաստը, որ վերջին շրջանում ի հայտ են եկել սույն հապավման այլ ձևեր նույնպես, որոնք կիրառվում են համացանցային հաղորդակցության մեջ: *What* հարցական դերանունը հաճախ փոխարինվում է *why*, *who*, *when where* և անգամ *whatever* դերանուններով: Օրինակ՝

Bro drop this when I was sleep wtf.

Բերված օրինակը համացանցային տարածամանակյա հաղորդակցության նմուշ է, որտեղ օգտատերը, կիրառելով *wtf* հապավումը, մեկնաբանություն է տալիս աֆրո-ամերիկյան երգչի կատարմանը: Այստեղ *wtf* հապավման ներիմաստը պարզ չէ, քանի որ, տվյալ դեպքում մենք չենք կարող ըստ համատեքստի և հարատեքստի կռահել, թե օգտատերը ինչու է գործածել սույն հապավումը: Հետաքրքրական է նաև այն, որ այստեղ չի գործում ժամանակների համաձայնեցում, որը անգլերենում ընդհանուր առմամբ պարտադիր պահանջ է:

Մեղմասական հապավման օրինակներ կարող ենք գտնել թե՛ համաժամանակյա և թե՛ տարածամանակյա հաղորդակցության տարատեսակներում: Մեկ այլ մեղմասական հապավման օրինակ է *pos* միավորը: Այսպես՝

Untalented pos that needs his throat slit. Post Malone could've gotten ANYONE else on it. But settled for that fag....

Բերված նմուշում օգտատերն իր բացասական վերաբերմունքն է արտահայտում *Post Malone* կատարողի մասին՝ կիրառելով *pos* (*piece of shit*) հապավումը: Հատկանշական է, որ մեկ ասույթում առկա են մեղմասական նրբերանգներ պարունակող *pos* հապավումը և *fag* համառոտագրությունը, ընդ որում՝ վերջինը որոշակի բազմիմաստություն ունի. մի կողմից կարող է կիրառվել որպես գոյական՝ «անուշադիր, ջղայնացնող անձ» իմաստով, մյուս կողմից՝ իրացվել համասեռամոլ նշանակությամբ՝ արտահայտելով խոսողի վիրավորական վերաբերմունքը: Հետաքրքրական է, որ նույն *fag* միավորը որոշ դեպքերում, կախված հարատեքստից, կարող է հանդես գալ որպես հապավում՝ *Freaky Alien Genotype* (այլմոլորակայինի տարօրինակ ժառանգ) իմաստով:

Մեղմասական հապավումները կարող են նաև ձևաբանորեն խտացնել տեքստը, որը, իհարկե, ավելի է դժվարացնում ասույթի արտահայտած իմաստի ընկալումը, ինչպես, օրինակ, *JFGI (just fucking google it)* ասույթում: Խտացնող հապավման մեկ այլ օրինակ ապացուցում է, որ ասույթի իմաստը կարող է ընկալելի չլինել հաղորդակցվողների համար, քանի որ այն այնքան էլ լայն կիրառություն չունի: Օրինակ՝ *NOYB (none of your business)* հապավումը ձևաբանորեն խտացնում է տեքստը, քանի որ տվյալ հապավման մեջ կրճատվել են ժխտական ու ստացական դերանունների, կապի, ստացական դերանվան և գոյականի վերջավորությունները:

I had to listen to this song 20 times in a roll nbs.

Սույն ասույթում հապավումը վերցված է Youtube սոցիալական կայքից: Այստեղ *nbs (no bull shit* կամ *nigger bull shit)* հապավման ներիմաստը պարզ չէ, քանի որ այստեղ կարող է կրճատված լինել ժխտական դերանունը կամ գոյականը:

Տեղեկատվական հապավումները, լինելով ասույթի բաղադրիչ, լրացուցիչ տեղեկություն են հաղորդում ասույթի վերաբերյալ, օրինակ՝ *YAM (Yet another meeting)*: Հարկ է հաշվի առնել, որ մետահաղորդակցական հապավումները, մուտք գործելով ասույթ, հաղորդակցության մաս են կազմում: Դրանց շարքին կարող են դասվել սկզբնապես տեղեկատվական բնույթ ունեցող հապավումները, օրինակ՝ *LOL (laugh out loud)*: Մետահաղորդակցական հապավման մեկ այլ օրինակ է *tbh-p (to be honest)*, որը վերցված է տարածամանակյա հաղորդակցության նմուշից: Այսպես՝

This song deep as hell tbh.....

Պետք է նշել, որ օգտատերերը ինչ-որ չափով կարող են վերծանել հապավումների ներիմաստը, սակայն այդ լեզվա-

կան միավորները կարող են նաև հանդես գալ որպես գուտ դիսկուրսի նշույթներ:

Հապավումները համացանցային հաղորդակցության մեջ չեն սահմանափակվում բառերի կամ արտահայտությունների սկզբնական տառերի կրճատմամբ, օրինակ՝ զրույցներում կարող են կրճատվել, հապավվել ամբողջական նախադասություններ: Հաղորդակցվողները հիմնականում որոշակի պատկերացում ունեն այդ հապավումների մասին, սակայն դրանց որոշ մասը ժամանակի ընթացքում դուրս է մղվում լեզվից, և ի հայտ են գալիս նորերը:

Հաշվի առնելով համացանցային հապավումների բազմիմաստության իրողությունը՝ գտնում ենք, որ հաղորդակցությունը հաջող իրականացնելու և հապավումների ներիմաստը ըմբռնելու համար անհրաժեշտ է օգտվել համատեքստային և հարատեքստային ցուցիչների ընձեռած հնարավորություններից: Ակնհայտ է, օրինակ, որ *t.c* հապավումը կարող է տարբեր կերպ մեկնաբանվել (*take care k'anal too cool*)՝ կախված հաղորդակցական իրադրությունից: Ինչպես տեսանելի է համատեքստից, *t.c*-ն փոխարինում է հաղորդակցության ավարտ նշող *take care* միավորին, այսինքն՝ հրաժեշտի արտահայտություն է.

iceheart : great

tc maniac

Սույն համաժամանակյա ասություն հաղորդակցվողները քննարկում են Հիչքոքի նկարահանած «Խելագարը» գեղարվեստական ֆիլմը: Օգտատերը իր դրական վերաբերմունքն է արտահայտում ֆիլմի վերաբերյալ՝ գործածելով հապավման և հուզանշանի համադրություն: Սակայն եթե ասություն չլիներ *great* ածականը, այն կարող էր թյուրիմացության պատճառ

դառնալ, քանի որ 🍷🍷🍷 *cheers* հուզանշանն էլ իր հերթին բազմիմաստ է: Այս ասույթը կրում է հավանության ներիմաստ, սակայն, ինչպես արդեն նշել ենք, այն կարող է նաև արտահայտել շնորհակալության կամ ցտեսության ներիմաստները:

Մեկ այլ օրինակում տեսնում ենք, որ համացանցային համաժամանակյա հաղորդակցության լեզուն կարող է դժվարություն ստեղծել այն օգտատերերի համար, որոնք առցանց տիրույթում դեռևս հմուտ հաղորդակցվողներ չեն.

ILY

Bbl

Օգտատերը մեկ ասույթի մեջ կիրառում է երկու հապավում: Առաջինը էլեկտրոնային զրույցներում հիմնականում ունի *I love you* ներիմաստը, սակայն մյուս հապավման իմաստի վերծանմամբ հասկանում ենք, որ այս ասույթում վերջինս արտահայտում է *I am leaving you* իմաստը: Ուստի օգտատերերը պետք է որոշակի գիտելիք ունենան մինչև չատ սենյակներում հաղորդակցություն սկսելը:

Համացանցային համաժամանակյա հաղորդակցության ընթացքում որոշ հապավումների ի հայտ գալը, իսկ մի քանիսի նաև դուրս մղվելը կախված են օգտատերերի նախասիրություններից, ինչպես նաև դրանց հետագա զարգացման փուլերից:

Համաժամանակյա դիսկուրսից քաղված փաստական նյութի վերլուծությունը կարող է բացահայտել հաղորդակցվողների համացանցային գրագիտության մակարդակը, նրանց՝ համացանցային նորաբանություններին տեղյակ լինելու փաստը: Նման բացահայտում հնարավոր է հետևյալ ասույթում. *hi wc kimmmy* ասույթում կիրառված *wc (wrong*

conversation// web camera) հապավումը կարող է թյուրիմացության հանգեցնել, քանի որ այն բազմիմաստ է: Ուստի հաղորդակցվողները պետք է հաշվի առնեն ավելի լայն հարատեքստ, որպեսզի ընկալելի լինի, թե ինչ է ցանկանում ասել զրուցակիցը: Օգտատերը չի կիրառել որևիցե կետադրական նշան, այդ իսկ պատճառով դժվար է հասկանալ՝ արդյոք ասույթը հարցական է, թե հաստատական, սակայն հարատեքստի միջոցով պարզ է դառնում, որ օգտատերը ցանկանում է իմանալ, թե արդյոք Քիմին տեսախցիկ ունի: Համացանցային դիսկուրսում հապավումների առկայությունը կարող է թյուրըմբռնման պատճառ դառնալ, եթե օգտատերը նորեկ է: Այսպես՝

sheetmetalmn: ok, kimmmy, give you the benefit of the doubt, where are you from?3:58:am

(kimmmy): @sheetmetalmn, PA3:58:am

Սույն նմուշում առաջին օգտատերը ցանկանում է իմանալ զրուցակցի բնակության վայրը, մինչդեռ վերջինս պատասխանում է նրան հապավման միջոցով: *PA* հապավումը այստեղ կիրառված է՝ Փենսիլվանիա նահանգը նշելու համար: Սակայն այս հապավումը կարող է նաև ունենալ *տղա* կամ *ծնողներին խորհուրդ է տրվում* իմաստը:

Ստորև բերվող ասույթի երկրորդ մասում երրորդ օգտատերը, գործածելով ներքոնշյալ ասույթը, վիրավորում է Քիմի անունով օգտատիրոջը՝ նրան անվանելով ներցեղային խաչասերման արդյունքում ի հայտ եկած արարած Փենսիլվանիայից:

Poe: didn't think PA had inbreds

(kimmmy): @juzzy29, WGO 5:00:am

Մեկ այլ օրինակում տեսնում ենք, որ Քիմին կիրառել է *WGO (what's going on)* հապավումը՝ առանց հարցական կետադրական նշանի: Պետք է նշել որ առցանց բառարաններում սույն հապավման բացատրության մեջ հարցական նշանը նույնպես բացակայում է: Ուստի կարող ենք փաստել, որ համացանցային հապավումների դեպքում հարցական նշանը պարտադիր չէ.

hello jazzy how r u 4:47:am I'm good hru 4:47:am

Բերված նմուշում տեսնում ենք, որ համաժամանակյա հաղորդակցության մեջ օգտատերերը գործածել են թե՛ համառոտագրություն և թե՛ հապավում: Առաջին օգտատերը կրճատել է բայի առաջին ու վերջին մասը, որը կարող ենք նաև համարել համանուն: Կարելի է նկատել, որ երկու օգտատերերն էլ խուսափել են կետադրական նշաններից:

Մեկ այլ օրինակում տեսնում ենք, որ համաժամանակյա հաղորդակցության մեջ հապավումների կիրառումը ոչ միայն տվյալ խմբային պատկանելության դրսևորում է, այլև հետամուտ է ժամանակ խնայելու: Ինչպես տեսնում ենք, ներքոհիշյալ նմուշում հապավման գործածությունը նույնպես ժամանակ խնայելու նպատակ է հետապնդում.

(Me Me Pick Me): x0raw0x what u up to 5:07:am

x0rawr0x: @(Me Me Pick Me), nm 5:07:am

Այստեղ առաջին օգտատերը, կիրառելով սկզբնամասի կրճատում, [*u (you)*], ցանկանում է իմանալ *Me Me Pick Me*-ի որպիսությունը, ընդ որում՝ ասույթում զեղչված է լիմաստ բայը: Օգտատերերը պետք է բավականին հմուտ լինեն, որպեսզի հասկանան համացանցային հաղորդակցության ընթացքում կիրառված հապավումների կամ համառոտագրությունների իմաստը: Տվյալ օրինակում երկրորդ օգտատերը

գործածել է *nm (not much/ nothing much)* հապավումը, որը ուրիշ խոսքային իրադրություններում կարող է նշանակել բոլորովին այլ բան: Ստորև ներկայացված նմուշը դրա վառ ապացույցն է.

Don't worry when kids say u r ugly, it's not only u... including their mom, Give them what they want, n u will.be the most beautiful girl in their world

Սույն ասույթը քաղված է տարածամանակյա հաղորդակցության նմուշից, որտեղ ի հայտ է գալիս համառոտագրությունների բազմակի կիրառում: Ինչպես տեսնում ենք, օգտատերը կրճատել է դերանվան և բայ հանգույցի սկզբնամասերը, որպեսզի խնայի ստեղնաշարը և ժամանակը: Ակնհայտ է, որ վերոնշյալ օրինակում *n* տառը կարող է հանդես գալ թե՛ որպես հապավում և թե՛ համառոտագրություն: Այս նմուշում այն գործածվել է որպես բառավերջի համառոտագրություն, որը փոխարինում է *now* ժամանակի մակբային:

Ամփոփելով սույն գլուխը՝ հանգում ենք այն եզրակացության, որ համաժամանակյա հաղորդակցության մեջ զրուցակիցները կիրառում են գեղչում՝ ժամանակը խնայելու, ինչպես նաև ավելի շատ տեղեկատվություն փոխանցելու նպատակով: Հատկանշական է, որ համատեքստի և հարատեքստի շնորհիվ հնարավոր է վերականգնել ասույթի գեղչված միավորը:

Եզրակացնում ենք նաև, որ լեզվական տնտեսման խիստ արդյունավետ միջոցներից են հապավումներն ու համառոտագրությունները: Այս լեզվական միավորները համացանցային դիսկուրսի անբաժան մասն են, և դրանց հիմնական նպատակն է խնայել ժամանակը և ցույց տալ օգտատիրոջ՝ որևիցե խմբին պատկանելը: Որոշ դեպքերում դրանք կիրառվում են բանավոր խոսքի նրբերանգները շեշտադրելու նպատակով:

ԾԱՆՈԹԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

1. Օրինակում նշանը սովորաբար մատնանշում է գեղջված միավորը:

2. Հետևաբար պատահական չէ, որ Կունոն խնդիրը մեկնաբանելիս նշում է, թե գործառական շարահյուսությունը (դիսկուրսի քերականությունը) և սերող քերականության տեսությունը հակընդդեմ կողմեր չեն: Ենթադրենք՝ որևէ լեզվական երևույթ կարող է մեկնաբանվել միայն շարահյուսական գործոնների օգնությամբ: Այդ դեպքում թե՛ սերող քերականությանը հարողները և թե՛ դիսկուրսի քերականագետները այդ երևույթը կվերլուծեն միայն շարահյուսական բաղադրիչի հիման վրա: Եթե որևէ լեզվական երևույթ կարելի է մեկնաբանել և՛ դիսկուրսի, և՛ շարահյուսության տեսանկյունից, ապա ճիշտ կլինի շարահյուսական բաղադրիչը քննել շարահյուսության տեսանկյունից, մինչդեռ դիսկուրսիվ գործոնները, որոնք ուղղակիորեն առնչվում են այդ շարահյուսական առանձնահատկությանը, պետք է լուսաբանել դիսկուրսի բաղադրիչի հայեցակետից: Այլ կերպ ասած՝ անհրաժեշտ է հաշվի առնել, որ սկզբունքորեն սխալ է շարահյուսության ուսումնասիրության տիրույթից դուրս գտնվող երևույթների քննությունը սահմանափակել շարահյուսական տեսանկյունով (Kuno 1987: 1-2):

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Ամփոփելով հետազոտությունը՝ նկատենք, որ 21-րդ դարում նորարական տեխնոլոգիաների, մասնավորապես համացանցի լայնատարած կիրառումը չէր կարող իրենց ազդեցությունը չունենալ լեզվի վրա: Համացանցի շնորհիվ ի հայտ եկած հաղորդակցական նոր ձևաչափերը փոխեցին հաղորդակցության ավանդական միջոցները՝ դրանով ուսումնասիրության նոր դաշտ բացելով լեզվաբանների, հանրաբանների, հոգեբանների համար:

Ուսումնասիրությունը պարզում է, որ համացանցային հաղորդակցությունն ընդհանրապես և անգլերեն հաղորդակցությունը մասնավորապես, դեռևս զարգացման փուլում լինելով, արդեն իսկ առանձնանում են հստակ սահմանված նորմերով և հաղորդակցական մարտավարություններով, որոնք կարևորում են համագործակցային բաղադրիչը՝ այսպիսով խթանելով միջանձնյա հաջող հաղորդակցության իրականացումը:

Ինչպես առերես, այնպես էլ համացանցային հաղորդակցության ընթացքում անկարելի է անտեսել հաղորդակցական ակտերի սոցիալ-հոգեբանական առանձնահատկությունները, քանի որ անհատ-խոսողները համացանցի միջոցով անգլերեն հաղորդակցվելիս առաջնորդվում են իրենց իսկ սոցիալական արժեքներով և իրականացնում իրենց հաղորդակցական նպատակը: Համացանցային հաղորդակցության յուրահատկությունների քննությունը անհնար կլիներ առանց սոցիալական կեցվածքի ուսումնասիրության, քանի որ այն ներառում է օգտատերերի՝ համացանցում բարձրացվող տարբեր թեմաները մեկնաբանելու կարողությունը, ինչպես նաև համացանցում որևէ տեղեկատվություն նպատակային ներկայացնելու հմտությունը:

Ինչպես ցույց են տալիս անգլերեն համացանցային հաղորդակցության մեր ուսումնասիրության արդյունքները, թյուր են այն կարծիքները, որ համացանցային հաղորդակցության մեջ բացակայում են սոցիալական ցուցիչները, որոնք օգնում են օգտատերերին գործադրելու ճիշտ հաղորդակցական մարտավարություն: Թերևս սույն արժևորումը կարելի էր ճշմարտացի համարել համացանցային հաղորդակցության զարգացման սկզբնական փուլերի համար, սակայն այժմ համացանցով հաղորդակցվողները չեն անտեսում հարատեքստային ցուցիչները, քանզի տվյալ հաղորդակցությունը, ըստ էության, չի իրականանում սոցիալական վակուումում: Այլ կերպ ասած՝ համացանցով հաղորդակցվողները, մասնավորապես անգլերեն հաղորդակցվողներն ունեն ինքնաարտահայտման որոշակի միջոցներ, որոնց հիմքում ընկած են համացանցային քաղաքավարության նորմերը:

Ուսումնասիրությունը վկայում է, որ համացանցում հաղորդակցվելիս անգլալեզու անհատների սոցիալական փոխազդեցության հիմքում ընկած է համագործակցության սկզբունքը, որը նպաստում է արդյունավետ հաղորդակցության իրագործմանը:

Ինչպես առերես հաղորդակցության ժամանակ, այնպես էլ համացանցում անգլերեն հաղորդակցվելիս կարևորվում է հարատեքստը, քանի որ այն, լինելով հարաշարժ, անընդհատ փոփոխվում է, և հաղորդակցական ակտերը դասավորվում ու վերադասավորվում են՝ ըստ այդմ ստեղծելով համացանցային «սոցիում»: Վիրտուալ տիրույթում արդյունավետ հաղորդակցությունը և ճիշտ մտահանգումներ կատարելը մեծապես պայմանավորված են անհատ-հաղորդակցվողների հենքային գիտելիքներով, մշակութային և սոցիալ-հոգեբանական առանձ-

նահատկություններով, ինչպես նաև համացանցային գրաճանաչությամբ:

Համացանցային դիսկուրսի տեսական սահմանումների միջգիտակարգային քննությունը, ինչպես նաև անգլերեն փաստական նյութի վերլուծությունը ցույց են տալիս, որ համացանցային հաղորդակցական միջավայրում գերիշխում են բանավոր խոսքի յուրահատկությունները: Լեզվական միավորների կիրառության այս պատկերը բացահայտվում է էլեկտրոնային զրույցներում, նամակներում, այդ թվում՝ պաշտոնական, որտեղ գերիշխողը խոսակցական անգլերենի լեզվառճական տարրերն են:

Բանավոր խոսքային տարրերի գերակայությունն ակնհայտորեն դրսևորում է համաժամանակյա և տարաժամանակյա համացանցային անգլերեն դիսկուրսում, հատկապես՝ էլեկտրոնային զրույցներում: Հաճախ կիրառվող սլենգային միավորները և բարբառայնացման դեպքերը ոչ միայն նպաստում են օգտատերերի էթնիկ և տարածքային ինքնության բացահայտմանը, այլև հանդես են գալիս որպես բանավոր խոսքին բնորոշ հատկանիշներ:

Համացանցում հաջող հաղորդակցության իրականացման գործում քաղաքավարության գործոնի դերը նույնքան մեծ է, որքան առերես հաղորդակցության մեջ: Ներկայում տեխնոլոգիական նորամուծությունների լայն ընդգրկումը համացանցային հաղորդակցության ոլորտ նոր հնարավորություններ է ստեղծում հաղորդակցվողների խոսքահերթի պահպանման համար՝ դրանով իսկ ապահովելով քաղաքավարության նորմերի կիրառումը: Այդուհանդերձ, ինչպես ցույց է տալիս փաստական նյութի մեր վերլուծությունը, քաղաքավարության նորմերի պահպանումը կամ ոտնահարումը մեծապես պայմանա-

վորված է հաղորդակցվող անհատի ինքնության զգացողության առկայությամբ կամ բացակայությամբ:

Համացանցային դիսկուրսում հարալեզվական միջոցների փոխարեն հուզանշանների, շարժական հուզապատկերների կիրառումը բացահայտում է հաղորդակցվողների հոգեբանական, զգացմունքային ներաշխարհը: Դրանց կիրառության յուրահատկությունները մեծապես պայմանավորված են հաղորդակցական իրադրությամբ, զրուցակիցների սեռով և տարիքով:

Համացանցային հաղորդակցության մեջ զեղչման դեպքերի (բայական զեղչում, բացակ և այլն), համառոտագրությունների և հապավումների լայն կիրառությունը ընդհանրացված ձևով կարող է որակվել որպես լեզվական տնտեսման մարտավարություն:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. Աղայան Է., Ժամանակակից հայերենի հապավական բաղադրությունները // «Լրաբեր», Եր., № 6, 1979, էջ 13-28:
2. Աղաջանյան Ա., Հապավումների և համառոտագրությունների լեզվաոճական առանձնահատկություններն անգլալեզու առցանց հաղորդագրություններում: Թեկնած. ատենախոսություն, Եր., 2013, 180 էջ:
3. Մարդյան Ն., Առցանց ուսուցման և գնահատման յուրահատկությունների շուրջ // «Լեզուն և գրականությունը գիտական իմացության ժամանակակից հարացույցում», № 7, Եր., «Լուսակն», 2016, էջ 153-160:
4. Abrams D. & Hogg M. A., Social Identity Theory. Hemel Hempstead: Harvester Wheatsheaf, 1990, 298 p.
5. Akinnaso F. N., On the Differences between Spoken and Written Language // Language and Speech. 25(2), University of California, Berkeley 1982, pp. 97-125.
6. Anderson J., Beard F. and Walter J., Turn-Taking and the Local Management of Conversation in a Highly Simultaneous Computer-Communication System // Language-@Internet 7, 2010. <http://www.languageatinternet.org/articles/2010/2804/Anderson.et.-al.pdf> (06.09.2014).
7. Antaki C., Explaining and Arguing: The Social Organization of Accounts. London, Sage Publications, 1994, 222 p.
8. Aronoff M., Orthography and Linguistic Theory: The Syntactic Basis of Masoretic Hebrew Punctuation // Language, Vol., 61, no. 1, 1985, pp. 28-72.
9. Baron N. S., Alphabet to Email: How Written English Evolved and Where it's Heading. New York: Routledge, 2000, 336 p.
10. Baron N. S., Computer Mediated Communication as a Force in Language Change // Visible Language, XVIII 2, 1984, pp. 118-141.
11. Baron N. S., The Myth of Impoverished Signal: Dispelling the Spoken-Language Fallacy for Emoticons in Online Communication // Electronic Emotion, Jane Vincent and Leopoldina Fortunati (eds.), Berlin, Peter Lang, 2009, pp. 107-136.
12. Baron N., Discourse Structures in Instant Messaging: The Case of

- Utterance Breaks, 2010, <http://www.languageatinternet.org/articles/-/2010/2651> (07.07.2013).
13. Baym N. K., Agreements and Disagreements in a Computer-Mediated Discussion // *Research on Language and Social Interaction*, Vol. 29, 1996, pp. 315-346, <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.8-39.6404&rep=rep1&type=pdf> (12.09.2010).
 14. Baym N., Interpreting Soap Operas and Creating Community: Inside a Computer-mediated Dan Culture // *Journal of Folklore Research*, 30(2/3), Indiana University Press, 1993, pp. 143-76.
 15. Beaman K., Coordination and Subordination Revisited: Syntactic Complexity in Spoken and Written Narrative // D. Tannen (ed.), *Coherence in Spoken and Written Discourse*. Norwood, NJ, Ablex, 1984, pp. 45-80.
 16. Becker J. A. H. & Stamp G. H., Impression Management in Chat Rooms: a Grounded Theory Model // *Communication Studies*, 56(3), 2005, pp. 243-260. https://www.researchgate.net/publication/232868566_Impression_Management_in_Chat_Rooms_A_Grounded_Theory_Model (20.01.2015).
 17. Bellamy A. and Hanewicz Ch., Social Psychological Dimensions of Electronic Communication // *Electronic Journal of Sociology* 4 (4), 1999, pp. 1-22. <https://www.sociology.org/ejs-archives/vol004.001/bellamy.html> (07.08.2013).
 18. Blanco Rodriguez M. J. El Chat: La conversación escrita // *Estudios de Lingüística*. 16, 2002, pp. 43-87. Bernad, 10 bajo - 03080 Alicante (22.03.2010).
 19. Biber D., *Variation across Speech and Writing*. Cambridge, Cambridge University Press, 1988, 299 p.
 20. Brennan S. E., *Conversation with and through Computers: User Modelling and User-Adapted Interaction*, 1991, pp. 67-86. <https://link.springer.com/article/10.1007/-BF00158952> (06.02.2014).
 21. Brown G. & Yule G., *Discourse Analysis*. Cambridge, Cambridge University Press, 1983, 288 p.
 22. Chafe W. & Danielewicz J., *Properties of Spoken and Written Language // Comprehending Oral and Written Language / R. Horowitz & Samules*

- (eds). New York Academic Press, 1986, pp. 83-113.
23. Chafe W. L., Integration and Involvement in Speaking, Writing, and Oral Literature // Spoken and Written Language: Exploring Orality and Literacy. / Tannen (ed.), Norwood, NJ, Ablex. 1982, pp. 35-53.
 24. Chafe W. L., The Flow of Ideas in a Sample of Written Language // Discourse Description: Diverse Linguistic Analyses of a Fund-raising Text. / Sandra A. Thompson and William C. Mann (eds.), Amsterdam, Philadelphia, John Benjamins, 1992, pp. 267-294.
 25. Chafe W. L., Discourse, Consciousness, and Time: The Flow and Displacement of Conscious Experience in Speaking and Writing. Chicago, University of Chicago Press, 1994, 340 p.
 26. Cherny L., Reba Weise E., Wired_Women: Gender and New Realities in Cyberspace. Seattle, Seal Press, 1996, 270 p.
 27. Cherny L., The Modal Complexity of Speech Events in a Social MUD // The Electronic Journal of Communication Vol., 5, No. 4, 1995. <http://www.cios.org/EJCPUBLIC/005/4/-00546.HTML> (07.08.2010).
 28. Cherny L., Conversation and Community: Chat in a Virtual World // Applied Linguistics. Stanford, CA, CSLI Publications, 1999, 369 p.
 29. Ching-Kang Liu, Between Speech and Writing // Research on English Composition. Crane Publishing Co., Ltd, 1996, 140 p.
 30. Crystal D., Language and the Internet. Cambridge, Cambridge University Press, 2004, 304 p.
 31. Daft R. L. and Lengel R. H., Information Richness: A New Approach to Managerial Behavior and Organization Design // Research in Organizational Behavior. / (eds) B. M. Staw and L. L. Cummings. vol., 6, Greenwich, CT: JAI Press, 1984, pp. 191-233.
 32. Davies B. & R. Harré, Positioning: The Discursive Production of Selves // Journal for the Theory of Social Behaviour. vol., 20 (1), Blackwell Publishing, 1990, pp. 43-63.
 33. December J., Defining Internet-Based Computer-Mediated Communication: Units of Analysis for Internet Communication // Journal of Computer-Mediated Communication. 1(4), Journal of Communication, 46(1). <http://jcmc.indiana.edu/vol1/issue4/december.htm> (11.02.2012).
 34. Dix A. Finlay, J. Abowd G. & Beale R., Human-Computer Interaction.

New York, Prentice Hall, 1993, 638 p.

35. Elmer-Dewitt Ph., Battle for the Soul of the INTERNET // Time. Vol. 30, 1994, pp. 46-52 <http://hdl.handle.net/10070/90861> (20.01.2016).
36. Farina S. Rhetoric, Innovation, Technology: Case Studies of Technical Communication in Technology Transfers. Cambridge (MA), MIT Press, 1992, 279 p.
37. Fillmore C., Pragmatics and the Description of Discourse // Radical Pragmatics.// Ed. P.Cole. New York, Academic Press, 1981, pp. 83-104.
38. Fraca de Barrera L., El chateo desde la cyberlinguística // Argos. Vol. 24 (46), 2007, pp. 24-37.
39. Fuller S. W., Philosophy, Rhetoric and the End of Knowledge: The Coming of Science and Technology Studies. University of Wisconsin Press, 1993, 421 p.
40. Riva G., Galimberti C., Dalla comunicazione alla conversazione [From communication to conversation] // Ricerche di Psicologia. 18 (1), 1994, pp. 113-152, https://www.researchgate.net/publication/255628247_-Dalla_comunicazione_alla_conversazione (03.09.2010).
41. Galimberti C., Riva G., Computer-Mediated Communication: Identity and Social Interaction in an Electronic Environment //Genetic, Social and General Psychology Monographs. N 128, 1998, pp. 434-464, https://www.researchgate.net/publication/279697449_Computermediated_communication_Identity_and_social_interaction_in_an_electronic_environment (05.09.2019).
42. Ghiglione R., L'homme communicant (Communicating man). Paris, A. Colin, 1986, pp. 261-271.
43. Giese M., Self without Body: Textual Self-Representation in Electronic Community // First Monday. 3(4), 1998, <http://journals.uic.edu/ojs/index.php/fm/article/view/587-/508> (07.07. 2014).
44. Godin S. Smiley, Dictionary: Cool Thing to Do with Your Keyboard. Berkeley, CA, Peachpit Press, 1993, 86 p.
45. Goodwin C. & Heritage J., Conversation Analysis // Annual Review of Anthropology. 19, Los Angeles California, University of California, 1990, pp. 283-307.
46. Goody J. & Watt I., The Consequences of Literacy // Comparative Studies

- in Society and History. Vol. 5, N 3, 1963, pp. 304-345, <https://pdfs.semanticscholar.org/8-ddf/4c87f7c7f4ad542c1c831e0eef4c5d-e4a55b.pdf> (24.01.2015).
47. Gumperz J., Cohesion in Spoken and Written Discourse: Ethnic Style and the Transition to Literacy // Cohesion in Spoken and Written Discourse./ (ed) D. Tannen Norwood, NJ, Ablex Publishing, 1984, pp. 3-20.
 48. Gumperz J., From Oral to Written Culture: the Transition to Literacy // Variation in Writing. / (Ed) M. Farr- Whiteman. Hillsdale, NY, Lawrence Erlbaum Associates., 1981, pp. 89-109.
 49. Halliday M.A.K. An Introduction to Functional Grammar. New York, Arnold, 1994, 25 p.
 50. Halliday M.A.K., An Introduction to Functional Grammar. Beijing, Foreign Language Teaching and Research Press, 2000, 480p.
 51. Halliday M.A.K., Differences between Spoken and Written Language: Some Implications for Literacy Teaching // Communication Through Reading: Proceedings of the Fourth Australian Reading Conference. / Eds. Glenda Page, John Elkins and Barrie O'Conner. Adelaide, S.A., Australian Reading Association. Vol. 2, 1979, pp. 37-52.
 52. Harré R., Language and Science of Psychology // Journal for the Theory of Social Behaviour and Personality. 4, 1989, pp. 165-188.
 53. Harré R. & Van Langenhove L., Varieties of positioning // Journal for the Theory of Social Behaviour. Vol. 21, Blackwell Publishing, 1991, pp. 393-407.
 54. Hastrdlová Š., Language of Internet Relay Chat (Reconsidering (Im)Politeness in the Context of IRC) // Unpublished PhD thesis. Brno: Masarykova Univerzita, 2009, 195p. https://is.muni.cz/th/jad5l/-Dizertacni_prace_09_final_version.pdf (20.03.2012).
 55. Herring S. C., Two Variants of an Electronic Message Schema // Computer-Mediated Communication: Linguistic, Social and Cross-Cultural Perspectives. Amsterdam, John Benjamins, 1996b, pp. 81-106.
 56. Herring S. C., Functions of the Nonverbal in CMC: Emoticons and Illocutionary Force, 2010. <http://ella.slis.indiana.edu/~herring/emoticons.pdf> (06.06. 2016).
 57. Herring S. C., Interactional Coherence in CMC // Journal of Computer-

- Mediated Communication, Vol. 4 (4), 1999, <http://jcmc.indiana.edu/vol4/issue4/herring.html> (23.03.2010).
58. Herring S. C., Computer-mediated Discourse // *The Handbook of Discourse Analysis*. / (Eds.) D. Schiffrin, D. Tannen, & H. Hamilton. Oxford: Blackwell Publishers, 2001, pp. 612-634.
 59. Herring S. C., Language and the Internet // *International Encyclopedia of Communication*. / (Ed.) W. Donsbach. Blackwell Publishers. Preprint, 2008, pp. 2640-2645.
 60. Hildyard A. & Olson D. R., On the Comprehension and Memory of Oral vs. Written Discourse // *Spoken and Written Language: Exploring Orality and Literacy*. / (Ed.) D. Tannen. Norwood, N J, Ablex. 1982, pp. 19-33.
 61. Horstmannshof L. and P. Mary R., Mobile Phones, SMS, and Relationships: Issues of Access, Control, and Privacy // *Australian Journal of Communication*. Vol. 32, N 1, 2005, pp. 33-52.
 62. Huffaker D., Calvert S. Gender, Identity and Language. Use in Teenage Blogs. 2005, URL:<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.10836-101.2005.tb00238.x/full> (07. 06. 2016).
 63. Jakobson R., *The Framework of Language* // *Michigan Studies in the Humanities*. 1980, 132 p.
 64. Johnson K., What VP Ellipsis Can Do, What it Can't, but not Why // *The Handbook of Contemporary Syntactic Theory*. / (eds.) Mark Baltin and Chris Collins. Malden, Mass., Blackwell Publishers, 2001, pp. 439-479.
 65. Kasper G., Linguistic Politeness: Current Research Issues // *Journal of Pragmatics*. Vol. 14 (2), 1990, pp. 193-201.
 66. Kataoka K., Emotions and Youth Identities in Personal Letter Writing. An analysis of Pictorial Signs and Unconventional Punctuation // *Discourse Construction of Youth Identities*. / (eds.) Jannis K. Androutsopoulos and Alexandra Georgakopoulou. 2003, pp. 12-149.
 67. Kemmis S. & Wilkinson M., Participatory Action Research and the Study of Practice // *Action Research in Practice: Partnerships for Social Justice in Education*. / (eds.) B. Atweh, S. Kemmis, & P. Weeks. London, Routledge, 1998, pp. 21-36.
 68. Kollock P., Smith M., *Managing the Virtual Commons: Cooperation and Conflict in Computer Communities* // *Computer-Mediated*

- Communication: Linguistic, Social and Cross-Cultural Perspectives. / (ed.) S. Herring. Amsterdam, Philadelphia, John Benjamins, 1996, pp. 109-128.
69. Kuno S., Functional Syntax: Anaphora, Discourse, and Empathy. Chicago, University of Chicago Press, 1987, 320 p.
 70. Lakoff R., The Limits of Politeness: Therapeutic and Courtroom Discourse // *Journal of Cross-Cultural and Interlanguage Communication, Multilingua*. Vol. 8, 1989, pp. 101-130.
 71. Lea M. & Spears R., Computer-Mediated Communication, De-individuation and Group Decision-Making // *International Journal of Man-Machine Studies*. Vol. 34 (2), 1991, pp. 283-301.
 72. Lea M., O'Shea T., Fung P., & Spears R., Flaming in Computer-Mediated Communication // *Contexts of Computer-Mediated Communication*. / (ed.) M. Lea. Hemel Hempstead, Harvester Wheatsheaf, 1992, pp. 89-112.
 73. Leech G., Principles of Pragmatics. New York, Longman, 1983, 250 p.
 74. Mantovani G., New Communication Environments: From Everyday to Virtual. London, Taylor & Francis, 1996a, pp. 170-172.
 75. Mantovani G., Social Context in HCI: A New Framework for Mental Models, Cooperation and Communication // *Cognitive Science*, Vol. 20, 1996 b, pp. 237-269.
 76. Mayas J., De la incorrecció'n normativa en los chats // *Revista de Investigació'n Lingüística*. Vol. 2, 2002b, pp. 101-116.
 77. McShane J., A Theory of Ellipsis. Oxford, Oxford University Press, 2005, 272 p.
 78. Merchant J., The Syntax of Silence: Sluicing, Islands, and the Theory of Ellipsis. Oxford, Oxford University Press, 2001, 278 p.
 79. Merchant G., Teenagers in Cyberspace: An Investigation of Language Use and Language Change in Internet Chatrooms // *Journal of Research in Reading*. 24 (3), 2001, pp. 293-306.
 80. Mithun M., The Grammaticization of Coordination // *Clause Combining in Grammar and Discourse*. / (eds.) John Haiman and Sandra Thompson. Amsterdam, Philadelphia, Benjamins, 1988, pp. 331-60.
 81. Morgan J. L., Discourse Theory and the Independence of Sentence Grammar // *Analyzing Discourse: Text and Talk, Proceedings of the*

- Georgetown University Round Table on Languages and Linguistics, 1981.
/ (ed.) Deborah Tannen. Washington, D.C., Georgetown University Press, 1982, pp. 196-204.
82. Murray D. E., When the medium determines turns: turn-taking in computer conversation. *Working with language: a multidisciplinary consideration of language use in work contexts*. Berlin, Mouton de Gruyter, 1989, pp. 317-337.
 83. Murray D. E., The Context of Oral and Written language: A Framework for Mode and Medium Switching // *Language in Society* 17, 1988, pp. 351-373.
 84. Nass C. & Steuer J., Voices, Boxes, and Sources of Messages, Computers and Social Actors // *Human Communication Research*, Vol. 19 (4), 1993, pp. 504-527.
 85. Newhagen J. E., Why Communication Researchers should Study the Internet // *A Dialogue. Journal of Communication*, Vol. 46 (1), 1996, pp. 4-13.
 86. O'Sullivan P. B., Flanagan A. J., An Interactional Reconceptualization of 'Flaming' and other problematic messages // *International Communication Association's Annual Conference*. Acapulco. 2000 // *Emotional expression online: emoticons punctuate website text messages*. / (eds.) Provine R. R., Spencer R., & Mandell D. 2007, URL: <http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0261927X06303481> (14.06.2015).
 87. Ochs E., Planned and Unplanned Discourse // T. Givon (eds.), *Discourse and Syntax*: Vol. 12, *Syntax and Semantics*. New York, Academic Press, 1979, pp. 51-80.
 88. Olson D. R., From Utterance to Text: the Bias of Language in Speech and Writing. *Harvard Educ. Rev.*, 1977, pp. 257-281.
 89. Paolillo J. C., Language Variation on Internet Relay Chat: A Social Network Approach // *Journal of Sociolinguistics*. Vol. 5, Issue 2, 2001, pp. 180-213.
 90. Peris R., Online Chat Rooms: Virtual Spaces of Interaction for Socially Oriented People // *Cyberpsychology & Behavior*, Vol. 5, Number 1, 2002, © Mary Ann Liebert, Inc., 2002, pp. 43-53.

91. Peter J., Valkenburg P. M., & Schouten A. P., Precursors of Adolescents' Use of Visual and Audio Devices During Online Communication // *Computers in Human Behavior*, Vol. 23, 2007, pp. 2473-2487.
92. Poole M. & Field T. W., A Comparison of Oral and Written Code Elaboration // *Language and Speech*. Vol. 19, 1976, pp. 305-311.
93. Quinion M., Only Joking? Should the Smiley Be Outlawed, 1996, URL: <http://pessoal.sercomtel.com.br/assis/English/Dictionaries/www.quinion.com/articles/smiley.htm/> (14.06.2016).
94. Quirk R., Greenbaum S., Leech G. & Svartvik J., *A Grammar of Contemporary English*. London: Longman, 1972, 202 p.
95. Reid E., *Cultural Formations in Text-Based Virtual Realities*, 1994, URL: <http://www.aluluei.com/cult-form.htm> (14.06.2016).
96. Reid E., *Electropolis: Communication and Community on Internet Relay Chat*. Unpublished PhD thesis. Melbourne (Australia), 1991, <https://doi.org/10.1111/j.1083-6101.2001.tb00125.x> (01.08.2010).
97. Rezabek L. & Cochenour L., *Visual Cues in Computer-Mediated Communication: Supplementing text with emoticons*, 1998. //URL:<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/23796529.1998.11674539> (10.08.2016).
98. Rimé B., *Langage et communication (Language and communication) // Psychologie sociale (Social Psychology)*. (ed.), S. Moscovici. Paris, PUF, 1984, pp. 415-446.
99. Rocco E. & Warglien M., *La comunicazione mediata da computer e l'emergere dell'opportunismo elettronico [The growth of Electronic Opportunism in Computer-Mediated Communication]*. *Sistemi Intelligenti*, Vol. 7 (3), Dix, Finlay, Abowd & Beale, 1995, pp. 393-420.
100. Rosaldo M., *Toward an Anthropology of Self and Feeling // Culture theory: Essays on the Mind, Self and Emotion*. / (eds.) Shweder R.A., LeVine R.A. Cambridge, UK, Cambridge University Press, 1984, 359 p.
101. Ross J. R., *Guess who? // Proceedings of the Sixth Regional Meeting of the Chicago Linguistic Society*. Chicago, University of Chicago Press, 1969, pp. 252-286.
102. Rubin A., *A Theoretical Taxonomy of the Differences between Oral and Written Language // Theoretical Issues in Reading Comprehension*. /

- (eds.) R. J. Spiro, B. C. Bruce, & W. F. Brewer. Hillsdale, NJ, Erlbaum, 1980. https://www.ideals.illinois.edu/bitstream/handle/2142/17810/ctr-streadtechrepv01978i00035_opt.pdf?sequence=1 (02.09.2015).
103. Ruedenberg L., Danet B. & Rosenbaum-Tamar, Virtual Virtuosos: Play and Performance at the Computer Keyboard // *Electronic Journal of Communication*, Vol. 5 (4), 1994. <http://www.cios.org/EJCPUBLIC/005/4/00542.HTML> (10.11.2015).
 104. Sag I. A., Gazdar G., Wasow T. & Weisler S., Coordination and How to Distinguish Categories // *Natural Language and Linguistic Theory*, Vol. 3, 1985, pp. 117-172.
 105. Sapir E., *Language: An Introduction to the Study of Speech*. Harcourt, Brace, Language Arts & Disciplines. 1921, 258 p.
 106. Savas P., A Case Study of Contextual and Individual Factors that Shape Linguistic Variation in Synchronous Text based Computer-Mediated-Communication. 2011, //URL: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0378216610002237> (06.08.2016).
 107. Saville-Troike M., *The Ethnography of Communication*. Oxford, Blackwell, 1989, 336 p.
 108. Searle J. R. *Mind, Language and Society: Philosophy in the Real World*. New York, Basic Books, 1999, 192 p.
 109. Shaw Ph., Spelling, Accent and Identity in Computer-Mediated Communication, 2008, pp. 42-49. https://www.researchgate.net/publication/2-31974537_Spelling_Accent_and_Identity_in_Computer-Mediated_Communication/download (14.08.2015).
 110. Simpson J., Conversational Floors in Synchronous Text-Based CMC Discourse // *Discourse Studies*, Vol. 7 (3), 2005, pp. 337-361.
 111. Spears R. & Lea M., Social Influence and the Influence of the "Social" // *Computer-Mediated-Communication, Contexts of Computer-Mediated Communication*. Hemel Hempstead, Harvester Wheatsheaf, 1992, pp. 30-65.
 112. Sperber D. & Wilson D., Postface to the Second edition of *Relevance: Communication and Cognition*. Oxford, Blackwell, 1995, 321 p.
 113. Sproull L. & Kiesler S., Reducing Social Context Cues: Electronic Mail in Organizational Communication, *Organizational Behavior and Human Decision Processes*. Vol. 32, 1986, pp. 1492-1512.

114. Stasser G. & Stewart D., Discovery of Hidden Profiles by Decision-Making Groups: Solving a Problem Versus Making a Judgment // *Journal of Personality and Social Psychology*. Vol. 63 (3), 1992, pp. 426-434.
115. Stubbs M., *Discourse Analysis*. Oxford Basil, Blackwell, 1983, 288 p.
116. Suchman L., *Plans and Situated Action*, Cambridge UK, Cambridge University Press, 1987, pp. 17-32.
117. Suler J., The Final Showdown between in Person and Cyberspace Relationship // *The Psychology of Cyberspace*. 1997c. <http://truecenter-publishing.com/psycyber/showdo-wn.html> (07.08. 2017).
118. Taha L. H. and Caldwell B. S., Social Isolation and Integration in Electronic Environments // *Behaviour and Information Technolog.*, Vol. 12 (5), 1993, pp. 276-283.
119. Tajfel H. & Turner J. C., *The Social Identity Theory of Intergroup Behavior* // *Psychology of Intergroup Relations*. Chicago, Nelson-Hall, 1986, pp. 7-24.
120. Tannen D., *Silence Anything but Perspective on Silence*. / (ed.) Troikd. Norwood N.V., Ablex, 1985, 251 p.
121. Tannen D., *The Myth of Orality and Literacy* // *Linguistics and Literacy*. / (Ed.) William Frawley. New York, Plenum Press, 1982a, pp. 37-50.
122. Thurlow C., *Computer-Mediated-Communication* // *Language Arts & Disciplines*. SAGE, 2004, 272 p.
123. Thurlow C. & Brown A., Generation txt? The Sociolinguistics of Young People's Text-Messaging // *Discourse Analysis Online*, Vol. 1, Department of Communication, University of Washington, Box 353740, Seattle, 2003, pp. 1-27.
124. Urbanová L., *On Expressing Meaning in English Conversation: Semantic Indeterminacy*. Brno, Masaryk University, 2003, 122 p.
125. Vidal Jimenez R., La red y la destruccion de la identidad, TTC III, 10-3-2000, 2000, <https://webs.ucm.es/info/especulo/numero17/vidal.html>.
126. Volosinov V.N., *Marxismo e filosofia del linguaggio* [Marxism and Language Philosophy]. Bari, Dedalo, 1976, 288 p.
127. Walther J. & D'Addario K., *The Impacts of Emoticons on Message Interpretation in Computer Communication*, 2004, URL: https://www.researchgate.net/publication/228603465_The_Impact_of_Emo-

- ticons_on_Message_Interpretation_in_Computer-Mediated_Communication (09.08. 2016).
128. Conference Used in Professional Education: a Measure of Flexibility // International Journal of Man-Machine Studies. 34, 1991, pp. 303-318.
 129. Werry Ch., Linguistic and Interactional Features of Internet Relay Chat // Computer- Mediated Communication. Linguistic, Social and Cross-Cultural Perspectives. / (ed.) Susan Herring. Amsterdam, Philadelphia, John Benjamins, 1996, pp. 47-64.
 130. Wilkinson L. & Buboltz W.C., E-Mail: Communication of the Future? // S. McNeil, J. Price, S. Boger-Mehall, B. Robin & J. Willis (eds.), Wilson D. & Sperber D. Pragmatics and Modularity. Chicago Linguistic Society 22, Parasession on Pragmatics and Grammatical Theory. 68-74. Reprinted in Davis (eds.), 1986, pp. 583-595.
 131. Wilson T. D., Models in Information Behaviour Research // Journal of Documentation, Vol. 55 (3), 1999, pp. 249-270.
 132. Wilson W., The Internet Church. Nashville, Word Publishing, 2000, 192 p.
 133. Witmer D. F., Katzman S. L., On-Line Smiles: Does Gender Make a Difference in the Use of Graphic Accents. 1997, URL: [http://onlinelibrary.wiley.com/doi/ 10. 11 11/j.1083-6101.1997.tb00192.x/full](http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1083-6101.1997.tb00192.x/full) (14.08.2016).
 134. Wolf A., Emotional Expression Online: Gender Differences in Emoticon Use. 2000, URL:[https://pdfs.semanticscholar.org/dd73/7 aa37965176f6cc-888769ad2d63f62610 3a3.pdf](https://pdfs.semanticscholar.org/dd73/7aa37965176f6cc-888769ad2d63f626103a3.pdf) (07.08. 2016).
 135. Yates Simeon J. & Ornikowski, Wanda J., Genres of Organizational Communication: A Structural Approach to Studying Communication and Media // Academy of Management Review 17 (2), 1998, pp. 299-326.
 136. Yates S., Gender, Language and CMC for Education // Learning and Instruction. Vol. 11, 2001, pp. 21-34.
 137. Yus F., Cyberpragmatics: Internet Mediated Communication. Amsterdam, John Benjamins, 2011, 213 p.

Բառարաններ

1. Անգլերեն-հայերեն համակարգչային եզրերի բառարան, Երևան, «Անկյունաքար», 2004, www.urbandictionary.com:

Փաստական նյութի աղբյուրներ

1. icq.com/icqchat/en
2. www.enron-mail.com
3. www.facebook.com
4. www.rendezvouschat.com
5. <https://www.dailymail.co.uk>
6. www.telegraph.co.uk
7. www.youtube.com
8. https://docs.google.com/forms/d/1JiCa6dEGLqgQorjP_xAJyzeDvZcUazKHnjRJHNibCQA/edit#responses

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ՆԱՐԻՆԵ ՀԱՄԼԵՏԻ ՄԱՂՈՅԱՆ

ՀԱՄԱՑԱՆՑԱՅԻՆ
ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՈՒԹՅԱՆ
ԼԵԶՎԱԿԱՆ ԵՎ ԱՐՏԱԼԵԶՎԱԿԱՆ
ԳՈՐԾՈՆՆԵՐԸ

Համակարգչային ձևավորումը՝ Կ. Չալաբյանի
Կազմի ձևավորումը՝ Ա. Պատվականյանի
Հրատ. խմբագրումը՝ Մ. Հովհաննիսյանի

Տպագրված է Հայաստանի ազգային պոլիտեխնիկական
համալսարանի տպարանում:
Երևան, Տեղյան 105

Ստորագրված է տպագրության՝ 08.04.2021:
Չափսը՝ 60x84 ¹/₁₆: Տպ. մամուլը՝ 11:
Տպաքանակը՝ 150:

ԵՊՀ հրատարակչություն
ք. Երևան, 0025, Ալեք Մանուկյան 1
www.publishing.am